

โครงการ “คนไทยก้าวไกล ใส่ใจการเงิน”
2558

จัดทำโดย:
สถาบันคีนันแห่งเอเชีย
สนับสนุนโดย:
มูลนิธิซีที

Kenan
Institute
Asia

Citi Foundation

(จากซ้ายไปขวา) นายรัชชพล เหล่าวานิช (บริษัท มิราเคิลครีเอชั่น จำกัด) นายธีระ ภูตระกูล (สมาคมนักวางแผนการเงินไทย) นางชนาธิป จรรย์วิโรจน์ (ธนาคารแห่งประเทศไทย) นายปิยะบุตร ชลวิจารณ์ (สถาบันคีนันแห่งเอเชีย) นายดาเรน บัคคีย์ (ธนาคารซิตี้แบงก์) นายไกร ดำริพัฒนาโชติ (กระทรวงการคลัง) และ นางสาวเสาวนีย์ สุวรรณรงค์ (สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์) – ความร่วมมือระหว่างสื่อมวลชน บริษัทเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน และหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งรับผิดชอบการพัฒนาความรู้เรื่องทางการเงินของประเทศไทย

สารบัญ

หน้า

คำนำ	2
กิตติกรรมประกาศ	6
ตัวย่อและคำเฉพาะที่ใช้	7
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	9
1. วัตถุประสงค์	14
2. สถานการณ์ความรู้ทางการเงินในประเทศไทย	17
3. ระเบียบวิธี	26
4. กรอบแนวคิดของความรู้ทางการเงิน	28
4.1 คำจำกัดความของความรู้ทางการเงิน	28
4.2 แนวคิดในการเสริมพลังทางการเงินให้ผู้บริโภค	30
4.3 แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ทางการเงิน	35
5. นโยบายและการตรวจวัดระดับความรู้เรื่องทางการเงิน	39
5.1 การปฏิบัติตามนโยบายความรู้เรื่องทางการเงิน	42
5.2 โครงการและเครื่องมือเพื่อส่งเสริมความรู้เรื่องทางการเงิน	43
5.3 แนวทางในการส่งเสริมความรู้เรื่องทางการเงิน	44
6. ข้อค้นพบจากการวิจัย	46
6.1 ภาพรวมของการเสริมสร้างศักยภาพให้กับผู้ใช้บริการทางการเงินในประเทศไทย	46
6.2 มุมมองต่อความรู้ความสามารถทางการเงินของปัจเจกบุคคล	63
7. บทสรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	88
7.1 บทสรุป	88
7.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนาความรู้เรื่องทางการเงิน ของประเทศไทย	91
บรรณานุกรม	95
ภาคผนวก 1- รายชื่อหน่วยงานที่ให้สัมภาษณ์	100
ภาคผนวก 2- รายชื่อหน่วยงานและผู้เข้าร่วมการประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	104

คำนำ

สาส์นจากชาติ ประเทศไทย

นายดาเรน บัคลีย์ (Mr. Darren Buckley)

กรรมการผู้จัดการใหญ่ ธนาคารชาติแบงก์

ในสถานการณ์ที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทักษะหนึ่งที่สำคัญสำหรับการดำรงชีวิตของทุกๆ คนก็คือ ความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy) ไม่เพียงแต่จะมีความแตกต่างทางด้านอายุ ระดับการศึกษา รายได้ และถิ่นที่อยู่อาศัย ไม่ว่าจะเป็นชุมชนเมือง หรือชนบทก็ตาม

การมีความรู้ทางการเงินมิได้หมายความว่าเพียงการมีความรู้ทางการเงินเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความสามารถในการนำความรู้ไปใช้เพื่อการสร้างมั่นคงในชีวิต โดยที่ทักษะด้านการเงิน ทักษะคิด และพฤติกรรมทางการเงินโดยรวมถือว่ามีความสำคัญเท่าๆ กันกับความสามารถในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเงิน

ตลอด 7 ปีที่ผ่านมา ทางธนาคารชาติแบงก์ โดยมูลนิธิชาติได้สนับสนุนโครงการ “ผู้หญิงฉลาดออม ฉลาดใช้” ซึ่งเป็นโครงการที่เสริมสร้างความรู้ทางการเงินให้แก่กลุ่มผู้หญิงที่มีความเสี่ยง ให้เรียนรู้การเงินขั้นพื้นฐาน โดยสามารถช่วยให้ผู้หญิงหลายคนที่ไม่มีความมั่นคงทางรายได้ สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางการเงินและเริ่มต้นการออมเงินอย่างเป็นประจำ โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าจะมีรายได้มากน้อยเพียงใด ซึ่งนี่ถือเป็นการเริ่มต้นที่ดีและเราพยายามจะพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

นับถึงวันนี้ หลายครอบครัวในประเทศไทยกำลังเผชิญหน้ากับภาระหนี้สินที่เพิ่มมากขึ้น ในขณะที่มีเงินสำรองสำหรับภาวะฉุกเฉินอย่างจำกัด และที่สำคัญมีเงินไม่เพียงพอสำหรับชีวิตในวัยเกษียณ ในฐานะที่ธนาคารชาติแบงก์เป็นหนึ่งในผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ของระบบการเงินของประเทศไทย เราจึงมีภารกิจที่จะช่วยกันส่งเสริมความรู้และวินัยของผู้ใช้บริการทางการเงินอีกด้วย

ด้วยเหตุนี้ ธนาคารชาติแบงก์ ผ่านทางมูลนิธิชาติ จึงให้การสนับสนุนโครงการ “คนไทยก้าวไกล ใส่ใจการเงิน” (Literacy Improvement for better Finance in Thailand: LIFT) ซึ่งเป็นการพัฒนาความรู้ความเข้าใจด้านความรู้เรื่องทางการเงินและนโยบายที่เกี่ยวข้องของประเทศไทย โดยร่วมมือกับสถาบันคีนันแห่งเอเชีย (Kenan Institute Asia) ในการดำเนินโครงการดังกล่าว

ส่วนหนึ่งของโครงการ “คนไทยก้าวไกล ใส่ใจการเงิน” นี้ ได้ศึกษาการพัฒนาความรู้ทางการเงินในประเทศไทย ภายใต้ความร่วมมือกับหลายหน่วยงาน ทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในภาคประชาสังคม เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่สร้างการเปลี่ยนแปลงเรื่องความรู้ทางการเงินของประเทศไทยในวงกว้าง โดยการศึกษาดังกล่าวนี้นี้ จะเน้นกลุ่มนักเรียนนักศึกษา แรงงานที่มีรายได้ต่ำ และเกษตรกร การศึกษาวิจัยนี้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิและปฐมภูมิผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกและการประชุมระดมสมอง เพื่อขอความเห็นและข้อเสนอแนะจากกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกว่า 100 หน่วยงาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมค้นหาทางออกของอุปสรรคและแก้ไขปัญหที่กำลังท้าทายการพัฒนาความรู้การเงินของประชาชนไทยในปัจจุบัน

ทางที่ดีหวังว่า เอกสารรายงานฉบับนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่มีบทบาทหลัก ในการกำหนดนโยบาย เพื่อพัฒนาแผนและยุทธศาสตร์แห่งชาติของประเทศไทยในการส่งเสริมความรู้เรื่องทางการเงิน ตลอดจนการปรับปรุงประสิทธิภาพของแผนงานและยุทธศาสตร์ที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าโครงการ “คนไทยก้าวไกล ใส่ใจการเงิน” นี้ เป็นอีกหนึ่งก้าวสำคัญที่จะช่วยให้ประชาชนชาวไทยทุกครัวเรือนมีสถานะทางการเงินที่ดีและมั่นคงยิ่งขึ้นสืบไป

(ลายมือชื่อ)

นายดาเรน บัคลีย์

กรรมการผู้จัดการใหญ่ ธนาคารซิตี้แบงก์

สาส์นจากสถาบันคีนันแห่งเอเชีย

นายปิยะบุตร ชลวิจารณ์

ประธานอำนวยการ

ความรู้เรื่องทางการเงิน (Financial Literacy) ในประเทศไทย ณ ปัจจุบัน ถือว่าเป็นหนึ่งในทักษะที่จำเป็นที่สุด และยังไม่ได้รับการพัฒนามากเท่าที่ควร จากภาวะหนี้สินส่วนบุคคลที่เพิ่มสูงขึ้นและการขาดความรู้ความเข้าใจทางการเงินเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดภาวะความไม่เท่าเทียมของรายได้และความยากจนขึ้นทั่วประเทศ และเนื่องจากการบริหารการเงินถือเป็นเรื่องหนึ่งที่เป็นรากฐานสำคัญของการกินดีอยู่ดี ในฐานะที่สถาบันคีนันแห่งเอเชีย (คีนัน) เป็นหนึ่งในองค์กรที่ไม่แสวงผลกำไรชั้นนำ ซึ่งปฏิบัติงานในด้านการเสริมสร้างความรู้และทักษะทางการเงินที่จำเป็นมานานกว่า 2 ทศวรรษ ได้เล็งเห็นความสำคัญในเรื่องดังกล่าวนี้ จึงได้ร่วมกับมูลนิธิซีดีในการพัฒนาและเสริมสร้างความรู้เรื่องทางการเงินในประเทศไทย

การแสวงหาทางออกเกี่ยวกับภาวะหนี้สินของประเทศไทยในระดับมหภาค ตลอดจนปัญหาเกี่ยวกับความรู้เรื่องทางการเงิน ทำให้คีนันและมูลนิธิซีดีร่วมกันทำโครงการ “คนไทยก้าวไกล ใส่ใจการเงิน” (Literacy Improvement for better Finance in Thailand: LIFT) โดยมีเป้าหมายเพื่อทำความเข้าใจปัจจัยภายในและภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจที่เกี่ยวกับการเงินของคนไทย พร้อมกับค้นหารูปแบบและแนวทางการเรียนรู้เรื่องการบริหารการเงินของคนไทยที่เหมาะสมสำหรับประชาชนในแต่ละกลุ่ม รวมทั้งเงื่อนไขการเรียนรู้ที่แตกต่างของประชาชนในแต่ละกลุ่ม พร้อมทั้งยกระดับความตระหนักรู้เกี่ยวกับความสำคัญของความรู้เรื่องทางการเงินสู่สาธารณะ

เครือข่ายผู้มีส่วนเกี่ยวข้องนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งในการวางแผนยุทธศาสตร์และนโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมความรู้ด้านการเงินอย่างมีประสิทธิภาพ ความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากภาคส่วนต่างๆ และแนวทางการพัฒนาความรู้ทางการเงินร่วมกัน จะก่อให้เกิดการร่วมมือร่วมใจในการผลักดันความรู้เรื่องทางการเงินสู่การเป็นหนึ่งนโยบายแห่งชาติ อย่างไรก็ตาม รูปแบบการให้ความรู้ทางการเงินมิได้มีรูปแบบที่ตายตัว จึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกๆ ภาคส่วนของสังคมเพื่อช่วยกันปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้มีเนื้อหาที่เหมาะสมและสมบูรณ์แบบมากยิ่งขึ้น

เอกสารรายงานโครงการศึกษาวิจัย “คนไทยก้าวไกล ใส่ใจการเงิน” เป็นผลงานหนึ่งในโครงการวิจัยเชิงลึกที่เกิดจากความร่วมมือกันระหว่างมูลนิธิซีดีและสถาบันคีนันแห่งเอเชียนั้นจะนำเสนอ ดังนี้

- ภาพรวมของระดับความรู้เรื่องทางการเงิน ณ ปัจจุบันของประเทศไทยและรูปแบบการพัฒนาความรู้เรื่องทางการเงินของต่างประเทศ
- รูปแบบการเรียนการสอนความรู้เรื่องการเงินที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มนักเรียนนักศึกษา แรงงานที่มีรายได้ต่ำ และเกษตรกร
- ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาและปรับปรุงแนวทางการให้ความรู้ทางการเงิน สำหรับประชาชนชาวไทย

ในนามของสถาบันคีนันแห่งเอเซียขอขอบคุณกระทรวงการคลัง ที่ได้เป็นแกนนำในการวางแผนทางการส่งเสริมการให้ความรู้ทางการเงินให้ยกระดับเป็นวาระแห่งชาติ ขอขอบคุณธนาคารแห่งประเทศไทย และสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ รวมทั้งตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาความรู้เรื่องทางการเงินของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการสร้างความร่วมมือกับองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Co-operation and Development: OECD) และธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian Development Bank: ADB) เพื่อร่วมกันในการผลักดันความรู้เรื่องทางการเงินในสังคมไทย

ผมเชื่อมั่นว่า เอกสารรายงานโครงการ “คนไทยก้าวไกล ใส่ใจการเงิน” จะเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมและขับเคลื่อนการพัฒนาการให้ความรู้ทางการเงินในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับประชาชนใน 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักเรียนนักศึกษา แรงงานที่มีรายได้ต่ำ และเกษตรกร โดยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า คีนันจะสามารถเป็นอีกกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนสังคมไทยให้มีการพัฒนาและเติบโตได้ยั่งยืนต่อไป

(ลายมือชื่อ)

นายปิยะบุตร ชลวิจารณ์
ประธานอำนวยการ

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ เนื่องด้วยความช่วยเหลือ การสนับสนุน และคำแนะนำจากบุคคลต่างๆ มากมาย โดยคณะผู้จัดทำขอแสดงความขอบคุณที่ปรึกษาและผู้สนับสนุนที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

ลำดับแรก ขอขอบพระคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดที่เข้าร่วมโครงการฯ ทั้งจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มีบทบาทหลักในการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับความรู้เรื่องทางการเงิน อาทิ ธนาคารแห่งประเทศไทย กระทรวงการคลัง สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ขอขอบคุณผู้แทนจากกลุ่มนักเรียนนักศึกษา กลุ่มแรงงานที่มีรายได้ต่ำ และกลุ่มเกษตรกร ที่ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ ตลอดจนความคิดเห็นที่มีคุณค่าต่อการศึกษาในครั้งนี้

ลำดับที่สอง ขอขอบคุณ คุณณัฐสุชน อินทรารุช นักวิเคราะห์นโยบายและแผนระดับชำนาญการ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำหรับความช่วยเหลือในการศึกษาวิจัย ตลอดจนการเก็บข้อมูลในครั้งนี้ ขอขอบคุณความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์และแนวคิดที่น่าสนใจจาก ดร. อรรถกฤต เล็กศิวิไล นักวิจัยระดับหลังปริญญาเอก มหาวิทยาลัยไลบ์นิชแห่งฮันโนเวอร์ (Leibniz University of Hannover) สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ลำดับที่สาม ขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งสำหรับคณะผู้ดำเนินการจัดการประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึกและการประชุมระดมสมองที่จัดขึ้น ตลอดจนบรรดาพนักงานเจ้าหน้าที่ และนักศึกษาฝึกงานของคิโนนที่เกี่ยวข้องทั้งหมด

สุดท้าย ในนามของสถาบันคิโนนแห่งเอเชีย ขอขอบคุณมูลนิธิซีดีสำหรับความช่วยเหลือและการสนับสนุน ซึ่งมีใช่เพียงการสนับสนุนงบประมาณสำหรับการศึกษาวิจัยเท่านั้น แต่รวมถึงความช่วยเหลือทางความรู้ ความชำนาญทางเทคโนโลยี และเครื่องมือความรู้เรื่องทางการเงินที่พัฒนาขึ้นโดยทีมซีดีทั่วโลก และขอขอบคุณพนักงานเจ้าหน้าที่ของซีดี ประเทศไทย เป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะคุณหัสญา หาสิตะพันธุ์ ผู้อำนวยการอาวุโส ฝ่ายสื่อสารองค์กร ธนาคารซีทีแบงก์ สำหรับการสนับสนุนและคำแนะนำต่างๆ

(จากซ้ายไปขวา) นายสมศักดิ์ กังธีระวัฒน์ (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร) นายริชาร์ด เบิร์นฮาร์ด (สถาบันคิโนนแห่งเอเชีย) นางสาวหัสญา หาสิตะพันธุ์ (ธนาคารซีทีแบงก์) นายกิตติพงศ์ บุญยิ่ง (ธนาคารออมสิน) นายวีระพล บดีรัฐ (ธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน)) และนายธีระ ภูตระกูล (สมาคมนักวางแผนการเงินไทย) – ความร่วมมือระหว่างธนาคารของรัฐและธนาคารพาณิชย์ที่ดำเนินโครงการการให้ความรู้เรื่องทางการเงินในประเทศไทย

ตัวย่อ และคำเฉพาะที่ใช้

ACARA	Australian Curriculum, Assessment, and Reporting Authority
ADB	ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย
APEC	ความร่วมมือทางเศรษฐกิจเอเชีย-แปซิฟิก
APF-LRC	มูลนิธิอารมณ พงศ์พจน์
สสอท.	สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย
ASIC	คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และการลงทุนออสเตรเลีย
ธ.ก.ส.	ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
BFUN	เครือข่ายสหภาพแรงงานธนาคารและสถาบันการเงิน
ธปท.	ธนาคารแห่งประเทศไทย
กตส.	กรมตรวจบัญชีสหกรณ์
CFED	Canadian Foundation for Economic Education
พอช.	สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
กสส.	กรมส่งเสริมสหกรณ์
ทปอ.	ที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย
กสร.	กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน
กผร.	กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน
DWP	Department for Work and Pensions
EDF	มูลนิธิกองทุนการศึกษาเพื่อการพัฒนา
FSA	องค์การบริหารด้านการเงิน
ศคง.	ศูนย์คุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน
FETCO	สภาธุรกิจตลาดทุนไทย
สศค.	สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง
มูลนิธิ สวค.	มูลนิธิสถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง
GAO	สำนักงานบัญชีกลาง
กบข.	กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ
GPFI	Global Partnership for Financial Inclusion
GSB	ธนาคารออมสิน
IFC	บริษัทการเงินระหว่างประเทศ
IFSRA	Irish Financial Supervisory and Regulatory Authority

IMF	กองทุนการเงินระหว่างประเทศ
INFE	International Network on Financial Education
KBank	ธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน)
กส.	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
ศธ.	กระทรวงศึกษาธิการ
กค.	กระทรวงการคลัง
NCB	บริษัท ข้อมูลเครดิตแห่งชาติ จำกัด
ศช.	คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
NFC	สภาเกษตรกรแห่งชาติ
NSO	สำนักงานสถิติแห่งชาติ
สพฐ.	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
OECD	องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา
สกอ.	สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
คปภ.	สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย
กศน.	สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
สช.	สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน
สอศ.	สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
ก.ล.ต.	สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์
ตลท.	ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
สพร.ท.	สหพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจแห่งประเทศไทย
สปส.	สำนักงานประกันสังคม
สยท.	สหพันธ์แรงงานยานยนต์แห่งประเทศไทย
ส.ฟ.ย.ท.	สมาพันธ์แรงงานเครื่องใช้ไฟฟ้า อิเลคทรอนิกส์ ยานยนต์ และโลหะแห่งประเทศไทย
TFPA	สมาคมนักวางแผนการเงินไทย
คสรท.	คณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย
UNDP	โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ด้วยการสนับสนุนจากธนาคารซิตี้แบงก์ และมูลนิธิซิตี้ (Citi Foundation) ทำให้สถาบันคินันแห่งเอเชีย (คินัน) ได้พัฒนารายงานการศึกษาวิจัย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการ “คนไทยก้าวไกล ใส่ใจการเงิน” (Literacy Improvement for better Finance in Thailand: LIFT) โดยทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความรู้เรื่องทางการเงินในประเทศไทยและนโยบายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้ง วิเคราะห์สาเหตุของปัญหาหนี้ครัวเรือนที่พุ่งสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องและการออมเงินของคนไทย นอกจากนี้ ยังศึกษารูปแบบการให้ความรู้ทางการเงินที่เหมาะสมสำหรับประชาชน 3 กลุ่ม ได้แก่ นักเรียนนักศึกษา แรงงานที่มีรายได้น้อย และเกษตรกร โดยใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากทุกภาคส่วน โดยครอบคลุมประชาชนผู้ที่เป็นลูกหนี้ ผู้กำหนดนโยบาย ธนาการและสถาบันการเงิน บริษัทเอกชน องค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร และสถาบันการศึกษา

การศึกษาในช่วงปีที่ผ่านมา คินันได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย ทั้งการวิจัยขั้นทุติยภูมิ การประชุมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ และการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งการวิจัยนี้มุ่งเน้นไปที่ประชาชน 3 กลุ่มดังกล่าวข้างต้น เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีความรู้เรื่องทางการเงินอยู่ในระดับต่ำที่สุดหากเทียบกับกลุ่มอื่นๆ ในประเทศไทย โดยมาจากการสำรวจทั่วประเทศของมูลนิธิสถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง (2556) ในส่วนของการประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องนั้นก็เป็นการหารือร่วมกับผู้แทนภาคประชาชนจากเครือข่ายต่างๆ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับระดับความรู้เรื่องทางการเงิน ณ ปัจจุบัน ของประชาชนแต่ละกลุ่ม รวมทั้งร่วมระดมสมองและหาข้อสรุปของความรู้เรื่องทางการเงินและรูปแบบการให้ความรู้ทางการเงินที่เหมาะสม เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและแนวทางการพัฒนาความรู้เรื่องทางการเงินที่เหมาะสมสำหรับประชาชนในแต่ละกลุ่ม

ณ ปัจจุบัน ประเทศไทยกำลังประสบปัญหาภาวะหนี้สินครัวเรือนที่อยู่ในระดับที่สูงมาก ซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญมากในช่วงปีที่ผ่านมา โดยมีหลายสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาดังกล่าวนี ซึ่งรวมถึง การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว และรูปแบบการใช้ชีวิตที่ผู้คนใช้จ่ายใช้สอยเกินกว่ารายได้ที่ตนสามารถหาได้ จนทำให้เกิดภาวะหนี้สินล้นพ้นตัวของหลายๆ ครัวเรือน การเพิ่มขึ้นของหนี้ครัวเรือนนี้เองที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการชำระหนี้สินของครัวเรือนไทยที่ลดลง ตามข้อมูลการผิณัดชำระหนี้สินและการล้มละลายของบุคคลที่เพิ่มสูงขึ้น อันส่งผลให้รัฐบาลต้องออกมาตรการให้ความช่วยเหลือโดยการให้สินเชื่อ เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนในการจัดการปัญหาหนี้สินให้แก่หลายครัวเรือนไทย

ส่วนหนึ่งของการเกิดภาวะหนี้สินครัวเรือนที่สูงขึ้นนั้นเป็นผลมาจากที่ประชากรโดยส่วนใหญ่ในประเทศมีความรู้เรื่องทางการเงินอยู่ในระดับที่ค่อนข้างต่ำ จากการสำรวจทั่วประเทศของธนาคารแห่งประเทศไทยและกระทรวงการคลัง ต่างชี้ให้เห็นว่า ทุกภาคส่วนในสังคมล้วนประสบปัญหาการมีความรู้เรื่องทางการเงินที่ค่อนข้างต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มนักเรียนนักศึกษา แรงงานที่มีรายได้น้อย และเกษตรกร ที่มีความรู้เรื่องทางการเงินอยู่ในระดับต่ำที่สุด จึงทำให้บุคคลในกลุ่มเหล่านี้นี้มักจะตกอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการติดกับ

ดักวงจรหนี้สินและความยากจน ดังนั้น การปรับปรุงความเข้าใจเกี่ยวกับความรู้เรื่องทางการเงินจึงถือเป็นกุญแจสำคัญ ที่มีเพียงแต่เป็นการช่วยเหลือให้บุคคลในกลุ่มดังกล่าวสามารถเอาชนะปัญหาหนี้สินครัวเรือนของพวกเขาได้ แต่ยังช่วยในด้านการลดปัญหาหนี้สินของประเทศไทยในภาพรวมได้ด้วย

ภาพรวมของการเสริมสร้างศักยภาพให้กับผู้ใช้บริการทางการเงินในประเทศไทย

หากมองจากภาพรวมของระดับการดำเนินการในการเสริมสร้างศักยภาพให้กับผู้ใช้บริการทางการเงินที่มีอยู่ ณ ปัจจุบัน ทางคินันเห็นว่า ครัวเรือนและประชาชนไทยในปัจจุบันสามารถเข้าถึงระบบการเงินที่เป็นทางการได้มากยิ่งขึ้น ทั้งการเข้าถึงสถาบันการเงิน ธนาคาร บัญชีเงินฝาก สินเชื่อ เครดิต การประกันภัย พ้นบัตรรัฐบาล และช่องทางอื่นๆ ที่เป็นทางการ โดยในปีพ.ศ. 2556 ร้อยละ 88 ของประชาชนที่ได้รับการสำรวจระบุว่า ตนเองสามารถเข้าถึงบริการทางการเงินที่เป็นทางการได้

ในทางกลับกัน การคุ้มครองทางการเงินเป็นเรื่องที่ค่อนข้างใหม่สำหรับประเทศไทย และมีการดำเนินการผ่านศูนย์คุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน (Financial Consumer Protection Center: FCC) ซึ่งขณะนี้กำลังดำเนินไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม แต่ก็ยังไม่สามารถให้บริการได้ครอบคลุมประชากรทั้งหมด

นอกจากนั้น ยังพบว่า ในประเทศไทยมีโครงการการให้ความรู้ทางการเงินมากมายที่มุ่งหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สินครัวเรือน แต่ทว่า ยังขาดการดำเนินงานที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่มียุทธศาสตร์ที่เป็นเอกภาพ

นางสาวอรุณี ศรีโต (สมาคมส่งเสริมสิทธิชุมชนเพื่อการพัฒนา) – การมีรายได้ที่ไม่แน่นอน มีความรู้เรื่องทางการเงินอยู่ในระดับต่ำ และมีพฤติกรรมทางการเงินแบบ ล้วนเป็นสาเหตุหลักของภาวะหนี้สินในผู้ประกอบการอาชีพอิสระที่มีรายได้น้อย ซึ่งความรู้เรื่องทางการเงินสำหรับผู้ประกอบการอาชีพอิสระที่มีรายได้น้อยนั้นถูกมองว่าเป็นเรื่องที่ไกลตัวและห่างไกลจากชีวิตประจำวัน ดังนั้น หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะให้การสนับสนุนในด้านความรู้ทางการเงินกับกลุ่มดังกล่าว ก็จะเป็นการช่วยให้พวกเขาเหล่านั้นมีสถานะทางการเงินที่ดีขึ้น

มุมมองต่อความรู้ความสามารถทางการเงินของปัจเจกบุคคล

ข้อมูลจากการสำรวจความรู้เรื่องทางการเงินทั่วประเทศ ทำให้คินันตัดสินใจที่จะดำเนินการศึกษาวิจัยโดยมุ่งเน้นไปที่ประชากรใน 3 กลุ่มหลักที่มีคะแนนความรู้เรื่องทางการเงินอยู่ในระดับต่ำที่สุด ได้แก่

กลุ่มนักเรียนนักศึกษา ซึ่งปัจจุบันคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 17-18 ของประชากรทั้งหมด หรือมีจำนวนประมาณ 12 ล้านคน โดยมากกว่าร้อยละ 40 ของนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา รวมถึงนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัย มีคะแนนความรู้เรื่องทางการเงินอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งส่วนใหญ่

มักจะประสบปัญหาทางการเงินเนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจ และด้วยวัฒนธรรมทางสังคมที่ส่งเสริมพฤติกรรมการบริโภคนิยมและการเลียนแบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้จ่ายประเภทสินค้าฟุ่มเฟือย อาทิ โทรศัพท์แบบสมาร์ตโฟน และเครื่องสำอางราคาแพง ในบางกลุ่มโดยเฉพาะนิสิตนักศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย ซึ่งนำเงินกู้ยืมทางการศึกษามาใช้ซื้อสินค้าฟุ่มเฟือย จนไม่สามารถชำระเงินกู้ยืมดังกล่าวได้ ในขณะที่กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่ให้การศึกษาแก่กลุ่มนักเรียนนักศึกษา ได้ดำเนินการพัฒนาความรู้ความสามารถในการให้ความรู้ทางการเงิน แต่ก็ยังไม่มีโครงการการให้ความรู้เรื่องทางการเงินที่ครบถ้วนสมบูรณ์แต่อย่างใด

กลุ่มแรงงานที่มีรายได้น้อย (นอกภาคเกษตร)คิดเป็นร้อยละ 37-38 ของประชากรทั้งหมดในประเทศไทย ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 2 กลุ่มหลักๆ ได้แก่ กลุ่มแรงงานที่มีรายได้น้อยในอุตสาหกรรมเฉพาะด้าน และกลุ่มแรงงานอิสระที่มีรายได้น้อย โดยกลุ่มแรงงานที่มีรายได้น้อยในอุตสาหกรรมเฉพาะด้านจะได้รับค่าตอบแทนจากการปฏิบัติงานโดยทั่วไปวันละ 8 ชั่วโมงรวมถึงการทำงานล่วงเวลา ซึ่งเป็นส่วนที่มักจะนำมาใช้สนับสนุนระบบค่าตอบแทนแบบลอยตัว และหากมีช่วงที่ภาวะเศรษฐกิจซบเซา ซึ่งทำให้มีการลดหรือจำกัดการทำงานล่วงเวลาเกิดขึ้น แรงงานเหล่านี้โดยส่วนใหญ่จะไม่สามารถจัดการกับการสูญเสียรายได้ของตนเองได้ ทำให้ประสบปัญหาในการใช้ชีวิตมากยิ่งขึ้น และกลายเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการมีภาวะหนี้สิน ในทางกลับกัน กลุ่มแรงงานอิสระที่มีรายได้น้อยมักจะไม่สามารถเข้าถึงบริการทางการเงินที่เป็นทางการได้ เนื่องจากโดยทั่วไปแล้วจะไม่มีข้อมูลบัญชีเงินเดือนที่ต่อเนื่อง เป็นผลทำให้แรงงานเหล่านี้โดยส่วนใหญ่หันไปพึ่งพาผู้ปล่อยเงินกู้นอกระบบในกรณีที่ต้องใช้สินเชื่อ โดยบ่อยครั้งก็ไม่ได้มีความเข้าใจว่า การจ่ายดอกเบี้ยเงินกู้นอกระบบในอัตราที่สูงจะส่งผลกระทบต่อพวกเขาในอนาคตอย่างไรบ้าง

กลุ่มเกษตรกรคิดเป็นร้อยละ 22-24 ของประชากรทั้งหมดในประเทศไทย แม้ว่าเกษตรกรจะมีการเข้าถึงด้านการศึกษาที่เพิ่มสูงขึ้นในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา แต่ก็ยังคงตามหลังกลุ่มประชากรที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมอื่นๆ อยู่มากเช่นเดียวกับการความสามารถในการเข้าถึงบริการและข้อมูลข่าวสารทางการเงิน อีกทั้ง เกษตรกรยังต้องเผชิญปัญหาเฉพาะหน้าหลายอย่าง อาทิ เรื่องราคาผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งเป็นไปตามตลาดโลก โดยเกษตรกรไม่สามารถควบคุมราคาเองได้แต่อย่างใด เกษตรกรโดยส่วนใหญ่จึงเป็นคนยากจนและมีระดับความรู้เรื่องทางการเงินค่อนข้างต่ำ ทำให้กลายเป็นอุปสรรคในการบริหารการเงินของพวกเขา รวมทั้ง เกษตรกรส่วนมากยังนิยมการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ซึ่งราคาผลผลิตค่อนข้างผันผวน ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างที่ว่า มีเพียงร้อยละ 20 ของเกษตรกรทั่วประเทศเท่านั้นที่ปลูกพืชมากกว่าหนึ่งชนิด หรือในอีกแง่หนึ่งคือการทำการเกษตรแบบผสมผสาน

ประชากรกลุ่มเสี่ยง 3 กลุ่มนี้มิได้เพียงแต่ขาดความรู้เรื่องทางการเงินเท่านั้น แต่ยังขาดทักษะความรู้เรื่องคณิตศาสตร์พื้นฐานและการคิดอย่างมีตรรกะ เพื่อเป็นการพัฒนาความสามารถด้านการบริหารจัดการทางการเงินส่วนบุคคล และสร้างความตระหนักรู้ทางการเงิน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ควรคำนึงถึงแนวทางการพัฒนาแบบองค์รวม มิใช่เพียงแต่การให้ความรู้ทางการเงินเท่านั้น

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนาความรู้เรื่องทางการเงินของประเทศไทย

ในรายงานการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้พัฒนายุทธศาสตร์หลายๆ ด้านที่จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมความรู้เรื่องทางการเงินของประเทศไทย ซึ่งควรได้รับการพิจารณาจากบรรดาผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด อันรวมไปถึง

- **ความตระหนักรู้สาธารณะ:** ประเทศไทยต้องสร้างความตระหนักรู้สู่สาธารณะ และกระตุ้นความสนใจของประชาชนเกี่ยวกับความรู้เรื่องทางการเงินเป็นอันดับแรก
- **แผนการติดตามตรวจสอบ:** หน่วยงานกำกับดูแลที่เกี่ยวข้องควรต้องปฏิบัติหน้าที่เพื่อคุ้มครองประชาชน ตลอดจนเสริมสร้างความรู้ทางการเงินให้กับสาธารณชน
- **โครงการภาคบังคับเกี่ยวกับการออม การฝึกอบรม และการควบคุมหนี้สิน:** ในช่วงแรกของการพัฒนาความรู้เรื่องทางการเงิน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความรู้ทางการเงิน ผ่านวิธีการ “การเรียนรู้โดยการลงมือทำ” (Learning-by-Doing)
- **วาระแห่งชาติ/แผนยุทธศาสตร์แห่งชาติ และศูนย์ความรู้ทางการเงิน:** ควรจัดตั้งหน่วยงานกลางทำหน้าที่สนับสนุนการพัฒนาโครงการการให้ความรู้เรื่องทางการเงินในระดับประเทศ
- **ความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง:** เพื่อให้การดำเนินการตามยุทธศาสตร์แห่งชาติเพื่อการพัฒนาความรู้เรื่องทางการเงินประสบความสำเร็จ บรรดาผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดจะต้องให้ความร่วมมือในการสนับสนุนซึ่งกันและกัน และดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน

นอกจากนั้น ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ยังได้มีการพัฒนาแผนการดำเนินการทั้งในระยะสั้นและระยะยาวสำหรับการพัฒนาความรู้เรื่องทางการเงิน ซึ่งครอบคลุมถึงกิจกรรมสำหรับประชาชนแต่ละกลุ่ม ดังนี้

ขั้นตอนการดำเนินงานในระยะสั้น

- การสร้างความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้แน่ใจว่าทุกภาคส่วนมีการดำเนินงานเพื่อขับเคลื่อนความรู้เรื่องทางการเงินไปในทิศทางเดียวกัน และส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกร่วมกันการเป็นเจ้าของร่วมกัน
- การจัดตั้งเครือข่ายของการเรียนรู้เรื่องความรู้ทางการเงินสำหรับประชาชนแต่ละกลุ่ม
- การทำความเข้าใจประชาชนแต่ละกลุ่มเพื่อออกแบบแนวทางและรูปแบบการฝึกอบรมความรู้เรื่องทางการเงินที่เหมาะสม
- การศึกษาและพัฒนาเทคนิคการให้ความรู้ทางการเงิน เครื่องมือการเรียนรู้ รูปแบบการให้ความรู้ทางการเงิน และแผนการดำเนินกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับประชาชนแต่ละกลุ่ม

- การส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของความรู้เรื่องทางการเงินต่อการดำรงชีวิตประจำวัน

ขั้นตอนการดำเนินงานในระยะยาว

- การกำหนดวาระแห่งชาติและแผนยุทธศาสตร์แห่งชาติ รวมทั้งแผนแม่บท(Roadmap) ในการพัฒนาความรู้เรื่องทางการเงิน
- การจัดตั้งศูนย์ให้บริการความรู้เรื่องทางการเงินแบบเบ็ดเสร็จในประเทศไทย
- หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลักจำเป็นต้องดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์แห่งชาติร่วมกัน
- การจัดทำโครงการ(กิจ)ภาคบังคับเกี่ยวกับการให้ความรู้เรื่องทางการเงินและการออมเงิน
- การควบคุมเพดานหนี้สินส่วนบุคคล
- การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม
- การปรับทัศนคติต่อเงินของประชาชนใหม่

1. วัตถุประสงค์

"การลงทุนในความรู้จะให้ผลตอบแทนที่คุ้มค่ามากที่สุด"

(An investment in knowledge pays the best interest)"

เบนจามิน แฟรงคลิน (Benjamin Franklin)

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นผลลัพธ์มาจากการดำเนินโครงการ “คนไทยก้าวไกล ใส่ใจการเงิน (Literacy Improvement for Better Finance in Thailand: LIFT)” ซึ่งดำเนินการโดยสถาบันคีนันแห่งเอเชีย ด้วยการสนับสนุนจากมูลนิธิซีดี การวิจัยเชิงลึกได้ประมวลความเห็นทั้งจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้กำหนดนโยบาย ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และผู้แทนภาคประชาสังคมจากทั้งสามกลุ่ม ได้แก่เยาวชน แรงงานที่มีรายได้น้อย และเกษตรกร ทั้งนี้มีการดำเนินการศึกษาวิจัยแบบคู่ขนานตามหัวข้อต่างๆ ดังต่อไปนี้

- รูปแบบการส่งเสริมความรู้เรื่องทางการเงินที่เหมาะสมสำหรับแต่ละกลุ่ม
- รูปแบบการปฏิบัติที่ดีที่สุดสำหรับการเรียนรู้ด้านการเงินของบุคคลแต่ละกลุ่ม คืออะไรบ้าง
- แนวทางที่จะถ่ายทอด และสร้างรูปแบบการส่งเสริมความรู้เรื่องทางการเงินที่ดีที่สุด เป็นอย่างไรบ้าง
- มีนโยบาย และมาตรการใดๆ ที่ควรนำมาใช้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสาธารณสุขบ้าง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์หลักๆ ใน 3 ด้าน กล่าวคือ

1. การให้ความสนใจเกี่ยวกับสถานการณ์ความรู้ความเข้าใจทางการเงินในประเทศไทย ณ ปัจจุบัน ตลอดจนยุทธศาสตร์การพัฒนา และนโยบาย และการให้ข้อมูลเชิงลึกสำหรับกลุ่มเป้าหมายหลักใน 3 กลุ่ม (ได้แก่ กลุ่มเยาวชน กลุ่มแรงงานที่มีรายได้น้อย กลุ่มเกษตรกร) เพื่อเพิ่มความรู้ ความเข้าใจของกลุ่มเป้าหมายหลักเกี่ยวกับองค์ประกอบโดยรอบของความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเงินให้มากขึ้น
2. การให้ความสำคัญกับรูปแบบ การเรียนรู้เกี่ยวกับความรู้ทางการเงินสำหรับการจัดการศึกษาให้กับแต่ละกลุ่ม
3. การพัฒนานโยบายสำหรับความเป็นพันธมิตรในการพัฒนา และเสริมสร้างความรู้ทางการเงิน

การอภิปราย “ภาคีความร่วมมือของเอกชนกับการส่งเสริมการศึกษาด้านการเงินสำหรับคนรุ่นต่อไป” ในการประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องครั้งที่ 1 “โครงการคนไทยก้าวไกล ใฝ่ใจการเงิน (Literacy Improvement for Better Finance in Thailand: LIFT): ทิศทาง และแนวโน้มของการพัฒนาการศึกษาเกี่ยวกับการเงินในประเทศไทย”

รายงานฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์ของผู้ดำเนินการตามนโยบาย ผู้ที่มีหน้าที่กำหนดนโยบาย องค์กรพัฒนาเอกชน และหน่วยงานภาครัฐ โดยเนื้อหาหลักๆ ที่นำเสนอในรายงานมีดังนี้

1. **วัตถุประสงค์:** ในส่วนนี้แสดงรายละเอียดวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย และระบุโครงสร้างของการศึกษาร้างนี้
2. **ความรู้ทางการเงินในประเทศไทย:** ในส่วนนี้แสดงข้อมูลความเป็นมาทิศทางการเติบโตของประชากรในประเทศไทย รายได้ครัวเรือน รายจ่าย หนี้สิน และระดับของความรู้ทางการเงิน
3. **ระเบียบวิธี:** ในส่วนนี้แสดงรายละเอียดของระเบียบวิธีที่ใช้ในการศึกษาเกี่ยวกับความรู้ทางการเงินที่มีอยู่ ณ ปัจจุบันในประเทศไทย ในกลุ่มเยาวชน กลุ่มแรงงานที่มีรายได้น้อย (ผู้ทำงานอิสระหรือพนักงานลูกจ้าง) และเกษตรกร ดังนั้น จึงมีการออกแบบระเบียบวิธีเพื่อศึกษา หรือครอบคลุมข้อมูลทั้งด้านเศรษฐกิจ การศึกษา และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ตลอดจนค้นหารูปแบบการปฏิบัติที่เป็นเลิศสำหรับการส่งเสริมความรู้ด้านการเงิน
4. **กรอบแนวคิดของความรู้ทางการเงิน:** ในส่วนนี้จะกำหนด หรือนิยามความรู้ทางการเงิน แนวคิดในการส่งเสริมความรู้ด้านการเงินแก่ผู้บริโภค และความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทางการเงินและสถานะความมั่นคงทางการเงิน รวมทั้งการอธิบายรูปแบบของความรู้ ความสามารถในการด้านการเงิน
5. **นโยบายและการตรวจวัดความรู้ทางการเงิน:** ในส่วนนี้จะแสดงตัวอย่างของนโยบายและการตรวจวัดความรู้ทางการเงินในประเทศต่างๆ
6. **ข้อค้นพบจากการวิจัย:** ในส่วนนี้นำเสนอทั้งข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการประชุมในแต่ละครั้งที่จัดให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากการศึกษาของแต่ละกลุ่ม และข้อมูลทุติยภูมิ

6.1 ภาพรวมของการเสริมสร้างศักยภาพให้กับผู้ใช้บริการทางการเงิน (Financial Consumer) ในประเทศไทย

- (1) การเข้าถึงบริการด้านการเงิน(Financial Inclusion)
- (2) การคุ้มครองทางการเงิน (Financial Protection)
- (3) การศึกษาทางการเงิน (Financial Education)

6.2 ภาพย่อยของความรู้ความสามารถทางการเงินของปัจเจกบุคคล ในภาค

- (1) เยาวชน
- (2) ผู้ทำงานที่มีรายได้ต่ำ
- (3) เกษตรกร

7. บทสรุป และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนาความรู้เรื่องทางการเงินของประเทศ
ไทย: ในส่วนนี้นำเสนอข้อเสนอแนะและทางเลือกในเชิงนโยบาย

การอภิปราย “การศึกษาทางการเงิน ณ ปัจจุบันในประเทศไทย และก้าวต่อไป” ในการประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องครั้งที่ 1 “โครงการคนไทยก้าวไกล ใส่ใจการเงิน (Literacy Improvement for Better Finance in Thailand: LIFT): ทิศทาง และแนวโน้มของการพัฒนาการศึกษาเกี่ยวกับการเงินในประเทศไทย”

2. สถานการณ์ความรู้ทางการเงินในประเทศไทย

“การใช้ความสามารถตามสัญชาตญาณอย่างเดียวโดยไม่ได้อาศัยศึกษาเพิ่มเติมก็เหมือนกับต้นไม้ที่ไม่มีดอกผล

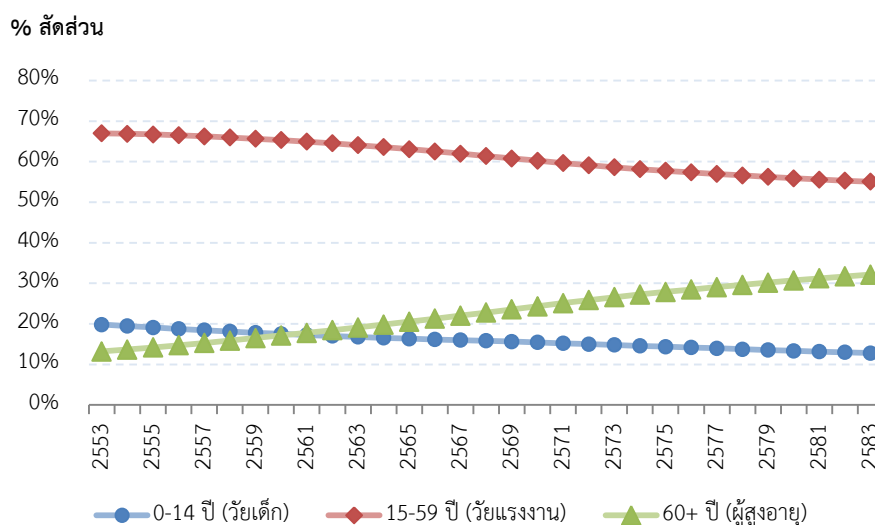
(Native ability without education is like a tree without fruit)”

อริสทิปปัส (Aristippus) ผู้ก่อตั้งโรงเรียนปรัชญาไซรินเนียค (Cyrenaic school of Philosophy)

เนื่องจากผลกระทบจากก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุที่เกิดขึ้นทั่วโลก รวมถึงรูปแบบการใช้จ่ายเงินที่เป็น การสร้างหนี้สินในเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และค่าเฉลี่ยหนี้ครัวเรือนที่มีอัตราสูงขึ้น ทำให้หลายประเทศ มองเห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาความรู้เรื่องทางการเงินมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นแนวทางสำคัญที่เสริมสร้าง ศักยภาพทางความรู้และสถานะการเงินที่ดีของประชาชน

ประเทศไทยกำลังเผชิญกับการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว ซึ่งประชากรสูงวัยกำลังเพิ่ม จำนวนมากขึ้น ในขณะที่อัตราภาวะเจริญพันธุ์ของประชากรในภาพรวมมีแนวโน้มลดลง ส่งผลให้โครงสร้างประชากร ของประเทศไทยเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ โดยคาดการณ์ว่า อัตราภาวะเจริญพันธุ์ในภาพรวมนั้นจะลดลงจากในปี 2553 ที่ 1.6 เป็น 1.3 ในปี 2583 ในขณะที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ปี 2556) ระบุว่า ในปี 2553 ประเทศไทยมีประชากรประมาณ 63.8 ล้านคน และคาดการณ์ว่าในปี 2569 จะ มียอดประชากรสูงขึ้นเป็น 66.4 ล้านคน ก่อนที่จะลดลงเหลือ 63.9 ล้านคนในปี 2583 โดยในจำนวนนี้เป็น ประชากรวัยรุ่น (อายุระหว่าง 0-14 ปี) ซึ่งคาดการณ์ว่าจะลดลงจาก 12.6 ล้านคน (คิดเป็นร้อยละ 19.8) ในปี 2553 เป็น 8.2 ล้านคน (คิดเป็นร้อยละ 12.8) ในปี 2583 ในขณะที่ประชากรวัยแรงงาน (อายุระหว่าง 15-59 ปี) ก็จะลดลงจากจำนวนสูงสุดที่ 42.9 ล้าน (คิดเป็นร้อยละ 66.9) ในปี 2553 เป็น 35.8 ล้านคน (คิดเป็นร้อยละ 55.1) ในปี 2583 ในทางกลับกัน ประชากรสูงวัย (อายุมากกว่า 60 ปี) ก็จะเพิ่มขึ้นอย่างมากจาก 8.4 ล้านคน (คิดเป็นร้อยละ 13.2) ในปี 2553 เป็น 20.5 ล้านคน (คิดเป็นร้อยละ 32.1) ในปี 2583 ดังนั้น การก้าว เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเช่นนี้จะทำให้ความสามารถหรือศักยภาพในการออมของรัฐบาล และครัวเรือนลดลงเป็น อย่างมาก

แผนภาพที่ 1: ข้อมูลการคาดการณ์ด้านประชากรในประเทศไทย จากปี 2553 ถึงปี 2583

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ปี 2556)

จากการสำรวจข้อมูลจากครัวเรือนทั้งหมด 26,000 ครัวเรือน ที่จัดทำโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ (NSO) ระหว่างเดือนมกราคม-มิถุนายน 2556 พบว่า มีครัวเรือนมากกว่าร้อยละ 75 ที่ใช้จ่ายเงินรายได้ต่อเดือนทั้งหมด โดยไม่ได้มีการเก็บออม หรือลงทุนในลักษณะอื่นใด ในขณะที่ ในปี 2552 รายได้ของครอบครัวโดยเฉลี่ยในประเทศไทยอยู่ที่ 20,903 บาทต่อเดือน และก็มีแนวโน้มที่จะปรับตัวเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยมีค่าเฉลี่ยของการเติบโตของรายได้อยู่ที่ร้อยละ 4.7 ต่อปี โดยที่เพิ่มเป็น 23,236 บาทในปี 2554 และ 25,403 บาท ในช่วง 6 เดือนแรกของปี 2556 ในทางกลับกันยอดค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยในครัวเรือนกลับเพิ่มสูงขึ้นในทุกๆ ปี ในอัตราร้อยละ 5.3 โดยจะเพิ่มขึ้นจาก 16,205 บาท ในปี 2552 เป็น 17,403 บาทในปี 2554 และเป็น 19,259 บาทในช่วง 6 เดือนแรกของปี 2556 ทั้งนี้ ครัวเรือนในประเทศไทยมากกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนทั้งหมดมีระดับหนี้สินคิดเป็น 5.8-6.4 เท่าของจำนวนรายได้ที่แต่ละครอบครัวสามารถหาได้ ดังนั้น แต่ละครอบครัวจะมีเงินคงเหลือโดยเฉลี่ยประมาณ 6,000 บาทต่อเดือน (ผลต่างของรายรับ และรายจ่าย) เพื่อใช้ชำระหนี้สินของตนเองในจำนวน 160,000 บาท

ตารางที่ 1: รายได้ และรายจ่ายครัวเรือน ตลอดจนสัดส่วนของภาวะหนี้สินรายครัวเรือน ต่อรายได้ในปี 2556 (จำแนกตามอาชีพ)

อาชีพ	หนี้สินโดยรวม (บาท)	รายได้ครัวเรือน (บาท/เดือน)	รายจ่ายครัวเรือน (บาท/เดือน)	สัดส่วนของ ภาวะหนี้สิน ต่อ รายได้ (เท่า)
ทั่วประเทศ	159,492	25,403	19,259	6.28
เกษตรกรที่เป็นเจ้าของที่ดิน	117,438	21,507	15,464	5.46
เกษตรกรที่เช่าที่ดิน	143,595	21,682	14,740	6.62
ชาวประมง ผู้เก็บของป่า ล่าสัตว์ คนงานในไร่สวน	56,923	15,210	11,064	3.74
นักธุรกิจการเกษตร	206,587	33,671	22,934	6.14
ลูกจ้างที่มีทักษะฝีมือ	544,912	56,553	39,675	9.64
ลูกจ้างในภาคการเกษตร	52,023	15,221	13,170	3.42
แรงงานรับจ้างทั่วไป	58,761	16,947	13,917	3.47
เสมียน ธุรกิจ/เจ้าหน้าที่ทั่วไป/ผู้ ให้บริการ	125,465	22,384	18,717	5.61
แรงงานผู้ผลิต	116,340	22,814	18,945	5.10
ผู้ทำงานสาธารณกุศล/ไม่แสวงหา ผลกำไร อาทิจังหวัดพัฒนา เอกชน (NGOs)	64,496	15,123	13,560	4.26

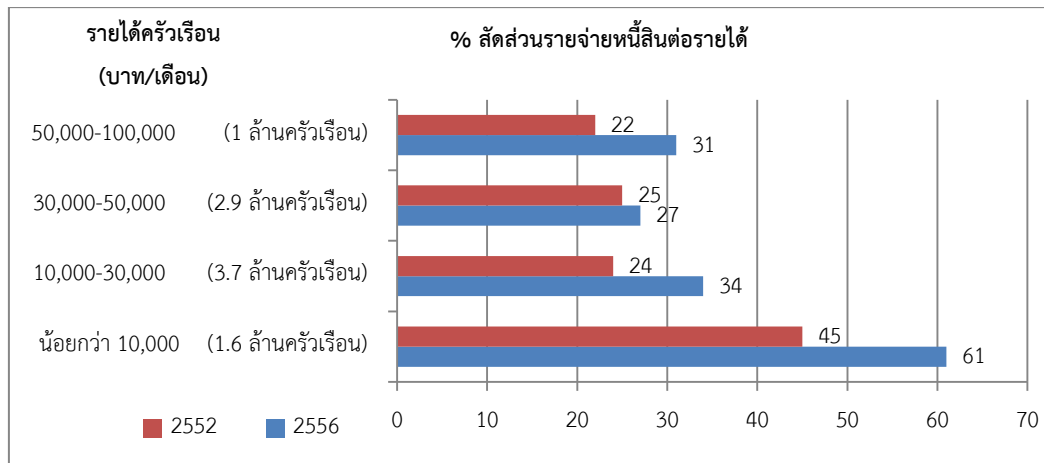
ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (ปี 2556)

หมายเหตุ: สัดส่วนของหนี้สินรายครัวเรือนต่อรายได้ = หนี้สินโดยรวม/รายได้ครัวเรือนต่อเดือน

นอกจากนั้น อัตราหนี้สินต่อรายได้รายครัวเรือนโดยเฉลี่ย (Debt-to-Income: DTI) ก็เพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งพิจารณาจากสถิติของบริษัท ข้อมูลเครดิตแห่งชาติ จำกัด ของประเทศไทยระหว่างปี 2552-2556 พบว่า อัตราหนี้สินต่อรายได้รายครัวเรือนโดยเฉลี่ย (DTI) ของรายได้แต่ละรายการันสูงขึ้น ตั้งแต่ปี 2552-2556 อัตราหนี้สินต่อรายได้รายครัวเรือนโดยเฉลี่ย (DTI) สำหรับประชากรจำนวน 1.6 ล้านครัวเรือน ซึ่งมีรายได้น้อยกว่า 10,000 บาทต่อเดือนจะเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 45.0 เป็นร้อยละ 61.0 และในช่วงเวลาเดียวกัน ครัวเรือนที่มีรายได้ระหว่าง 10,000-30,000 บาทต่อเดือน มีอัตราหนี้สินต่อรายได้รายครัวเรือนโดยเฉลี่ย (DTI) เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 24.0 เป็นร้อยละ 34.0 ส่วนครัวเรือนที่มีรายได้ระหว่าง 30,000-50,000 บาทต่อเดือน มีอัตราหนี้สินต่อรายได้รายครัวเรือนโดยเฉลี่ย (DTI) เพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยจากร้อยละ 25.0 เป็นร้อยละ

27.0 ขณะที่ครัวเรือนที่มีรายได้ระหว่าง 50,000-100,000 บาทต่อเดือน มีอัตราหนี้สินต่อรายได้รายครัวเรือนโดยเฉลี่ย (DTI) เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 22.0 เป็นร้อยละ 31.0

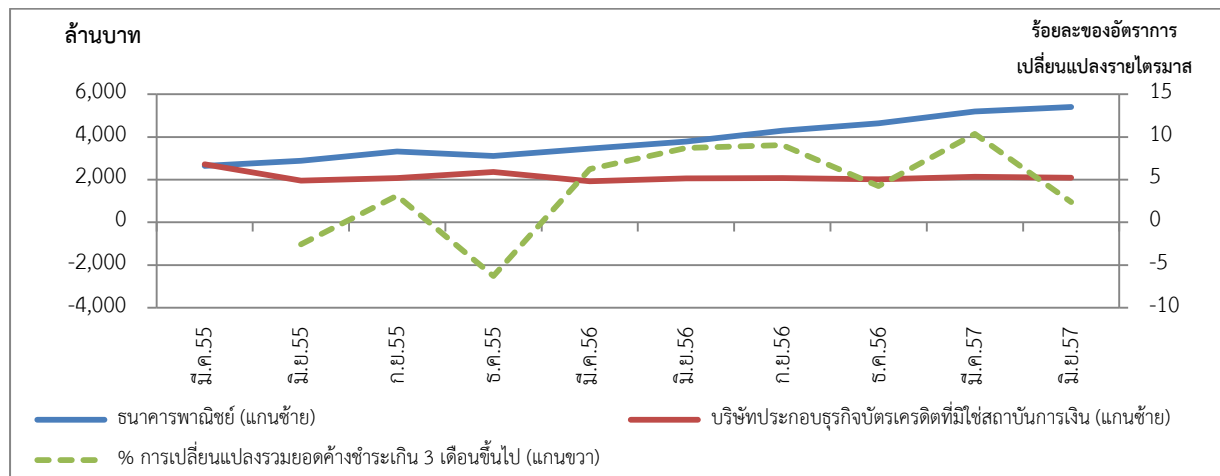
แผนภาพที่ 2: รายได้ครัวเรือนและสัดส่วนการชำระหนี้สินต่อรายได้ต่อเดือน (จำแนกตามช่วงรายได้)

ที่มา: การนำเสนอโดยบริษัท ข้อมูลเครดิตแห่งชาติ ประเทศไทย ระหว่างการประชุม วันที่ 19 มิถุนายน 2557 ณ สถาบันคินันแ่งเอเชีย

ขณะเดียวกัน หนี้สินของครัวเรือนไทยที่เพิ่มสูงขึ้นทำให้ความสามารถในการชำระหนี้สินลดลง โดยที่ข้อมูลจากธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) และคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (คส.) ระบุว่า สัดส่วนหนี้สินรายครัวเรือนของประเทศไทยต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) เพิ่มสูงขึ้นจากร้อยละ 77.3 ในช่วงปลายปี 2555 เป็นร้อยละ 82.3 ในปลายปี 2556 หรืออีกแง่หนึ่งคือ มียอดเพิ่มขึ้นอีก 1 ล้านล้านบาท สภาพคล่องทางการเงินในครัวเรือนค่อยๆ ลดลง ในขณะที่สัดส่วนทรัพย์สินต่อหนี้สินรายครัวเรือนลดลงจากร้อยละ 214.6 ในปี 2555 เป็นร้อยละ 201.7 ในปี 2556 นอกจากนั้นจำนวนหนี้สินรายครัวเรือนที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (Non-Performing Loans: NPLs) หรือหนี้ที่เกินกำหนดชำระตั้งแต่ 90 วันเป็นต้นไปก็เพิ่มสูงขึ้น ตั้งแต่ปี 2555 จำนวนสินเชื่อบัตรเครดิตที่ชำระหนี้สินเกิน 30 วัน เพิ่มสูงขึ้นจากร้อยละ 1.9 เป็นร้อยละ 2.3 ในปี 2556 และร้อยละ 2.7 ในช่วงปลายเดือนกรกฎาคม 2557 ส่วนอัตราการผิดนัดชำระหนี้ระหว่าง 30-90 วัน เพิ่มสูงขึ้นมากกว่าร้อยละ 31.0 ในระยะปีต่อปี ระหว่างช่วงเวลาเดียวกัน โดยที่อัตราการผิดนัดชำระหนี้บัตรเครดิตในสถาบันการเงินจะเพิ่มขึ้นราว ร้อยละ 50 ในขณะที่อัตราการผิดนัดชำระหนี้สถาบันการเงินที่มีธนาคารกลับลดลงราว ร้อยละ 14.7 ความเป็นไปได้ที่หนี้สินเหล่านี้จะกลายเป็นหนี้สินรายครัวเรือนที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPLs) ก็จะเกี่ยวข้องกับองค์กรที่รับผิดชอบหนี้สินเหล่านี้ ซึ่งปัจจัยสำคัญเบื้องหลังระดับของหนี้สินรายครัวเรือนในประเทศไทยที่พุ่งสูงขึ้นเหล่านี้ แสดงให้เห็นว่า ประชาชนไทยโดยส่วนใหญ่ยังคงมีระดับความรู้ความเข้าใจทางการเงินที่ค่อนข้างจำกัด

แผนภาพที่ 3: ร้อยละของสินเชื่อบัตรเครดิตที่ผิดนัดชำระหนี้ของประเทศไทย

ที่มา: ข้อมูลสถิติของธนาคารแห่งประเทศไทย

องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ซึ่งถือเป็นองค์กรนำที่มีบทบาทกระตุ้น และสนับสนุนการพัฒนานโยบายความรู้เรื่องทางการเงินในหลายประเทศในโลก ได้จัดทำการศึกษาความรู้ทางการเงินใน 16 ประเทศ และพบว่า ประเทศไทยยังมีระดับความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการทางการเงินในระดับที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ย โดยที่ทางองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ได้ร่วมมือกับธนาคารแห่งประเทศไทย จัดประเมิน และให้คะแนนระดับความรู้เรื่องทางการเงินของประชาชนทั่วไป ทั้งในแง่ของความรู้ พฤติกรรม และทัศนคติ ซึ่งประเทศไทยก็ได้คะแนนโดยรวมอยู่ที่ 12.9 จากคะแนนเต็ม 22 หรือคิดเป็นร้อยละ 58.5 ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยที่ร้อยละ 62.3 จากการสำรวจในอีก 16 ประเทศ ทั้งนี้ ปัจจัยที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยน หรือพัฒนาทักษะของบุคคลในการบริหารจัดการการเงิน ความรู้ พฤติกรรม และทัศนคติก็น่าจะเป็น การศึกษา รายได้ และอาชีพ

ตารางที่ 2: ค่าเฉลี่ยของคะแนนทักษะทางการเงิน คะแนนความรู้ทางการเงิน คะแนนพฤติกรรมทางการเงิน และ คะแนนทัศนคติทางการเงินของคนไทย

ทักษะด้านการเงิน	คะแนนเฉลี่ย	% ต่อคะแนนเต็ม	คะแนนสูงสุด/ คะแนนเต็ม
ทักษะทางการเงิน	12.9	58.5	22
1) ความรู้ทางการเงิน	3.7	46.8	8
2) พฤติกรรมทางการเงิน	5.9	65.6	9
3) ทัศนคติทางการเงิน	3.2	64.5	5

ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทย (2556) หน้า 11

ทักษะทางการเงินในสามประเภทข้างต้น หากพิจารณาที่ระดับคะแนนที่ต่ำที่สุดของประเทศไทย คือ ความรู้ทางการเงิน กล่าวคือ ประชาชนไทยโดยส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจทักษะด้านการเงินในระดับเบื้องต้น อาทิ แนวทางในการคำนวณอัตราผลประโยชน์โดยรวม หรือมูลค่า ณ ปัจจุบันของเงิน ซึ่งประชาชนไทยที่มีรายได้ต่ำก็มักจะมีแนวโน้มที่จะมีระดับความรู้ทางการเงินที่ค่อนข้างต่ำด้วย เมื่อเทียบกับประชาชนไทยที่มีรายได้อยู่ในระดับปานกลางและระดับสูง และเมื่อนำข้อมูลการสำรวจในประเทศไทยไปเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ที่มีการสำรวจโดยองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ประเทศไทยจะอยู่ในอันดับที่ 16 ของประเทศที่มีความเข้าใจมูลค่าทางการเงิน ณ ปัจจุบัน ขณะที่อยู่ในอันดับที่ 14 ของความสามารถในการคำนวณอัตราผลตอบแทน หรือผลประโยชน์โดยรวม และอันดับที่ 13 ในด้านความเข้าใจเกี่ยวกับอัตราผลประโยชน์ หรือดอกเบี้ยจากการกู้ยืม หรือสินเชื่อ

แม้แต่ประชาชนที่ได้คะแนนมากกว่าร้อยละ 60 ตามการสำรวจขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ก็ยังมีความรู้ทางการเงินที่ค่อนข้างจำกัด เช่น การเปรียบเทียบผลตอบแทนของผลิตภัณฑ์ทางการเงินแต่ละประเภท การขอใช้สินเชื่อในขณะที่รายได้ตนเองไม่เพียงพอ และไม่ติดตามหรือตรวจสอบภาวะทางการเงินของตนเอง ในขณะที่ประชาชนไทยโดยส่วนใหญ่ก็ให้ข้อมูลว่าตนเองไม่เคยทำระบบบัญชีตรวจสอบภาวะทางการเงินของตนเองแต่อย่างใด ในขณะที่ประชาชนที่มีรายได้ต่ำโดยส่วนใหญ่ก็ไม่ค่อยได้เปรียบเทียบคุณสมบัติและราคาของผลิตภัณฑ์ก่อนที่จะซื้อสินค้าแต่อย่างใด และก็จะขอใช้สินเชื่อเมื่อตนเองมีรายได้ไม่เพียงพอ แม้ว่าร้อยละ 77.4 ของประชาชนไทยจะเก็บออมเงิน แต่โดยทั่วไปแล้วกลับยังไม่เพียงพอสำหรับการใช้ชีวิตในวัยเกษียณ และร้อยละ 47.4 ของการออมเงินโดยรวมจะเป็นไปเพื่อการใช้จ่ายในระยะสั้น อาทิ สุขภาพ ที่พักอาศัย การศึกษา และการเดินทางเท่านั้น นอกจากนั้นร้อยละ 44 ของประชาชนไทยที่มีการออมเงิน ก็เป็นไปเพื่อรองรับวัยเกษียณ ซึ่งท้ายที่สุด ในการสำรวจครั้งนี้พบว่า มีประชาชนเพียงร้อยละ 25 จากจำนวนทั้งหมดมีการปฏิบัติตามแผนการออมเงินสำหรับรองรับวัยเกษียณ ในขณะที่ร้อยละ 34 ไม่ได้ออมเงินตามที่วางแผน และอีกร้อยละ 40.7 ไม่มีการออมเงินสำหรับรองรับวัยเกษียณแต่อย่างใด

ในส่วนของการรับรู้ หรือความรู้ที่มีต่อการวางแผนทางการเงิน ร้อยละ 40.5 ของประชาชนให้คำตอบว่า พวกเขาไม่ทัศนคติที่ดีต่อการวางแผนทางการเงิน และตระหนักถึงความสำคัญของการออมเงินสำหรับอนาคต แต่ทว่าคำถามจากแบบสำรวจดังกล่าวก็ยังไม่เพียงพอสำหรับการวิเคราะห์ทัศนคติของประชาชนโดยรวมเกี่ยวกับการวางแผนทางการเงิน

ในทางภูมิศาสตร์แล้ว ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยมีระดับทักษะทางการเงินที่ต่ำที่สุด ในขณะที่ประชาชนในจังหวัดทางภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้มีระดับความรู้ทางการเงินที่ค่อนข้างต่ำ แต่ก็มีพฤติกรรมทางการเงินที่ดี ในทางกลับกันประชาชนในจังหวัดภาคกลางซึ่งมีความรู้ทางการเงินที่ดี แต่บ่อยครั้งที่แสดงออกถึงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมทางการเงิน

ตามข้อมูลจากการสำรวจความรู้เรื่องทางการเงินในระดับชาติ ที่ดำเนินการโดยกระทรวงการคลัง ในปี 2556 ประชาชนที่มีรายได้ต่ำก็มักจะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเงินที่ค่อนข้างต่ำด้วย ในการสำรวจครั้งนี้

จำแนกประชาชนออกเป็น 11 กลุ่ม ได้แก่ นักเรียนระดับประถมศึกษา นักเรียนระดับมัธยมศึกษา นักศึกษาระดับมหาวิทยาลัย พนักงานลูกจ้างในภาคเอกชน ผู้ทำงานอิสระที่มีระดับรายได้สูง ผู้ทำงานอิสระที่มีระดับรายได้ต่ำ เกษตรกร ข้าราชการพนักงานลูกจ้างของรัฐ แม่บ้าน ผู้ทำงานในแวดวงสื่อสาร และผู้เกษียณอายุ โดยจะจัดจำแนกประชาชนทั้ง 11 กลุ่มตามระดับความรู้เรื่องทางการเงินใน 6 ระดับ กล่าวคือ ความรู้ความสามารถในระดับต่ำมาก (L1) ความรู้ความสามารถในระดับต่ำ (L2) ความรู้ความสามารถในระดับปานกลาง (เท่ากับเฉลี่ย) (M1) ความรู้ความสามารถสูงกว่าระดับเฉลี่ย (M2) ความรู้ความสามารถในระดับสูง (H1) และความรู้ความสามารถในระดับสูงมาก (H2) ซึ่งมีกรอบการศึกษาครอบคลุมใน 5 มิติ ได้แก่ (1) ความสามารถในการติดตาม หรือจัดทำบัญชีรายการการเงินของบุคคล (2) ความสามารถในการสร้างสัมฤทธิ์ผลตามแผนการเงินส่วนบุคคลในระยะสั้น (3) ความสามารถในการเลือกผลิตภัณฑ์ทางการเงิน (4) ความสามารถในการวางแผนไปข้างหน้า และ (5) ความสามารถในการขอความช่วยเหลือในการขอรับข้อมูลทางการเงิน ซึ่งในกรอบการศึกษาแต่ละด้าน ก็มีปัจจัยในการศึกษาอยู่ 3 ด้าน กล่าวคือ ความรู้ทางการเงิน พฤติกรรมทางการเงิน และทัศนคติทางการเงิน ซึ่งกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ค่อนข้างคล้ายคลึงกับการศึกษาวิจัยที่ดำเนินการโดยธนาคารแห่งประเทศไทยในปี 2556

ตารางที่ 3: จำนวนและสัดส่วนระดับความรู้ทางการเงินรวมของแต่ละกลุ่มเป้าหมาย

ระดับของความรู้ ทางการเงินรวม	L1	L2	M1	M2	H1	H2	รวม (ราย)
นักเรียนระดับประถมศึกษา	10.6%	44.4%	37.5%	7.5%	0.0%	0.0%	160
นักเรียนระดับมัธยมศึกษา	8.2%	41.3%	39.8%	10.7%	0.0%	0.0%	196
นิสิต/นักศึกษามหาวิทยาลัย	6.4%	40.1%	41.0%	11.3%	1.2%	0.0%	344
ผู้ปฏิบัติงาน/ลูกจ้างใน ภาคเอกชน	1.1%	22.8%	58.7%	15.3%	1.4%	0.8%	636
ผู้ปฏิบัติงานอิสระที่มีรายได้สูง	0.0%	3.0%	22.4%	52.0%	18.9%	3.8%	746
ผู้ปฏิบัติงานอิสระที่มีรายได้ต่ำ	6.6%	39.3%	39.3%	14.3%	0.5%	0.0%	671
เกษตรกร	2.8%	34.4%	49.9%	12.3%	0.6%	0.0%	709
ข้าราชการ/พนักงานลูกจ้าง ของรัฐ	0.7%	13.8%	55.4%	25.9%	4.2%	0.0%	690
แม่บ้าน	2.1%	30.9%	50.5%	15.2%	1.0%	0.3%	703
พนักงานลูกจ้างสื่อ	0.9%	20.7%	38.1%	33.0%	6.6%	0.6%	333
บุคคลที่เกษียณอายุแล้ว	2.3%	15.4%	37.7%	41.5%	2.3%	0.8%	130
รวม (%)	2.9%	25.7%	44.2%	22.4%	4.2%	0.7%	5,318

ที่มา: มูลนิธิสถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง (2556)

ในภาพรวมแล้ว นักเรียนในระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา ตลอดจนนิสิตนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัยมีคะแนนที่ต่ำที่สุด สำหรับระดับคะแนนเต็ม 6 คะแนนเฉลี่ยในกลุ่มเด็กและเยาวชนจะอยู่ที่ 3.0 ซึ่งเหตุผลหนึ่งที่คะแนนค่อนข้างต่ำก็คือ การที่ยังไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างแท้จริง เนื่องจากเด็กนักเรียน นักศึกษา และเยาวชนโดยทั่วไปแล้วจะไม่ต้องรับผิดชอบต่อค่าใช้จ่ายในครอบครัวแต่อย่างใด ในขณะที่เกษตรกร และผู้ทำงานอิสระที่มีรายได้ก็น้อยก็เป็กลุ่มที่มีคะแนนต่ำที่สุดที่รองลงมา โดยมีคะแนนเฉลี่ยที่ 3.2 และ 3.1 ตามลำดับ ซึ่งในส่วนนี้ต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยในภาพรวมที่ 3.6

ในการสำรวจ มีการสอบถามองค์กรที่เกี่ยวข้อง อาทิ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (ตลท.) ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (กบข.) กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งองค์กรเหล่านี้มักจะคาดหวังระดับของความรู้เรื่องทางการเงินที่สอดคล้องกับอาชีพ ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วเยาวชนได้ระดับคะแนนที่ 3.1 จากทั้งหมด 6 คะแนน ในขณะที่ผู้ทำงานอิสระที่มีรายได้ก็น้อยได้ระดับคะแนน 4.1 และเกษตรกรได้ระดับคะแนนที่ 3.1 เช่นกัน

นอกจากนั้น ในการศึกษาวิจัยระดับประเทศครั้งนี้ได้พยายามค้นหา ช่องว่างระหว่างข้อกำหนดที่เป็นความรู้เรื่องทางการเงินของประชาชนทั่วไปกับข้อมูลที่ได้รับจากผู้จัดการ/อำนวยการศึกษาทางการเงิน โดยมีข้อค้นพบและข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาความรู้เรื่องทางการเงินสำหรับกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่ม ดังต่อไปนี้

สำหรับนักเรียน นักศึกษาและเยาวชน องค์กรควรจัดหาและสนับสนุนเนื้อหาข้อมูลเกี่ยวกับการวางแผนทางการเงิน โดยนำเสนอผ่านสื่อต่างๆ ที่กลุ่มนักเรียน นักศึกษาและเยาวชนมีความคุ้นเคยด้วย อาทิ โทรศัพท์ วิทยุ และอินเทอร์เน็ต เช่นเดียวกับนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัย ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง อาทิ ธนาคารแห่งประเทศไทย และคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ควรสนับสนุน ควรส่งเสริม ความรู้เรื่องทางการเงิน ซึ่งรวมถึงความรู้เรื่องการออมเงินและการจัดทำบัญชีทางการเงินส่วนตัวผ่านช่องทางสื่อที่แตกต่างหลากหลาย อาทิ อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์ และวิทยุเพื่อเป็นการกระตุ้นการเรียนรู้ของกลุ่มนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัย

สำหรับแรงงานที่มีรายได้ต่ำ สิ่งแรกที่ต้องคำนึงถึงคือ การจัดทำแผนการเงิน เนื่องจากมักจะมีปัญหารายรับไม่พอกับรายจ่าย นอกจากนั้นจะต้องได้รับการฝึกอบรม หรือสอนเกี่ยวกับการบริหารจัดการรายจ่าย การลดต้นทุนค่าใช้จ่ายต่างๆ และเพื่อกระตุ้นพฤติกรรมการออมเงินและการลงทุน ก็ควรมีการแนะนำเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่เหมาะสมให้กับกลุ่มแรงงานที่มีรายได้ต่ำ อาทิ พันธบัตรรัฐบาล การออมเงินถึงบังคับสำหรับการประกันชีวิต และประกันสุขภาพ และการฝึกฝนอาชีพจะเป็นประโยชน์ต่อประชากรในกลุ่มนี้

ในขณะที่เกษตรกรโดยส่วนใหญ่ที่ไม่ได้วางแผนการเงินของตนเองเนื่องจากไม่มีเวลา ขาดทุนทรัพย์ และขาดความรู้ ดังนั้น องค์กรที่เกี่ยวข้องควรจัดการศึกษาให้กับกลุ่มเกษตรกร ทั้งในด้านการออมเงิน การวางแผนการใช้จ่าย และลักษณะการยังชีพแบบพอเพียงในระยะยาว ทั้งนี้ด้วยการที่ เกษตรกรชาวไทยมากกว่าร้อยละ 50 ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารทางการเงิน ทำให้องค์กรที่เกี่ยวข้องควรเพิ่มกิจกรรม หรือการดำเนินการที่จะส่งเสริมให้กลุ่มเกษตรกรสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วน

ราคาผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับน้ำมัน และการให้คำปรึกษาทางการเงิน โดยสำหรับการบริหารจัดการทางการเงินในระยะสั้นๆ รัฐบาลควรออกมาตรการในการเพิ่มรายได้ของเกษตรกร อาทิ การสนับสนุนราคาสินค้าทางการเกษตร การแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร การสนับสนุนวิชาชีพ หรืออาชีพในด้านการฝึกอบรมสำหรับการปฏิบัติงานในช่วงนอกฤดูการทางการเกษตร ระบบการบริหารจัดการด้านการฝึกอบรมในการควบคุมมูลค่า ราคา ปัจจัยการผลิต และผลลัพธ์ของสินค้า และการสอนกระบวนการทำการเกษตรตามวิถีชีวิตแบบพอเพียง

ปัจจัยที่มีความสำคัญมากที่สุดสำหรับประชากรกลุ่มเป้าหมายในสามกลุ่มนี้ คือ การวางแผนทางการเงิน โดยกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรออกแบบโครงการ หรือกิจกรรมเกี่ยวกับความรู้เรื่องทางการเงินสำหรับแต่ละกลุ่มที่ให้สอดคล้อง หรือสนองตอบต่อลักษณะเฉพาะของกลุ่มเป้าหมายนั้นๆ ในขณะที่ ณ ปัจจุบัน กระทรวงการคลังถือเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีบทบาทนำในการริเริ่ม หรือการดำเนินโครงการ/กิจกรรม ความรู้เรื่องทางการเงินในประเทศไทย ในขณะที่มีหลายองค์กรในประเทศไทยที่ดำเนินการ หรือจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนความรู้และการบริหารจัดการทางการเงิน แต่กิจกรรมและโครงการฝึกอบรมที่องค์กรเหล่านี้ดำเนินการจะครอบคลุมประชาชนจำนวนไม่มากนัก และมักจะมีข้อจำกัดทั้งในด้านงบประมาณ และกำลังคนในการดำเนินการหรือจัดกิจกรรมเหล่านั้น ทั้งนี้ คณะกรรมการแห่งชาติด้านความรู้เรื่องทางการเงิน (National Money Literacy Committee) ประกอบด้วยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยรวมทั้งหมด 32 คน

3. ระเบียบวิธี

รายได้ของเราก็เปรียบเสมือนกับรองเท้าของเรา หากมีรายได้น้อยเกินไป ก็จะทำให้เราขื่นขม และอึดอัด แต่หากมีมากเกินไป ก็จะทำให้เราเดินโซเซ และอาจจะสะดุดล้มลงได้
(Our incomes are like our shoes; if too small, they gall and pinch us; but if too large, they cause us to stumble and to trip)

จอห์น ล็อก (John Locke) นักปรัชญาชาวอังกฤษ ซึ่งรู้จักกันในนาม “บิดาของเสรีนิยมคลาสสิก”

ในส่วนนี้เป็นการนำเสนอรายละเอียดของระเบียบวิธีที่ใช้ในการศึกษาเกี่ยวกับความรู้ทางการเงินของประเทศไทยในปัจจุบัน ในกลุ่มเยาวชน แรงงานรับจ้างรายได้น้อย (รับจ้างอิสระรายได้น้อย หรือลูกจ้างโรงงาน หรือลูกจ้างรายวัน) และเกษตรกร ดังนั้น จึงมีการออกแบบระเบียบวิธีเพื่อศึกษาให้ครอบคลุมถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรม ระดับการศึกษา และสภาพเศรษฐกิจ ตลอดจนค้นหารูปแบบการปฏิบัติที่เหมาะสมในการส่งเสริมความรู้ด้านการเงิน

ข้อค้นพบในรายงานการศึกษาวิจัยฉบับนี้โดยส่วนใหญ่มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากการประชุมกลุ่มเฉพาะ (Focus Group) ซึ่งจัดขึ้นในการประชุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในปี 2557 โดยความร่วมมือระหว่างสถาบันคีนันแห่งเอเชีย และมูลนิธิซีที ซึ่งมีผู้เข้าร่วมที่มาจากกลุ่มผู้กำหนดนโยบาย เครือข่ายภาคประชาสังคม บริษัทเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน และภาควิชาการ มาร่วมกันทบทวนประเด็นความรู้ทางการเงินในประเทศไทย โดยเป้าหมายของการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะนำไปสู่การจัดวางรูปแบบของการศึกษาความรู้ทางการเงิน วิธีการจัดการเรียนการสอน และแนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่แตกต่างกัน และจะสร้างเครือข่ายภาคีในการสนับสนุนกิจกรรมการศึกษาทางการเงินในประเทศไทย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ถือเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่พยายามค้นหา และทำความเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับความรู้ทางการเงิน รวมถึงช่องว่างระหว่างความต้องการความรู้ทางการเงิน และระบบการนำเสนอความรู้เหล่านั้น กลุ่มเป้าหมายของการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือประชากร 3 กลุ่มที่อยู่ในประเทศไทย ผู้มีระดับของความรู้ทางการเงินต่ำที่สุด ตามรายงานของสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง และมูลนิธิสถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง ในปี 2556 กล่าวคือ กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้ทำงานที่มีรายได้น้อย และกลุ่มเกษตรกร โดยดำเนินการวิจัยผ่านแนวทางหลักๆ ใน 2 ด้าน ได้แก่ (1) การศึกษาวิจัยและค้นคว้าข้อมูลเชิงทฤษฎี และ (2) การศึกษาวิจัยและค้นคว้าข้อมูลเชิงปฐมภูมิ (จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง)

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างตามวัตถุประสงค์จากกลุ่มเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่ม โดยคัดเลือกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากฐานบัญชีรายชื่อของคณะกรรมการความรู้ทางการเงินของประเทศไทย ซึ่งแต่งตั้งโดยกระทรวงการคลัง มาเข้าร่วมประชุมแบบหนึ่งต่อหนึ่ง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากกว่า 97 องค์กร มาจากองค์กร

ภาครัฐ สหกรณ์ออมทรัพย์ องค์กรกึ่งรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน ตลอดจนภาควิชาการและเครือข่ายพลเมืองที่เข้าร่วมการประชุมระดมสมองผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และกว่า 50 องค์กรที่ให้สัมภาษณ์เชิงลึกถึงมุมมองต่อประเด็นปัญหาและทางออกของการพัฒนาความรู้ทางการเงินสำหรับประชาชนไทย การจัดประชุมลงรายละเอียดเชิงลึก จำนวน 3 ครั้ง โดยมีผู้แทนจากกลุ่มเป้าหมายหลักทั้งกลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้ทำงานที่มีรายได้น้อย และกลุ่มเกษตรกร โดยผู้เข้าร่วมการประชุมประมาณ 50-60 คนนี้เป็นตัวแทนจาก 30-40 หน่วยงาน ที่เข้าร่วมการประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในแต่ละครั้ง เพื่อระดมความคิดเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาทางการเงิน อุปสรรคในการเรียนรู้ และทักษะที่จำเป็นทางการเงิน ตลอดจนข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาเพื่อส่งเสริมความรู้ทางการเงินในแต่ละกลุ่ม

Government and financial representatives at the 4th LIFT stakeholder meeting in Bangkok, Thailand.

ตัวแทนภาครัฐและเกษตรกรในการประชุมระดมสมองผู้มีส่วนเกี่ยวข้องครั้งที่ 4 (เกษตรกร) ที่กรุงเทพมหานคร

4. กรอบแนวคิดของความรู้ทางการเงิน

“ไม่มีอะไรที่ดีไปกว่าการลงทุนให้กับการศึกษาของตัวเองอีกแล้ว

(Invest in yourself, in your education. There's nothing better.)”

ซิลเวีย พอร์เตอร์ (Sylvia Porter)

ผู้สื่อข่าวด้านการเงินที่ประสบความสำเร็จอย่างสูงในสหรัฐอเมริกา

ประเทศที่พัฒนาแล้ว และประเทศกำลังพัฒนาหลายๆ ประเทศหันมาให้ความสำคัญกับแนวโน้มของภาวะหนี้สินในครัวเรือนที่เพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งทำให้ประเทศเหล่านั้นพร้อมให้การสนับสนุนโครงการที่เน้นย้ำการส่งเสริมความรู้ทางการเงินต่อสาธารณชน โดยในบางประเทศได้จัดทำยุทธศาสตร์แห่งชาติเพื่อการพัฒนาความรู้ทางการเงินในระดับประเทศโดยเฉพาะ ซึ่งการจัดทำโครงการเกี่ยวกับความรู้ทางการเงินที่ประสบผลสำเร็จระดับประเทศ จำเป็นต้องจัดทำกรอบปฏิบัติเพื่อสร้างความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพในกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หลีกเลี่ยงการใช้ทรัพยากรที่ซ้ำซ้อน และนำไปสู่ผังภูมิที่เป็นรูปธรรมความสำเร็จ (Roadmap) ที่มีการกำหนดมาตรการวัดผลที่เหมาะสม และมีวัตถุประสงค์ที่สามารถดำเนินการให้เป็นจริงได้

ทั้งนี้ มีเหตุผลอยู่หลายด้านที่ทำให้เห็นถึงประโยชน์ หรือความจำเป็นที่จะต้องสนับสนุนยุทธศาสตร์แห่งชาติเพื่อจัดการศึกษาเกี่ยวกับความรู้ทางการเงิน อาทิ การพัฒนาตลาดเงิน การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของประชากร การเปลี่ยนแปลงนโยบายทางเศรษฐกิจ และการมีผลิตภัณฑ์ทางการเงินใหม่ๆ ที่มีความละเอียดซับซ้อนมากยิ่งขึ้น (องค์กรเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา, 2013a) นอกจากนี้ กริฟอนี (Grifoni) และเมซซี่ (Messy) ยังชี้ให้เห็นว่าปัจจัยขับเคลื่อนที่อยู่เบื้องหลังความต้องการ หรือความจำเป็นเกี่ยวกับการศึกษาความรู้ทางการเงินที่มีมากขึ้นก็คือสถานการณ์ต่างๆ อาทิ วิกฤตการณ์ทางการเงิน การปฏิรูปนโยบายแห่งชาติในด้านเศรษฐกิจ และระดับการศึกษาทางการเงินที่อยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ

4.1 คำจำกัดความของความรู้ทางการเงิน

ตามคำจำกัดความที่องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) กำหนดไว้ในปี 2548 ซึ่งมีผู้นำของกลุ่มประเทศใน G20¹ ให้การรับรอง ระบุว่า “การศึกษาทางการเงินถือเป็นกระบวนการที่มีการพัฒนา และปรับปรุงโดยผู้ใช้บริการ และนักลงทุนทางการเงิน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด และผลิตภัณฑ์ทางการเงิน แล้วจึงพัฒนาเป็นทักษะและความมั่นใจที่จะตระหนักถึงความเสี่ยงและโอกาสทางการเงิน ทางเลือกต่างๆ และวิธีการขอรับความช่วยเหลือ ตลอดจนการดำเนินการอื่นใดเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปรับปรุงสถานะทางการเงินให้มีความเข้มแข็ง มั่นคง และมีการคุ้มกันอย่างเพียงพอ” (องค์กรเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา ปี 2548a, หน้า 4)

¹ G20 คือ เวทีของรัฐบาล และผู้บริหารธนาคารกลางจากประเทศต่างๆ 20 ประเทศ

กริฟโฟนี (Grifoni) และเมซซี (Messy) (ปี 2555, หน้า 7) ได้กล่าวไว้ว่า ในประเทศที่พัฒนาแล้วบางประเทศ อาทิ ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น และสหราชอาณาจักรได้เน้นนโยบายทางการศึกษาไปที่ระดับความรู้ทางการเงินของประชากร หรือ “ความสามารถในการใช้วิจารณ์จากข้อมูลที่ได้รับ เพื่อการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ” ในขณะที่ประเทศอื่นๆ มีนโยบายที่แตกต่างกันออกไป อาทิ ในประเทศแคนาดา การศึกษาเกี่ยวกับความรู้ทางการเงินจะครอบคลุมถึงการทำความเข้าใจปัจจัยที่จำเป็นในการตัดสินใจทางการเงิน ในประเทศโคลัมเบีย จะครอบคลุมถึงความเข้าใจในผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงนโยบายเศรษฐศาสตร์มหภาค ต่อมาตรฐานการใช้ชีวิตของปัจเจกบุคคล ประเทศมาเลเซียมุ่งเน้นถึงความสามารถของปัจเจกบุคคลในการทำ ความเข้าใจผลิตภัณฑ์ทางการเงิน ในขณะที่นโยบายแห่งชาติด้านการศึกษาทางการเงินในปัจจุบันกลับมีผล เฉพาะในระดับโรงเรียนเท่านั้น

คำจำกัดความเกี่ยวกับความรู้ทางการเงินที่องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) กำหนดไว้ในปี 2548 ให้เป็นไปในทิศทางของการพัฒนาการศึกษาด้านการเงินเป็นสำคัญ โดยควร พัฒนาการศึกษาคำรู้ทางการเงินใน 2 ด้าน ได้แก่ ทักษะการบริหารจัดการการเงินส่วนบุคคล และข้อมูล ผลิตภัณฑ์ทางการเงิน เพื่อเป็นการส่งเสริมความรู้ ความสามารถทางการเงินของผู้บริโภค องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ได้นำเสนอจุดอ่อนทางการเงินและสังคม ใน 4 ด้านใหญ่ ๆ กล่าวคือ

- (1) นวัตกรรมทางการเงิน ที่มีความละเอียดซับซ้อนมากขึ้น
- (2) ข้อจำกัดในการคุ้มครองทางการเงินแก่ผู้บริโภค และระเบียบปฏิบัติต่างๆ
- (3) ระดับความรู้ทางการเงินโดยรวมของประเทศทั้งหลายค่อนข้างต่ำ
- (4) ผลกระทบข้างเคียงที่มีต่อประชาชนทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนั้น โครงการสำรวจนานาชาติ โดยความร่วมมือขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และการพัฒนา (OECD) กับ International Network on Financial Education (INFE) ในปี 2555 ได้ นำเสนอประเด็นหลักๆ 3 ด้านที่ส่งผลให้เกิดความรู้ทางการเงินในระดับที่ต่ำ ได้แก่

(1) การขาดความเชื่อมั่น และการมีความรู้ในประเด็นทางการเงินในระดับต่ำ: โดยประมาณร้อยละ 73 ของประชากรที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่ช่วงต้นในสหราชอาณาจักรจะมีความกังวลรายวันต่อรายได้ของตน ในขณะที่ ประชากรชาวมาเลเซียเพียง 1 ใน 3 เท่านั้นที่สามารถตอบคำถามง่ายๆ เกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยได้ถูกต้อง โดย ผู้บริโภคส่วนใหญ่มักจะประเมินความรู้ทางการเงินของตนในระดับที่สูงกว่าความเป็นจริง ตัวอย่างเช่น ร้อยละ 75 ของประชากรในสหรัฐอเมริกา มีความคิดเชิงบวกต่อความรู้ด้านการเงินของตนเอง ขณะที่ประชากรเพียง ร้อยละ 14 เท่านั้นที่สามารถตอบคำถามง่ายๆ เกี่ยวกับความรู้ทางการเงินจำนวน 5 ข้อได้ถูกต้องทั้งหมด

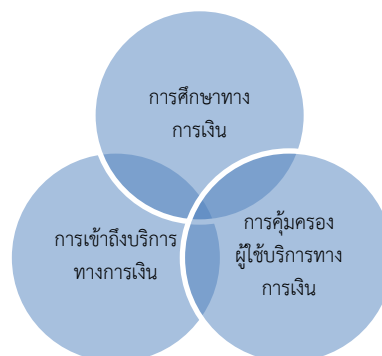
(2) ความยากลำบากในการใช้ผลิตภัณฑ์ทางการเงินอย่างเป็นทางการ ทั้งด้านการออมเงิน การ วางแผนรองรับเหตุฉุกเฉิน (ปัญหาด้านสุขภาพและบำนาญ) และการดูแลปัญหาด้านเครดิต

(3) ความยากจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่ส่งผลกระทบต่อผู้อพยพ และวิสาหกิจขนาดย่อมที่ตกอยู่ในภาวะเสี่ยง และเป็นกลุ่มที่ยังมีความจำเป็นหรือความต้องการ อาทิ เยาวชน ผู้สูงอายุ สตรี และแรงงานที่มีรายได้น้อย

4.2 แนวความคิดในการเสริมพลังทางการเงินให้กับผู้บริโภค

ในปัจจุบันนี้ การเสริมพลังทางการเงินให้กับผู้บริโภคถือเป็นสิ่งสำคัญอันดับต้น ๆ ในการสร้างความมั่นคงทางการเงินให้กับบุคคล โดยมี 3 เสาหลักที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การศึกษาทางการเงิน (Financial Education) การเข้าถึงบริการทางการเงิน การเข้าถึงบริการทางการเงิน (Financial Inclusion) และการคุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน (Financial Consumer Protection)

ภาพที่ 1: เสาหลัก 3 ด้านในการเสริมพลังทางการเงินให้กับผู้บริโภค

ที่มา: องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) (ปี 2555 b)

(1) การเข้าถึงบริการทางการเงิน (Financial Inclusion)

Global Partnership for Financial Inclusion (GPFI) ซึ่งตั้งขึ้นโดยที่ประชุมกลุ่มประเทศ G20 ได้ให้ความเห็นไว้ว่า “นวัตกรรมการเข้าถึงบริการทางการเงิน (Innovative Financial Inclusion) หมายถึง พัฒนาการของการเข้าถึงบริการทางการเงินสำหรับผู้ยากไร้ผ่านช่องทางใหม่ๆ ที่ปลอดภัยและทั่วถึง” (AFI, ปี 2554, หน้าที่ 1) ทั้งนี้การประชุมใหญ่ ณ เมืองโตรอนโต (Toronto Summit) ในปี 2553 ได้รับรองหลักการการเข้าถึงบริการทางการเงิน (Principles for Financial Inclusion) โดยได้นำมาใช้สนับสนุนการทำแผนปฏิบัติการเพื่อการเข้าถึงบริการทางการเงิน (Financial Inclusion Action Plan) ซึ่งมีหลักการสำคัญๆ สำหรับการเข้าถึงบริการทางการเงินทั้งหมด 9 ข้อ (AFI, ปี 2554, หน้าที่ 2-5) ดังนี้คือ

1. **ภาวะความเป็นผู้นำ (Leadership):** การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐบาลต่าง ๆ เพื่อบรรเทาภาวะความยากจน
2. **ความหลากหลาย (Diversity):** การกำหนดนโยบายเพื่อส่งเสริมการแข่งขัน และการสร้างแรงจูงใจในการนำเสนอข้อมูลทางการเงินอย่างยั่งยืน รวมทั้งการให้บริการด้วยค่าธรรมเนียมในระดับที่ยอมรับ

ได้ (การออมเงิน การให้เครดิต การชำระและโอนเงิน และการทำประกัน) ตลอดจนการมีผู้ให้บริการที่หลากหลาย

3. นวัตกรรม (Innovation): การส่งเสริมนวัตกรรมเชิงสถาบัน และเชิงเทคนิคเพื่อใช้เป็นช่องทางในการขยายการเข้าถึงและการใช้งานระบบทางการเงิน รวมถึงการค้นหาจุดอ่อนของระบบโครงสร้างพื้นฐาน

4. ความคุ้มครอง (Protection): การส่งเสริมแนวทางการคุ้มครองผู้บริโภค โดยตระหนักถึงบทบาทที่แตกต่างกันของรัฐบาล ผู้ให้บริการ และผู้ใช้บริการทางการเงิน

5. การเสริมสร้างพลัง (Empowerment): การพัฒนาความรู้ทางการเงินของผู้บริโภค

6. ความร่วมมือ (Cooperation): การสร้างความร่วมมือภายในหน่วยงานรัฐบาล โดยการกำหนดบทบาทความรับผิดชอบ และการประสานงานต่างๆ ไว้อย่างชัดเจน การเสริมสร้างความร่วมมือ และการปรึกษาหารือโดยตรงใน หน่วยงานของรัฐบาล องค์กรธุรกิจ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรายอื่นๆ

7. ความรู้ (Knowledge): การใช้ประโยชน์ของข้อมูลในการกำหนดนโยบายและมาตรการวัดผล โดยให้ผู้กำหนดนโยบายและผู้ให้บริการพิจารณาใช้แนวทาง “ทดสอบและเรียนรู้” ในส่วนที่ขยายเพิ่มเติม

8. ความได้สัดส่วน (Proportionality): การกำหนดกรอบปฏิบัติเชิงนโยบายที่มีสัดส่วนเหมาะสมกับความเสี่ยงที่จากนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ และการบริการ และให้เป็นไปตามความเข้าใจถึงช่องว่าง และอุปสรรคของหลักปฏิบัติที่มีอยู่

9. กรอบการปฏิบัติ (Framework): เป็นส่วนที่สืบเนื่องจากกรอบปฏิบัติเชิงนโยบาย ซึ่งสะท้อนถึงมาตรฐานระหว่างประเทศ และสถานการณ์ภายในประเทศ โดยจะต้องสนับสนุนให้เกิดภูมิทัศน์ที่สามารถแข่งขันได้ โดยกรอบปฏิบัติดังกล่าวรวมถึงความยืดหยุ่น และความเสี่ยงในนโยบายด้านการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน และการต่อต้านการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย (Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism : AML/CFT) โดยมีเงื่อนไขรายละเอียดในการใช้งาน การเก็บบันทึกในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ และการสร้างแรงจูงใจทางการตลาดเพื่อสร้างผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายระยะยาว

เช่นเดียวกัน ในการกล่าวสุนทรพจน์ในที่ประชุมใหญ่ระหว่างประเทศด้านการเข้าถึงบริการทางการเงิน (International Forum for Financial Inclusion) ในเดือนมิถุนายน 2557 คุณคริสทีน ลาการ์ด (Christine Lagarde) กรรมการผู้จัดการใหญ่ของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund: IMF) ได้กล่าวถึงความสำคัญในการเข้าถึงบริการทางการเงิน (Financial Inclusion) ว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับประชาชนผู้ยากไร้ หรือตกอยู่ในภาวะเสี่ยง และกล่าวว่า “การเข้าถึงบริการทางการเงินถือเป็นรากฐานที่สำคัญในการเสริมสร้างพลัง การเข้าถึงเครดิต หรือสินเชื่อก็เป็นส่วนสำคัญที่จะเชื่อมโยงระหว่างโอกาส และผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจ ในภาวะที่มีการเสริมสร้างพลังให้กับปัจเจกบุคคล และครอบครัวเพื่อการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ การเข้าถึงบริการทางการเงินถือว่าเป็นส่วนสำคัญที่ทรงพลังในการสร้างทิศทางการเติบโตที่สมบูรณ์แบบ และมีความเข้มแข็ง”

ในขณะที่การเข้าถึงบริการทางการเงิน (Financial Inclusion) สามารถสร้างโอกาส โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับผู้บริโภคที่นิยมใช้ตลาดเงินนอกระบบ ซึ่งอาจรับผลกระทบเชิงลบต่อเสถียรภาพทางการเงินได้ ในส่วนของการขยายเครดิตไปยังกลุ่มลูกค้าที่ยังขาดทักษะที่ดีในการบริหารจัดการทางการเงินก็ถือเป็นความเสี่ยงสำคัญที่อาจส่งผลกระทบต่อผลิตภัณฑ์ชำระหนี้ เช่นเดียวกันกับที่ฮอลล์ (Hall) ได้กล่าวไว้ว่า ในขณะที่มีการส่งเสริมธุรกิจ และครอบครัวให้สามารถเข้าถึงเครดิต หรือสินเชื่อได้ง่ายยิ่งขึ้น มีบ่อยครั้งที่ทำให้เกิดการปฏิรูป และปรับเปลี่ยนกฎระเบียบทางการเงิน ซึ่งช่วยสร้างข้อได้เปรียบต่อระบบเศรษฐกิจได้อย่างรวดเร็วมาก แต่ก็ทำให้เกิดภาวะหนี้สินที่เพิ่มขึ้นอย่างฉับพลัน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการคุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงินอย่างมีประสิทธิภาพ และมีกฎข้อปฏิบัติทางการตลาดเพื่อคุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ซึ่งจะสามารถเข้าถึงตลาดการเงินใหม่ๆ ที่สามารถดูแลรับผิดชอบด้วยตนเองได้ โดยที่ไม่เป็นการเพิ่มระดับภาระหนี้สินของประชากรในประเทศให้สูงขึ้นแต่อย่างใด

(2) การคุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน (Financial Consumer Protection)

ในรายงานปี 2554 องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกรอบการปฏิบัติเพื่อการตรวจกำกับ และควบคุม ตลอดจนการปฏิบัติทางนโยบายที่จำเป็นสำหรับการคุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน และเสถียรภาพทางการเงินในประเทศ โดยองค์การที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลมีอำนาจหน้าที่ และทรัพยากร จะต้องไม่เพียงแต่คุ้มครองสิทธิของผู้ใช้บริการทางการเงินแต่เพียงเท่านั้น แต่ต้องเปิดเผย หรือนำเสนอข้อมูลที่ครบถ้วนเหมาะสม และส่งเสริมบุคคลให้มีความรับผิดชอบในการเรียนรู้เกี่ยวกับความรู้ทางการเงิน ซึ่งแนวทางเช่นนี้ส่งเสริมให้เกิดการคุ้มครองสิทธิของผู้ใช้บริการทางการเงินที่เข้มแข็ง ในขณะเดียวกันก็สนับสนุนการศึกษาทางการเงินด้วย

องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ได้กล่าวถึงหลักการสำคัญ 10 ประการ ที่ควรนำมาใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติด้านการเงินระหว่างประเทศ เพื่อส่งเสริมการคุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน ได้แก่

1. กรอบการปฏิบัติด้านกฎหมาย การตรวจกำกับ และควบคุม: โดยเป็นการคุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน ซึ่งบูรณาการร่วมกับการศึกษาทางการเงิน และปรับให้เข้ากับสถานการณ์ของประเทศ ตลาดโลก และการพัฒนากฎข้อบังคับทางการเงิน

2. บทบาทของกลไกควบคุมดูแล (Oversight Body): โดยกลไกควบคุมดูแลจะมีอำนาจที่สำคัญในการดำเนินการ หรือปฏิบัติการกิจของกลไก ซึ่งมีได้มีเพียงข้อกำหนดที่เป็นมาตรฐานทางวิชาชีพขั้นสูงเท่านั้น แต่ยังคงหลีกเลี่ยงการขัดกันของผลประโยชน์ (Conflicts of Interest) และทำความเข้าใจกับภาคีการบริการด้านการเงินที่เกี่ยวข้อง

3. การปฏิบัติต่อผู้ใช้บริการทางการเงินด้วยความเท่าเทียมและเป็นธรรม: โดยผู้ให้บริการทางการเงินจะต้องปฏิบัติต่อผู้ใช้บริการทางการเงินทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ให้ได้รับมาตรฐานต่างๆ ที่เท่าเทียมกัน

4. การเปิดเผยข้อมูล และการสร้างความโปร่งใส: ผู้ให้บริการทางการเงินควรเข้าถึงข้อมูลหลักๆ ที่แสดงผลประโยชน์ของผลิตภัณฑ์ทางการเงิน ความเสี่ยง และเงื่อนไขหรือคำจำกัดความ รวมถึงการขัดกันของผลประโยชน์ (Conflicts of Interest) ของหน่วยงานในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ดังกล่าว

5. การศึกษาและความตระหนักรู้เกี่ยวกับการเงิน: โดยกำหนดให้ต้องนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้ให้บริการทางการเงิน สิทธิและความรับผิดชอบ ให้กับผู้ให้บริการทางการเงิน และมีกลไกที่ส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับความเสี่ยง และผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่นำเสนอสู่สาธารณะ

6. การดำเนินธุรกิจที่มีความรับผิดชอบต่อผู้ให้บริการด้านการเงิน และองค์กรหรือตัวแทนที่ได้รับอำนาจเต็ม: บรรดาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดที่เกี่ยวข้องจะต้องปฏิบัติหน้าที่โดยมุ่งเน้นผลประโยชน์ที่ดีที่สุดของผู้ให้บริการทางการเงิน และต้องยกระดับมาตรการการคุ้มครองทางการเงินทั้งหมดให้กับผู้ให้บริการทางการเงิน

7. การคุ้มครองทรัพย์สินของผู้ให้บริการทางการเงินต่อการฉ้อฉลหลอกลวง และการนำไปใช้แบบผิดๆ หรือการกระทำใดๆ ที่เป็นการละเมิด: กำหนดให้มีการควบคุม และกลไกการคุ้มครองผู้ให้บริการทางการเงินจากการฉ้อฉลหลอกลวง การยกยอกทรัพย์สิน และการนำเงินตราไปใช้แบบผิดๆ หรือการกระทำใดๆ ที่เป็นการละเมิดต่อเงินตรานั้นๆ

8. การคุ้มครองข้อมูลและความเป็นส่วนตัวของผู้ให้บริการทางการเงิน: โดยกำหนดให้มีการควบคุมที่เหมาะสมและกลไกการคุ้มครองดูแลสิทธิของผู้ให้บริการทางการเงิน ในขณะที่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อให้เกิดการใช้ดุลยพินิจที่ถูกต้อง

9. การจัดการเรื่องร้องเรียน และการช่วยเหลือเยียวยา: ผู้ให้บริการทางการเงินต้องสามารถยื่นเรื่องร้องเรียน โดยจะต้องมีการจัดทำกลไกที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย ไม่มี หรือมีค่าใช้จ่ายในสนนราคาที่สามารถจ่ายได้จริง มีความเป็นอิสระ มีความเที่ยงธรรม มีความรับผิดชอบต่อ ปฏิบัติงานได้ทันเวลา และมีประสิทธิภาพ

10. การแข่งขัน: โดยลักษณะของการแข่งขันทางการตลาดทำให้มีทางเลือกที่มากยิ่งขึ้น มีข้อมูลที่มากพอ มีความเหมาะสม และมีสนนราคาที่เหมาะสมผลสำหรับผู้ให้บริการทางการเงิน

(3) การศึกษาทางการเงิน (Financial Education)

ความรู้ทางการเงินถือเป็นอีกหนึ่งในวิธีการหลักๆ ที่นำมาใช้ในการสร้างเสถียรภาพทางการเงิน โดยในตอนนี้ ฮอลล์ (Hall) แนะนำว่า การศึกษาทางการเงินจะทำให้ประชาชนสามารถใช้เงินได้ดี และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมถึงการกู้ยืมสินเชื่อจากผู้แทนหรือตัวกลางทางการเงิน โดยที่ตนเองก็มีความรับผิดชอบต่อการกู้ยืมนั้นๆ ส่วนการมีภาวะเศรษฐกิจที่พอเพียงจะขึ้นอยู่กับลักษณะของประชาชนที่มีความรู้ความเข้าใจซึ่งสามารถปรับสภาพผลประโยชน์ที่จะได้รับจากความเสี่ยงสูงสุด หรือผลิตภาพ ซึ่งจะนำไปสู่

อัตราการเติบโตระยะยาวที่สูงมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ในคำประกาศคัมส์ (Coombs Declaration) ปี 2551² องค์การระหว่างประเทศ อาทิ ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (ADB) กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) บรรษัทการเงินระหว่างประเทศ (IFC) โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) และธนาคารโลก ตกลงร่วมกันที่จะพัฒนา หรือยกระดับความรู้ทางการเงิน³ ซึ่งถือเป็นปัจจัยหลักในการปรับปรุงหรือพัฒนาการดำเนินการ เศรษฐศาสตร์ และสร้างผลประโยชน์ทางการเงินและสังคมอย่างมีสาระสำคัญสำหรับสาธารณชนทั่วไป

องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) (ปี 2555a, หน้า 7) กล่าวว่า “ไม่มีรูปแบบ โมเดลใดๆ ที่มีลักษณะตายตัวสำหรับการพัฒนายุทธศาสตร์แห่งชาติในด้านการศึกษาทางการเงินแต่อย่างใด (There is no one-size-fits-all model for the development of national strategies for financial education)” ดังนั้น มาตรการ และข้อกำหนดใดๆ ในการบังคับใช้ หรือควบคุมดูแลให้เกิดการปกป้องคุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงินนั้นถือเป็นส่วนสำคัญและมีความจำเป็นต่อยุทธศาสตร์แห่งชาติในด้านการศึกษาทางการเงิน โครงการสำรวจนานาชาติ ที่ดำเนินการโดยองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD)/International Network on Financial Education (INFE) ได้กำหนดองค์ประกอบหลักๆ ของยุทธศาสตร์แห่งชาติในด้านความรู้เรื่องทางการเงิน อาทิ การตระหนักรู้ของสาธารณชน ความมั่นใจ และเชื่อมั่น ความรู้ และความสามารถของผู้ใช้บริการทางการเงินและผู้ลงทุนที่จะใช้ดุลยพินิจที่เหมาะสมทางการเงิน (องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD), ปี 2556a, หน้า 15) นอกจากนั้นยังจำเป็นต้องมีนโยบายและมาตรการที่ออกแบบมาเฉพาะสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่ด้อยโอกาส ทั้งนี้มีกรอบการปฏิบัติงานตามระยะเวลาที่แตกต่างกันหลายหลาย และมีฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องที่จะส่งผลกระทบต่อยุทธศาสตร์ด้านความรู้ทางการเงิน และท้ายที่สุด การจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างประเทศจะช่วยให้เกิดบทเรียน และรูปแบบการปฏิบัติที่เป็นเลิศต่อไป

เพื่อให้เกิดการพัฒนายุทธศาสตร์แห่งชาติด้านความรู้ทางการเงิน รัฐบาลจำเป็นต้องสำรวจ และประเมินการริเริ่มต่างๆ ที่เป็นความรู้ทางการเงินที่มีอยู่ เพื่อประเมินความจำเป็น หรือความต้องการ และข้อกำหนดที่เป็นความสำคัญทางนโยบาย นอกจากนั้นยังต้องทำงานร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อสร้างการตระหนักรู้ของสาธารณชนถึงความสำคัญของความรู้ทางการเงิน ซึ่งในส่วนนี้จะทำให้เกิดความเชื่อ และความ เป็นหุ้นส่วนร่วมกันของบรรดาผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การกำหนดองค์กรที่มีอำนาจนำ และการสร้างกลไกการปฏิบัติงานด้านการศึกษาทางการเงินให้มากพอที่จะให้เห็นผลจริงได้

ในส่วนของการดำเนินการเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของยุทธศาสตร์แห่งชาติในด้านความรู้ทางการเงิน จำเป็นต้องกำหนดบทบาทของผู้มีส่วนได้เสียที่เป็นภาครัฐให้ชัดเจน โดยเริ่มจาก องค์กรหรือกลไกของรัฐที่มีอยู่แล้ว หรือองค์กร/กลไก/โครงสร้างใหม่ๆ ที่จะทำหน้าที่เป็นองค์กรนำสำหรับยุทธศาสตร์แห่งชาติ โดยที่อาจจะ

² เนื้อหาในคำประกาศเป็นการแสดงเจตนารมณ์ และความมุ่งมั่นในการสร้างความรู้ ความสามารถทางการเงินสำหรับประชาชนในภูมิภาคแปซิฟิก โดยการพัฒนา หรือให้บริการธนาคารกลางแห่งภูมิภาค (Regional Central Bank) กระทรวงการคลัง (Financial Ministries) และภาคีความร่วมมือในการพัฒนา (Development Partners)

กำหนดรูปแบบในลักษณะคณะกรรมการ สภา เเวที หรือจัดตั้งเป็นองค์กรอิสระ มีการกำหนดบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบที่ชัดเจน ในขณะที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เป็นภาครัฐจะต้องรับผิดชอบต่อการดำเนินการตามกรอบปฏิบัติตามยุทธศาสตร์แห่งชาติ การกำหนดเป้าหมาย การปรึกษาหารือกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การออกแบบระเบียบปฏิบัติ และการส่งเสริมยุทธศาสตร์ ในส่วนของภาคเอกชน และภาคส่วนผู้ให้บริการทางการเงินก็ควรจัดทำโครงการ หรือกิจกรรมที่เป็นความริเริ่มทางการเงิน การจัดโครงการฝึกอบรม ตลอดจนสนับสนุนสื่อวัสดุสำหรับการฝึกอบรม การสนับสนุนการสร้างความร่วมมือระหว่างรัฐ-เอกชน และการสนับสนุนโครงการ หรือกิจกรรมที่เป็นความริเริ่มของภาคประชาสังคม ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบของการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม และลักษณะของการบริหารจัดการที่ดี หรือความเป็นธรรมาภิบาลขององค์กรเหล่านี้ ทั้งนี้ก็ควรสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม หรือความเกี่ยวข้องกับบรรดาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งในส่วนระหว่างประเทศ และภาคประชาสังคมอื่นใด อาทิ องค์กรพัฒนาเอกชน สหภาพแรงงาน สมาคมผู้ใช้บริการทางการเงิน หรือผู้บริโภครื่นๆ นายจ้าง และผู้จัดทำสื่อ ในการพัฒนา และการดำเนินการตามยุทธศาสตร์แห่งชาติ ในด้านความรู้เรื่องทางการเงินด้วย

4.3 แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ทางการเงิน

(1) ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทางการเงินและสถานะทางการเงินที่มั่นคง

คำประกาศคัมส์ (Coombs Declaration) ให้นิยามความรู้ทางการเงินว่าเป็นชุดของแนวคิดที่เกี่ยวข้องกัน 3 หลัก คือ การตระหนักรู้ทางการเงิน (Financial Awareness) ความรู้ความสามารถทางการเงิน (Financial Competence) และความรับผิดชอบต่อทางการเงิน (Financial Responsibility) ในทางกลับกัน ซิบลิ (Sibley) (ปี 2553, หน้า 17) ได้กำหนดองค์ประกอบหลักของการพัฒนาไว้ 3 ด้าน กล่าวคือ ความสามารถ (Capacity) ศักยภาพความรู้ (Competence) และสถานะความเป็นอยู่ที่ดี (Well-Being) โดยความสามารถ (Capacity) หมายถึงความสามารถในการ “ดำเนินการใดๆ” ในขณะที่ศักยภาพความรู้ (Competence) หมายถึง ความสามารถในการเลือก และดำเนินการใดๆ ตามความรู้ และศักยภาพที่ตนเองมีอยู่ และสถานะความเป็นอยู่ที่ดี (Well-Being) ก็คือ ผลลัพธ์ของการดำเนินการตามกระบวนการทั้ง 2 ด้านข้างต้น โดยหุ้นส่วนผู้ปฏิบัติงานตามคำประกาศคัมส์ (Coombs Declaration Working Party) ได้สนับสนุนแนวคิดในส่วนของการฝึกอบรม และการสร้างกระบวนการศึกษาเกี่ยวกับความรู้ทางการเงินเพื่อให้สามารถใช้ความสามารถ (ศักยภาพและความรู้) ของบุคคลให้เป็นประโยชน์ ซึ่งในส่วนของความสามารถนั้นๆ ก็จะนำไปสู่การปรับปรุง หรือพัฒนามาตรฐานการใช้ชีวิตให้ดียิ่งขึ้น (การมีสถานะความเป็นอยู่ที่ดี หรือ Well-Being นั้นเอง)

ในทางกลับกัน เซน (Sen) (อ้างไว้ในซิบลิ (Sibley), ปี 2553, หน้า 15) อธิบายถึงแนวคิดของสถานะความเป็นอยู่ที่ดี (Well-Being) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับรายได้ และการบริโภค และรวมไปถึงสวัสดิการมาตรฐานการใช้ชีวิต ความพึงพอใจในชีวิต คุณภาพของชีวิต และการเสริมสร้างพลัง ดังนั้น เราจึงสามารถแยก

สภาวะความเป็นอยู่ที่ดี (Well-Being) ออกเป็น 2 แนวทาง ได้แก่ ในเชิงวัตถุวิสัย (Objective) ซึ่งเน้นย้ำไปที่ประเด็นด้านเศรษฐกิจและสังคม และในเชิงภาวะวิสัย (Subjective) ซึ่งครอบคลุมแง่มุมทางจิตวิทยาเป็นสำคัญ

(2) กรอบแนวคิดของความรู้ความสามารถทางการเงิน

แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพความรู้ทางการเงิน (Financial Competence) นั้นถือว่าเป็นไปตามชุดความรู้ ความสามารถทางการเงิน (Financial Capacities) ซึ่งมีความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำเนินกิจกรรมทางการเงินให้บรรลุผลสำเร็จ การขาดศักยภาพความรู้ทางการเงินมักจะส่งผลต่อปัญหาการวางแผนทางการเงินทั้งในระยะสั้นและระยะยาวที่ไม่ได้มีการวางแผนเอาไว้ รวมถึงการซื้อผลิตภัณฑ์หรือตราสารทางการเงิน โดยขาดความเข้าใจเรื่องความเสี่ยง การทำสัญญาทางการเงิน (โดยเฉพาะในส่วนของการกู้ยืมสินเชื่อ) โดยขาดความเข้าใจอันถ่องแท้ในเรื่องความหมาย ตลอดจนการเข้าไปเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางการเงินโดยประมาทหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์

ทั้งนี้ ซิบลีย์ (Sibley) ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของความรู้และทักษะทางการเงินที่ทำให้ปัจเจกบุคคลสามารถตัดสินใจเรื่องการบริหารจัดการทางการเงินได้อย่างเหมาะสม ฮิลเกิร์ต (Hilgert) โฮการ์ธ (Hogarth) และ เบฟเวอลี่ (Beverly) ยืนยันถึงความเกี่ยวพันเชิงบวกระหว่างความรู้และทักษะทางการเงินกับพฤติกรรมทางการเงินอย่างมีความรับผิดชอบ ในทางกลับกัน คณะบุคคลดังกล่าวได้ทำการศึกษาวิจัย ในหลายประเทศที่พัฒนาแล้วและกำลังพัฒนา แสดงให้เห็นผลเชิงลบของการขาดหรือมีทักษะและความรู้ทางการเงินที่ไม่เพียงพอจะก่อปัญหาอะไรได้บ้าง รวมถึงการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์หรือตราสารทางการเงินที่ไม่เหมาะสม เหล่านี้จะนำไปสู่ผลกระทบเชิงลบต่อลูกค้าและสถาบันต่าง ๆ เนื่องจากขาดข้อมูล หรือมีข้อมูลที่ไม่ถูกต้องชัดเจนจะขยายผลไปสู่ตลาดในวงกว้าง แต่ทว่าจนกระทั่งทุกวันนี้ก็ยังไม่มีการกำหนดมาตรฐานหรือเกณฑ์การเทียบเคียงชีวิตสำหรับทักษะและความรู้ทางการเงินแต่อย่างใด

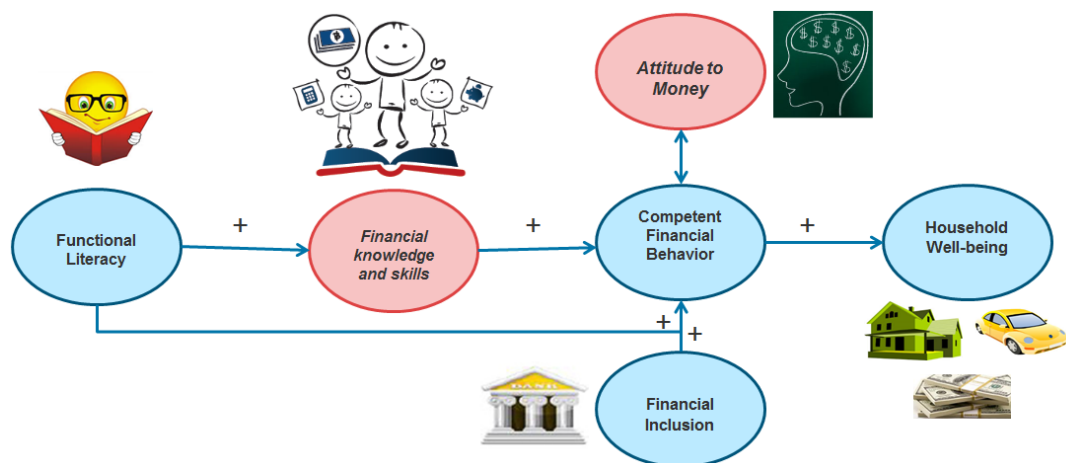
ด้านพฤติกรรมทางการเงินนั้นเป็นไปตามทักษะและความรู้ทางการเงินของปัจเจกบุคคล ตลอดจนความสามารถของบุคคลในการเข้าถึงระบบการเงินแบบเป็นทางการ (การบริการทางการเงินที่ทั่วถึง) เป็นสำคัญ ซึ่งก็สอดคล้องกับที่ทางซิบลีย์ (Sibley) ให้คำแนะนำไว้ว่า เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของอัตราการมีส่วนร่วมที่สมบูรณ์แบบในเศรษฐกิจ ปัจเจกบุคคลโดยส่วนใหญ่จำเป็นต้องมีทักษะและความรู้ทางการเงินในระดับที่ดี มีทัศนคติเชิงบวกต่อการเงิน และมีพฤติกรรมทางการเงินในภาพรวมที่เหมาะสม ซิบลีย์ (Sibley) ยังพบว่าทัศนคติของประชาชนที่มีต่อเงินตรา และความเข้าใจเรื่องการเงินนั้นล้วนได้รับอิทธิพลจากประสบการณ์แรกเริ่มของบุคคลนั้นๆ เป็นอย่างมาก โดยทั่วไปแล้ว ประชาชนมีการรับรู้หรือเจตคติต่อเงินตราใน 3 แนวทาง กล่าวคือ การลุ่มหลงหรือคลั่งไคล้ (Affective) (เงินตราเป็นเสมือนพระเจ้า หรือปีศาจ) การรับรู้และเข้าใจ (Cognitive) (เงินตราเป็นภาพแทนของความสำเร็จ การได้รับความเคารพและอิสรภาพ) และลักษณะเชิงพฤติกรรม (Behavioral) (การบริหารจัดการกระแสเงินสด และการจัดทำงบประมาณ) (ซิบลีย์ (Sibley), หน้า 20) โดยการศึกษาเชิงประจักษ์เหล่านี้ทำให้แสดงถึงความเกี่ยวข้องหรือความเกี่ยวโยงระหว่าง

ความสามารถในการจัดทำงบประมาณ และอายุ/เพศ (โดยมักจะมียอดคที่โน้มเอียงต่อผู้หญิง) และคนส่วนใหญ่ที่มีการรับรู้เรื่องเงินตราในเชิงบวกนั้น มักจะประสบความสำเร็จ และมีแนวโน้มที่จะจัดทำงบประมาณด้วยความระมัดระวัง

ซิบลีย์ (Sibley) ยังสนับสนุนความจำเป็นของการบริการทางการเงินที่ทั่วถึง (Financial Inclusion) โดยกำหนดให้เป็นหนึ่งในองค์ประกอบควรทำให้สำเร็จก่อนเป็นอันดับแรกในการเข้าไปเกี่ยวข้องกับระบบการเงินที่เป็นทางการ เนื่องจากประชาชนจะสามารถเข้าถึง และใช้ผลิตภัณฑ์และบริการทางการเงินที่เหมาะสม ซึ่งโคล (Cole) แซมป์สัน (Sampson) และเซีย (Zia) ล้วนสนับสนุนแนวความคิดนี้ หลังจากที่เราพบลักษณะความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างความรู้และทักษะทางการเงิน อุปสงค์ต่อผลิตภัณฑ์และบริการทางการเงิน ความมั่งคั่งของครัวเรือน การศึกษา และสถานะการอยู่ดีมีสุข

องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (ปี 2543, หน้าที่X) กำหนด หรือให้คำจำกัดความของคำว่า ความรู้หนังสือแบบเบ็ดเสร็จ(Functional Literacy) ว่าเป็น “ความสามารถในการเข้าใจ และการใช้ข้อมูลที่ดีพิมพ์ในกิจกรรมประจำวัน ทั้งที่บ้าน สถานที่ทำงาน และในชุมชน [เพื่อที่จะ] สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายของบุคคลนั้นๆ และเพื่อพัฒนาความรู้และศักยภาพของตนเอง” และกล่าวว่า สิ่งนี้ถือว่าเป็นองค์ประกอบหลักของต้นทุนทรัพยากรมนุษย์-ในการขับเคลื่อนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ในทางกลับกัน ความรู้หนังสือแบบเบ็ดเสร็จ(Functional Literacy) นั้นถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับความรู้ความสามารถของบุคคลในการเข้าร่วม หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่ชัดเจน การเข้าร่วมสังคมได้อย่างเต็มที่ และมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างมากกับวัฒนธรรมและการเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนของปัจเจกบุคคล

ภาพที่ 2: กรอบแนวคิดของความรู้ความสามารถทางการเงิน

ที่มา: ซิบลีย์ (Sibley) (ปี 2553, หน้าที่ 21)

การฝึกอบรมความรู้เรื่องการเงินสามารถช่วยให้ปัจเจกบุคคลประสบความสำเร็จ หรือมีความรู้ความสามารถทางการเงิน สร้างโอกาสให้พวกเขาสามารถเข้าถึงระบบการเงินได้ ซึ่งจะนำไปสู่การกินดีอยู่ดีของ

ครัวเรือนที่ดีขึ้น เนื่องจากระดับความเกี่ยวพันระหว่างประชากรกับความรู้ความสามารถทางการเงินนั้นค่อนข้างสูง ดังนั้นควรจัดทำนโยบายที่มีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมความรู้ทางการเงินที่ตอบสนองความรู้พื้นฐานและปัญหาอุปสรรคที่เฉพาะเจาะจงของประชาชน

5. นโยบายและการตรวจวัดระดับความรู้เรื่องทางการเงิน

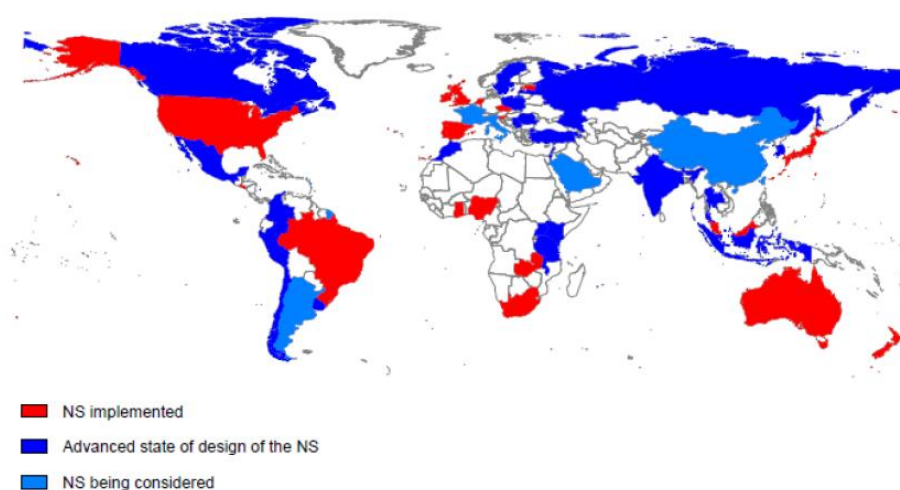
“ไม่มีรูปแบบ หรือกระบวนการ แบบใดแบบหนึ่งที่เหมาะสม สำหรับการพัฒนายุทธศาสตร์แห่งชาติในด้าน
ความรู้เรื่องทางการเงินแต่อย่างใด (There is no one-size-fits-all model or process for
the development of a national money literacy strategy)”

ผู้แทน G20 ของประเทศรัสเซีย

องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Co-operation and Development: OECD) กล่าวว่า แนวทางการประสานความร่วมมือระดับชาติมีเป้าหมาย
เพื่อการสร้างความรู้ ความเข้าใจต่อระดับความรู้เรื่องทางการเงินที่มีอยู่ ณ ปัจจุบัน ซึ่งจะนำมาใช้ก่อนการ
จัดทำยุทธศาสตร์แห่งชาติว่าด้วยความรู้เรื่องทางการเงิน โดยองค์ประกอบทั้งความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วน
เสียที่แตกต่างกัน แผนแม่บท (Roadmap) สำหรับความสำเร็จและโครงการ หรือลักษณะการเรียนรู้ของบุคคล
ล้วนมีความสำคัญในการสร้างกรอบการพัฒนาความรู้เรื่องทางการเงินของประเทศ และเพื่อเป็นการปฏิบัติ
หรือดำเนินการตามนโยบายการศึกษาด้านการเงินที่มีความเหมาะสม จึงควรมีการพิจารณากำหนดชุดของ
นโยบายที่เน้นย้ำเรื่องเครดิต บำนาญ และการออมเงินให้ชัดเจน ซึ่งนโยบายเหล่านี้จะทำให้เกิดทั้งผลิตภัณฑ์
ทางการเงิน และการแสดงบัญชีของผู้ใช้บริการทางการเงิน

ณ ปัจจุบัน มีประเทศทั้งหมด 45 ประเทศที่ได้ออกแบบ และดำเนินยุทธศาสตร์แห่งชาติว่าด้วย
ความรู้เรื่องทางการเงิน ซึ่งโดยทั่วไปมักได้รับการสนับสนุนจากกรอบความร่วมมือทั้งในระดับโลก และระดับ
ภูมิภาค อาทิ กลุ่มประเทศเศรษฐกิจขนาดใหญ่ G20 และความร่วมมือทางเศรษฐกิจเอเชีย-แปซิฟิก (Asia-Pacific Economic Cooperation: APEC)

แผนภาพที่ 3: ยุทธศาสตร์แห่งชาติสำหรับการศึกษาทางการเงิน

ที่มา: องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) (ปี 2556a, หน้าที่ 19)

ตารางที่ 4: ยุทธศาสตร์แห่งชาติว่าด้วยความรู้เรื่องทางการเงินที่แสดงในประเทศต่างๆ

ยุทธศาสตร์แห่งชาติ	จำนวน	ประเทศ
ประเทศที่ได้ดำเนินการตามยุทธศาสตร์แห่งชาติ	20 (ประเทศ 7 ประเทศในกลุ่ม G20)	ออสเตรเลีย บราซิล สาธารณรัฐเช็ก เอสโตเนีย แอลเบเนีย กาน่า ไอร์แลนด์ ญี่ปุ่น มาเลเซีย เนเธอร์แลนด์ นิวซีแลนด์ ไนจีเรีย โปรตุเกส สิงคโปร์ สโลวีเนีย แอฟริกาใต้ สเปน สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา แคมเบีย
ประเทศที่กำลังจัดทำยุทธศาสตร์แห่งชาติ โดยอยู่ในขั้นตอนการออกแบบ	25 (ประเทศ 7 ประเทศในกลุ่ม G20)	อาเมเนีย แคนาดา ชิลี โคลัมเบีย อินเดีย อินโดนีเซีย อิสราเอล เคนยา เกาหลี ลัตเวีย เลบานอน เม็กซิโก มาลาวี โมร็อกโก เปรู โปแลนด์ โรมาเนีย สหพันธรัฐรัสเซีย เซอร์เบีย สวีเดน แทนซาเนีย ไทย ตุรกี อุกันดา อูรุกวัย
ประเทศที่กำลังพิจารณาออกแบบและจัดทำยุทธศาสตร์แห่งชาติ	5 (ประเทศทั้งหมดในกลุ่ม G20)	อาเจนตินา จีน ฝรั่งเศส อิตาลี ซาอุดีอาระเบีย

ที่มา: องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) (2556a, หน้าที่ 19)

องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) (2556a) แนะนำให้มีการจัดตั้งโครงสร้าง ที่สานความร่วมมือกับหุ้นส่วนภาคีที่เกี่ยวข้องจากทั้งภาครัฐ และเอกชน ซึ่งจะช่วยส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินงานตามนโยบายที่กำหนดในการสร้างยุทธศาสตร์แห่งชาติเพื่อการพัฒนาความรู้เรื่องทางการเงิน

นอกจากนี้ ข้อมูลที่ถูกต้องแม่นยำเกี่ยวกับระดับของความรู้ทางการเงินนั้น จำเป็นต่อการส่งเสริมสนับสนุนการวิเคราะห์เชิงลึกของความต้องการความรู้เรื่องทางการเงินของประชาชน การสำรวจระดับชาติเป็นเครื่องมือด้านการศึกษาวิจัยที่ส่วนใหญ่จะนำมาใช้ในการประเมินระดับของความรู้เรื่องทางการเงินโดยทั่วไป แล้วนำมาปรับให้สอดคล้องกับบริบทตามคำร้องของผู้ใช้งานทางการเงินและการศึกษาวิจัยระหว่างประเทศ การทบทวนมาตรการที่มีอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่มีการออกแบบเฉพาะเพื่อใช้ตรวจสอบความสัมพันธ์เหล่านี้ เป็นอีกกระบวนการที่สำคัญ

เพื่อเป็นยุทธศาสตร์แห่งชาติที่ประสบความสำเร็จนั้น จำเป็นต้องมีการออกแบบ และจัดทำขั้นตอนการดำเนินการที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐและเอกชน ที่มีอยู่ในแต่ละประเทศ เพื่อพัฒนายุทธศาสตร์แห่งชาติได้อย่างเหมาะสม

องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) (ปี 2554, หน้าที่ 6) กำหนดยุทธศาสตร์แห่งชาติสำหรับการศึกษาด้านการเงิน ไว้ว่าหมายถึง “แนวทางความร่วมมือระดับชาติในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษาทางการเงินซึ่งประกอบด้วยกรอบการปฏิบัติที่ปรับเปลี่ยน หรือโครงการที่ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาทางการเงิน และกำหนดแนววิธี และขอบเขตในระดับชาติ ตามลักษณะบทบาทหน้าที่ของความต้องการหรือความจำเป็น ตลอดจนช่องว่างที่พบในระดับชาติ ซึ่งเกี่ยวข้องกับความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่แตกต่างกัน ตลอดจนการกำหนด หรือบ่งชี้ผู้นำระดับชาติ หรือสภา/โครงสร้างในการประสานความร่วมมือ การจัดทำแผนแม่บท (Roadmap) อันจะนำไปสู่ความสัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้จำเพาะภายในกรอบเวลา และตามที่ให้คำแนะนำในส่วนที่เกี่ยวกับโครงการแยกย่อย เพื่อให้เกิดการดำเนินการตามยุทธศาสตร์อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นไปด้วยความเหมาะสม” นอกจากนี้ ทางองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ยังกำหนดประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอีก 7 ประเด็นในการพัฒนายุทธศาสตร์แห่งชาติด้านความรู้เรื่องทางการเงิน กล่าวคือ: (1) การกำหนดนโยบายที่สะท้อน หรือตอบสนองต่อความต้องการ หรือความจำเป็นของกลุ่มเฉพาะ (2) การส่งเสริมความรู้เรื่องทางการเงินให้เป็นเสมือนทักษะการใช้ชีวิตทั่วไป (3) การกำหนดและส่งเสริมรูปแบบการปฏิบัติที่ดีและมีประสิทธิภาพ (4) การบังคับใช้ความร่วมมือ และความเชื่อมั่น (5) การกำหนด หรือระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง (6) การหลีกเลี่ยงการใช้ทรัพยากรซ้ำซ้อน และ (7) การกำหนดหรือบ่งชี้แนวทางที่ปรับปรุงให้เหมาะสมอย่างชัดเจน

ทั้งนี้ องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ยังได้แนะนำแนวทางการใช้ระเบียบวิธีการวิจัยระหว่างประเทศเพื่ออนุญาตให้ทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบ การพัฒนาฐานข้อมูลระหว่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวกับความรู้เรื่องทางการเงินสำหรับเยาวชน และผู้ใหญ่ ตลอดจนการประเมินผลการริเริ่ม และนโยบายการศึกษาทางการเงินอย่างเป็นระบบ

ในส่วนของผู้มีบทบาทหน้าที่ในการกำหนดกรอบนโยบายระหว่างประเทศเช่นเดียวกับองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ได้แนะนำไว้ว่า เพื่อเป็นการดำเนินการตามยุทธศาสตร์แห่งชาติให้ประสบความสำเร็จ จำต้องพิจารณาถึงสถานการณ์ และความต้องการของประชากรกลุ่มเป้าหมาย นอกจากนี้ ลักษณะการเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ด้านการเงินก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญอันจะทำให้เกิดการพัฒนาศึกษาทางการเงิน รวมถึงการใช้เครื่องมือความรู้เรื่องทางการเงินระหว่างประเทศ การพัฒนาสมรรถภาพและความสามารถหลัก ตลอดจนมาตรฐานในการถ่ายทอดความรู้เรื่องทางการเงินที่มีคุณภาพสูง การพัฒนาคู่มือนโยบาย และการกำหนดบทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภาคเอกชน และประชาชนทั่วไป การเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ดังกล่าวดังจะต้องผนวกเข้ากับยุทธศาสตร์ทั้งการศึกษาทางการเงิน การคุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน และการบริการทางการเงินที่ทั่วถึง ดังนั้น ผู้กำหนดนโยบาย และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ ควรสนับสนุนนโยบาย และโครงการพัฒนาระหว่างประเทศเหล่านี้ ในขณะที่ผู้กำหนด หรือผู้กำกับดูแล

จะต้องปฏิบัติ หรือใช้เครื่องมือการคุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงินอย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาเครื่องมือในการเข้าถึงเงินทุนที่เหมาะสม และออกแบบกิจกรรมการหรือการริเริ่มเกี่ยวกับการศึกษาทางการเงินที่มีความเหมาะสมตอบสนองต่อความจำเป็น ความสามารถ และความต้องการของประชากรเป็นสำคัญ

5.1 การปฏิบัติตามนโยบายความรู้เรื่องทางการเงิน

การศึกษาวิจัยขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) แสดงให้เห็นว่ามีปัจจัยที่จำเป็น หรือสำคัญอยู่ 4 ด้านที่จะทำให้การดำเนินงานตามนโยบายเกี่ยวกับความรู้เรื่องทางการเงินประสบความสำเร็จ กล่าวคือ: (1) การสนับสนุนของรัฐบาล (2) การจัดการศึกษาด้านการเงินสำหรับบุคคลอย่างต่อเนื่อง (3) การให้คำปรึกษา และ (4) การคุ้มครองและการกำกับดูแล

(1) การสนับสนุนของรัฐบาล

บทบาทของรัฐบาลจะขึ้นอยู่กับขอบเขตและความจำเป็นของยุทธศาสตร์แห่งชาติเกี่ยวกับการศึกษาด้านการเงิน โดยที่องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) กำหนดให้รัฐบาลต้องประเมินลักษณะความเสี่ยงของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่เป็นเยาวชน โดยเหตุผลหลักของข้อกำหนดนี้คือ การกำหนดให้ต้องแจ้งรายละเอียด และให้ความรู้ทางเทคนิคเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ทางการเงิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำประกันภัยให้กับบุคคลนั้นๆ ได้ทราบ แนวความคิดเรื่องความเสี่ยง การประกันภัย ผลิตภัณฑ์ทางการเงิน และข้อมูลทางการตลาดนั้นถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา

นอกจากนี้ บางประเทศได้จัดโครงการฝึกอบรมให้กับครูในเรื่องความเสี่ยง และกลไกต่างๆ ที่เกี่ยวกับการประกันภัย ตัวอย่างเช่น ในปี 2548 ประเทศออสเตรเลียได้พัฒนาแนวทางการศึกษาสำหรับนักเรียนในชั้นอนุบาลถึงเกรด 10 (มัธยมศึกษาปีที่ 4) โดยจัดทำคู่มือการจัดการเรียนการสอน และสื่อการเรียนรู้เรื่องทางการเงิน ประเทศออสเตรเลียวางแผนการพัฒนาระดับและคุณภาพของการศึกษาทางการเงินทั้งในโรงเรียนทั่วไป สถาบันอาชีวศึกษา และมหาวิทยาลัย ในขณะที่ประเทศเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่น ก็ได้ได้เพียงแค่นำวิชาด้านเศรษฐศาสตร์และการเงินมาผนวกกับหลักสูตรในโรงเรียนแต่เพียงเท่านั้น แต่ได้จัดการฝึกอบรมเพิ่มเติมในวิชาเหล่านี้ให้กับครูผู้สอน ในส่วนขององค์การบริหารด้านการเงิน (Financial Services Authority: FSA) แห่งสหราชอาณาจักรก็จัดทำชุดเครื่องมือสำหรับครูผู้สอนนักเรียนที่มีอายุระหว่าง 14 ถึง 19 ปี เพื่อให้สามารถพัฒนาทักษะในการเรียนการสอนของตนเองในส่วนที่เกี่ยวกับการเงินส่วนบุคคลได้มากยิ่งขึ้น

(2) การจัดการศึกษาด้านการเงินสำหรับบุคคลอย่างต่อเนื่อง

องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ได้รายงานว่าการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องกันนั้นนับเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิดการพัฒนาการศึกษาเกี่ยวกับการเงินได้มากยิ่งขึ้น โดยประเทศเยอรมนีได้ให้ความสำคัญกับข้อเสนอดังกล่าว โดยการจัดทำหลักสูตรพื้นฐานด้านการเงินไว้ในศูนย์การศึกษาเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ ในขณะที่ประเทศสหรัฐอเมริกาจัดทำเว็บไซต์ “InsureU” ซึ่งนำเสนอหลักสูตรด้านการ

ประกันภัยที่จัดเป็นประจำต่อเนื่องในแต่ละปี ในประเทศญี่ปุ่น รัฐบาลก็จัดทำเอกสารเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการเงินให้กับนักเรียน ส่วนประเทศออสเตรเลียก็จัดตั้งเครือข่ายการศึกษาทางการเงินสำหรับผู้ให้การศึกษาและผู้ฝึกสอน เพื่อรวบรวมและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเงิน ส่วนประเทศฝรั่งเศส ก็มีองค์กรตลาดเงินทุน (Financial Market Authority) ซึ่งพัฒนาครูพี่เลี้ยงเพื่อให้ความรู้กับประชาชนในเรื่องความรู้ทางด้านเศรษฐกิจและการเงิน

(3) การให้คำปรึกษา

การให้คำปรึกษาถือเป็นบทบาทหลักของรัฐบาลในการส่งเสริมความรู้ให้กับประชาชนในส่วนที่เกี่ยวกับภาวะเสี่ยงทางการเงิน ผลลัพธ์ และข้อกำหนด ซึ่งในประเทศที่เป็นสมาชิกขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) โดยส่วนใหญ่ องค์กรของรัฐได้พัฒนาและจัดทำเว็บไซต์เกี่ยวกับการศึกษาทางการเงินเพื่อนำเสนอข้อมูล และระเบียบปฏิบัติต่างๆ ทำการรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจ และตอบข้อซักถามต่างๆ ตัวอย่างเช่น กรอบการดำเนินงานตามเว็บไซต์ “InsureU” ในประเทศสหรัฐอเมริกาที่นำเสนอข้อเสนอแนะ คำแนะนำ แบบทดสอบ และการฝึกอบรม

(4) การคุ้มครองและการกำกับดูแล

ประชาชนจำนวนมากยังขาดหรือไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลลัพธ์ทางการเงินที่มากพอ และตกอยู่ในภาวะเสี่ยง ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องมีการคุ้มครองอย่างเหมาะสม ซึ่งทางองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ได้กำหนดบทบาทบัญญัติข้อบังคับเกี่ยวกับการประกัน และการดูแลที่ส่งเสริมการตระหนักรู้ของประชาชนเกี่ยวกับความเสี่ยงซึ่งอาจเกิดขึ้นกับตนเองได้

5.2 โครงการและเครื่องมือเพื่อส่งเสริมความรู้เรื่องทางการเงิน

หน่วยงานของรัฐจะต้องส่งเสริมให้เกิดการทำโครงการ หรือเครื่องมือที่เผยแพร่ความรู้ด้านการเงินให้กับประชาชนโดยทั่วไป การดำเนินการในส่วนนี้ให้ประสบความสำเร็จนั้น รัฐบาลควรจะต้องทำให้ประชาชนเข้าใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปในช่วงวัยเกษียณอายุและการลงทุน

ทั้งนี้ องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ได้ชี้ให้เห็นว่า การศึกษาทางการเงินจะช่วยปรับปรุงความสามารถของประชาชนทั่วไปในการวางแผนรองรับการเกษียณอายุได้อย่างถูกต้องเหมาะสม โดยมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแผนการเงินเพิ่มมากขึ้น ในส่วนของเนื้อหาและรูปแบบของการถ่ายทอดจะเป็นไปตามลักษณะของประชากรและปัจจัยด้านเศรษฐกิจของแต่ละกลุ่มเป็นสำคัญ

การแจ้งให้บุคคลได้ทราบถึงความสำคัญของการทำแผนการเงินถือเป็นหน้าที่ของผู้จัดการศึกษาทางการเงินที่จะต้องกระตุ้นให้เกิดการดำเนินการของตัวบุคคลนั้นๆ เอง ในสหราชอาณาจักร Department of Work and Pensions (DWP) ได้จัดทำโครงการความร่วมมือในการให้คำแนะนำต่อพลเมือง/ในวัยที่เกี่ยวข้อง/DWP เพื่อส่งเสริมให้บุคคลนั้นๆ ได้ออมเงินเพื่อใช้ในช่วงการเกษียณอายุของตนเอง ในขณะที่

Canadian Foundation for Economic Education (CFED) ก็ได้จัดทำหนังสือ “เงินและเยาวชน (Money and Youth)” โดยมีประเด็นที่มุ่งเน้นในเรื่องทางเลือกในการลงทุน และการเตรียมการรองรับภัยเกษียณสำหรับเจ้าหน้าที่ผู้เริ่มต้นทำงานใหม่ ส่วนอุตสาหกรรมประกันภัยของประเทศเยอรมนี ก็เริ่มนำเครื่องมือต่างๆ สำหรับประชาชนมาใช้ส่งเสริมการคำนวณเงินเบี้ยประกันและผลประโยชน์ที่จะได้รับ

โครงการเกี่ยวกับความรู้ทางการเงินนั้นสนับสนุนข้อมูลพื้นฐานด้านการเงิน อาทิ สถานการณ์ต่างๆ ที่มีความเสี่ยงทางการเงินต่อผลตอบแทนที่จะได้รับ มูลค่าของดอกเบี้ยสมทบ และโอกาสการได้เปรียบ และ/หรือการเสียเปรียบที่มีในประเภทหรือชนิดการลงทุนที่แตกต่างกัน อาทิ Irish Financial Supervisory and Regulatory Authority (IFSRA) ได้จัดทำหนังสือคู่มือให้ข้อมูลประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับมูลค่าและความเสี่ยงของเงินบำนาญ นอกจากนั้นทางองค์กรการบริหารด้านการเงิน (FSA) แห่งสหราชอาณาจักร ก็ได้จัดทำเอกสาร “ข้อเท็จจริงหลัก (Key Facts)” และตารางเปรียบเทียบที่จะช่วยให้ผู้ใช้บริการทางการเงินได้ตัดสินใจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน

นอกจากนั้นในหลายๆ ประเทศก็นำข้อกำหนดสำหรับการขอใบอนุญาต และการฝึกอบรมสำหรับการซื้อขายผลิตภัณฑ์ทางการเงินมาใช้ เช่น ประเทศเนเธอร์แลนด์ มีพระราชบัญญัติการบริการทางการเงิน (Financial Services Act) ซึ่งได้กำหนดให้มีที่ปรึกษาด้านการเงินทำหน้าที่ประเมินสถานการณ์ทางการเงินของผู้ใช้บริการทางการเงิน เพื่อกำหนดระดับความเสี่ยงที่บุคคลนั้นๆ สามารถยอมรับได้ ก่อนที่จะช่วยให้บุคคลนั้นๆ ซื้อขายผลิตภัณฑ์ทางการเงิน และในประเทศเยอรมนีเอง ก็กำหนดให้มีการทดสอบและออกใบรับรองให้กับที่ปรึกษาทางการเงินโดยกำหนดมาตรฐานระดับสูงสำหรับผู้เชี่ยวชาญที่จะทำหน้าที่เป็นตัวกลาง

5.3 แนวทางในการส่งเสริมความรู้เรื่องทางการเงิน

ในงานศึกษาหลายๆ ส่วนเกี่ยวกับปัจจัยทางด้านพฤติกรรม และจิตวิทยาที่เป็นผลต่อการแสดงออกพฤติกรรมทางการเงิน ตัวอย่างเช่น ทศนคติที่ว่า “อยู่เพื่อวันนี้ (Live for Today)” ก็จะทำให้บุคคลนั้นๆ มีการเก็บออมเงินไม่มากนัก ดังนั้นโครงการการสร้างความรู้ด้านการเงินที่เป็นไปได้สำหรับบุคคลในลักษณะนี้ก็คือ การส่งเสริมให้เห็นผลประโยชน์จากการเก็บออมที่แสดงให้เห็นแบบง่ายๆ และจับต้องได้ ณ เวลาปัจจุบัน

ส่วนโครงการในลักษณะการลงทะเบียนเข้ารับการศึกษาโดยอัตโนมัตินั้นอาจจะเป็นช่องทางหนึ่งที่น่ามาใช้กับบุคคลที่ยังมิได้เตรียมการออมสำหรับรองรับภัยเกษียณที่มากพอ โดยชอย (Choi) และคณะได้ศึกษาผลประโยชน์จากโครงการในลักษณะการลงทะเบียนเข้ารับการศึกษาโดยอัตโนมัติที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมเงินของพนักงานลูกจ้าง ซึ่งในหลายๆ ประเทศ อาทิ นิวซีแลนด์ และสหราชอาณาจักร รัฐบาลก็นำลักษณะโครงการที่ใช้กับการเตรียมความพร้อมในวัยเกษียณมาใช้กับพนักงานลูกจ้างทั้งหมด

ในส่วนของการจำแนกทางเลือกก็ถือเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของตัวบุคคล หากมีทางเลือกมากมาย ก็มักจะส่งผลให้เกิดแรงจูงใจ หรือความสามารถในการเลือกไม่มากนัก ซึ่งในส่วนของการศึกษาวิจัย

เกี่ยวกับระบบบำนาญของประเทศสหรัฐอเมริกาที่แสดงให้เห็นว่า หากมีตัวเลือกจำนวนมากก็จะส่งผลกระทบต่อขั้นตอนการเข้าร่วมกิจกรรมการออมหรือการเตรียมความพร้อมในภาพรวม ในทางกลับกัน หากมีตัวเลือกจำนวนไม่มากก็ต้องคำนึงถึงความสะดวกด้านปัจจัยอื่นๆ อาทิ ความหลากหลาย และลักษณะการแข่งขัน หรือความโดดเด่นของตัวเลือกนั้นๆ

ดังนั้น ลักษณะการกำหนดตัวเลือกด้านบำนาญที่ออกแบบมาอย่างดีถือว่ามีความสำคัญในการกำหนดจำนวนของตัวเลือก ซึ่งก็จะนำไปสู่ลักษณะการบริหารจัดการการลงทุนที่มีความเหมาะสมและคำนึงถึงช่วงวัยของผู้ใช้บริการเป็นสำคัญ ตัวอย่างในประเทศชิลี ผู้ลงทุนที่มีอายุไม่เกิน 35 ปี จะได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้ลงทุนในตราสารที่เป็นกรรมสิทธิ์หุ้นส่วนในบริษัทห้างร้าน (Equity Components) ในขณะที่หากเป็นเพศชายอายุระหว่าง 36 ถึง 55 ปี และเพศหญิงอายุระหว่าง 36 ถึง 50 ปี จะถือครองเงินไว้ในลักษณะที่แตกต่างหลากหลาย ซึ่งก็จะกระจายไปยังกองทุนที่มีความเสี่ยงต่ำๆ ในประเทศออสเตรเลีย ก็มีการกำหนดค่าลักษณะการลงทุนตามกองทุนที่แสดงความสมดุล โดยกำหนดให้ลงทุนในตราสารที่เป็นกรรมสิทธิ์หุ้นส่วนในบริษัทห้างร้าน (Equity Components) ที่ร้อยละ 50 ในขณะที่ในประเทศสวีเดน การกำหนดลักษณะการลงทุนตามกองทุนค่อนข้างมีความเสี่ยง โดยกำหนดให้ลงทุนในตราสารที่เป็นกรรมสิทธิ์หุ้นส่วนในบริษัทห้างร้าน (Equity Components) ถึงร้อยละ 82 เพื่อให้ผลตอบแทนจากกองทุนบำเหน็จบำนาญแข่งกับลักษณะการลงทุนในตราสารอื่นๆ ได้ และในเขตปกครองพิเศษฮ่องกง ก็มีกฎหมายที่กำหนดให้ต้องจัดทำกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ ภาคบังคับ (Mandatory Provident Fund) เพื่อกองทุนหลักอย่างน้อยหนึ่งกองทุนที่จะช่วยรักษามูลค่าของเงินลงทุน (Capital-Preservation Fund) ซึ่งอาจจะไม่เหมาะสมสำหรับกลุ่มพนักงานลูกจ้างที่ยังอายุน้อยอยู่

6. ข้อค้นพบจากการวิจัย

ในส่วนนี้นำเสนอทั้งข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการประชุมในแต่ละครั้งที่จัดกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในแต่ละกลุ่มที่ศึกษา และข้อมูลทุติยภูมิ

“ไม่มีทักษะใดๆ ที่จะสำคัญ และจำเป็นสำหรับอนาคตของเด็ก หรือสังคมที่มีความมั่งคั่ง และอยู่ในระบบประชาธิปไตย มากไปกว่าการมีความรู้และเท่าทันต่อเรื่องต่างๆ (No skill is more crucial to the future of a child, or to a democratic and prosperous society, than literacy.”
จากหนังสือพิมพ์ลอสแอนเจลิส ไทม์ (Los Angeles Times) “การริเริ่มสอนให้เด็กคิดให้เป็นและรู้เท่าทัน
ในสังคมของลอสแอนเจลิส (A Child Literacy Initiative for the Greater Los Angeles Area)”

6.1 ภาพรวมของการเสริมสร้างศักยภาพให้กับผู้ใช้บริการทางการเงินในประเทศไทย (Financial Consumer Empowerment Trilogy)

เพื่อเป็นการทำความเข้าใจในภาพกว้างของความรู้เรื่องทางการเงินในประเทศไทย การกำหนดกรอบแนวคิดในการเสริมสร้างศักยภาพ จะเป็นประโยชน์กับผู้ใช้บริการทางการเงินซึ่งสามารถอธิบายถึงสถานการณ์ที่เป็นอยู่ ในปัจจุบัน โดยกรอบแนวคิดดังกล่าวประกอบด้วย การเข้าถึงบริการทางการเงิน (Financial Inclusion) การคุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน (Financial Consumer Protection) และการศึกษาทางการเงิน (Financial Education)

(1) การเข้าถึงบริการทางการเงิน (Financial Inclusion)

ข้อมูลจากการศึกษาจากประชากรทั้งหมด 10,613 ครอบครัว ที่ดำเนินการสำรวจโดยธนาคารแห่งประเทศไทยระบุว่า การเข้าถึงระบบการบริการทางการเงิน (อาทิ การออมทรัพย์ การใช้สินเชื่อ การทำธุรกรรมทางการเงิน ตราสารหรือพันธบัตรของรัฐบาล หุ้นกู้เอกชน หรือการออมเงินในหุ้น) เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 84.6 ในปี 2553 เป็นประมาณร้อยละ 88.0 ในปี 2556 โดยมีเพียงร้อยละ 4.3 ของครัวเรือนเท่านั้นที่ต้องการเข้าถึงระบบการเงินแบบเป็นทางการ แต่ไม่สามารถเข้าถึงระบบดังกล่าวได้ โดยเหตุผลหลักมาจากการมีรายได้ไม่เพียงพอ การมีภาวะทางการเงินที่มีความเสี่ยงสูง และการมีกรอบด้านการเงินแบบไม่เป็นทางการ หรือเป็นสัญญา โดยเฉพาะครัวเรือนในพื้นที่ชนบทที่ส่วนมาก จะใช้สหกรณ์ชุมชน หรือกองทุนชุมชนต่างๆ ซึ่งพวกเขาสามารถเข้าถึงได้ง่าย และมีความเข้าใจมากกว่าสถาบันการเงินที่เป็นทางการ (ธนาคารแห่งประเทศไทยปี 2556 หน้าที่ 1-2)

ช่องทางการบริการทางการเงิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ชนบท จะเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ทำให้ประชาชนที่ไม่สามารถเข้าถึงการบริการทางการเงินที่เป็นทางการให้สามารถเข้าถึงผลิตภัณฑ์ทางการเงินได้ โดยที่ธนาคารออมสินถือเป็นผู้สนับสนุนหลักในวิธีการนี้

นายกิตติพงศ์ บุญยิ่ง ผู้อำนวยการฝ่ายสินเชื่อองค์กรชุมชน ธนาคารออมสิน อธิบายเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของธนาคารออมสินในการเพิ่มโอกาสสำหรับประชาชนในพื้นที่ชนบทให้สามารถเข้าถึงบริการทางการเงินผ่านทางสาขาของธนาคาร ที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ โดยที่ธนาคารออมสินเป็นผู้นำในการริเริ่มโครงการธนาคารโรงเรียนสำหรับเด็กนักเรียนและสถาบันการเงินชุมชนในชุมชนตามชนบท โดยในปัจจุบันมีบัญชีของธนาคารโรงเรียน กว่า 1.5 ล้านบัญชีและมีกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชนมากกว่า 30,000 กลุ่มกระจายอยู่ทั่วประเทศไทย ซึ่งมียอดเงินสะสมของธนาคารโรงเรียนกว่า 500 ล้านบาท ขณะที่กลุ่มออมทรัพย์ในชุมชนมากกว่า 5,000 กลุ่มที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นสถาบันการเงินในชุมชนต่อไปในอนาคต ในบริบทเช่นนี้ ทางธนาคารออมสินทำหน้าที่เป็นเพียงผู้สนับสนุน ในขณะที่สมาชิกในชุมชนเป็นกลุ่มดำเนินการหลัก

รัฐบาลมักจะสนับสนุนงบประมาณให้กับกลุ่ม หรือบุคคลที่ไม่สามารถเข้าถึงระบบการเงินแบบเป็นทางการได้ผ่านกลไกสถาบันการเงินของรัฐ อาทิเช่น ธนาคารออมสิน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ทาง ธ.ก.ส. มีหน้าที่ดูแลเกษตรกร ในขณะที่ธนาคารออมสินมีหน้าที่ดูแลครัวเรือนที่มีรายได้น้อย และกลุ่มคนจนในเมือง นอกจากนี้มีโครงการการให้กู้ยืมดอกเบี้ยต่ำ และโครงการพักชำระหนี้ให้กับประชาชนผู้ยากไร้ อาทิ กองทุนหมุนเวียนให้กู้ยืมสำหรับเกษตรกรและผู้มีรายได้น้อย สินเชื่อธนาคารชุมชน และสินเชื่อวิสาหกิจชุมชน ที่ ธ.ก.ส. เป็นผู้ดูแลหลัก ในส่วนของธนาคารออมสินดูแลในเรื่องสินเชื่อธนาคารประชาชน โครงการสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ และสินเชื่อสำหรับผู้มีรายได้น้อย

นายสมศักดิ์ กังธีระวัฒน์ รองผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) กล่าวว่า “ความทุกข์ของพี่น้องชาวนาก็คือความทุกข์ของพี่น้องคนไทยทุกคน” นายสมศักดิ์อธิบายถึงบทบาทหน้าที่ของ ธ.ก.ส. ที่มีเป้าหมายในการสร้างความกินดีอยู่ดีทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมให้กับเกษตรกรไทย ผ่านการสร้างโอกาสในการเข้าถึงช่องทางการให้บริการทางการเงินสำหรับเกษตรกรในรูปแบบของสินเชื่อเพื่อการผลิต การลงทุน และการตลาดที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร โดยทั่วไปแล้ว ธ.ก.ส. ได้จัดสรรสินเชื่อเงินกู้ยืมดอกเบี้ยต่ำให้กับเกษตรกร พร้อมกับการนำเสนอดอกเบี้ยเงินฝากในอัตราที่ดึงดูดและน่าสนใจ ทั้งนี้ นายสมศักดิ์ตระหนักว่าเกษตรกรรายเล็กนั้นยังไม่สามารถเข้าถึงระบบการบริการทางการเงิน โดยเฉพาะในส่วนของสินเชื่อในระบบได้ เพราะขาดข้อมูลบุคคลด้านสินเชื่อต่างๆ ซึ่งทำให้กลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน หรือสหกรณ์มีบทบาทสำคัญในการเป็นแหล่งเงินทุนสำหรับเกษตรกรรายเล็ก

ทั้งนี้ มีโครงการหรือกิจกรรมมากมายที่ให้การสนับสนุนทางการเงินแก่เกษตรกรที่มีรายได้น้อยตลอดจนประชาชนในพื้นที่ชนบท แต่ไม่ได้เน้นกลุ่มแรงงานในเมือง และแม้ว่ากลุ่มแรงงานที่ขาดแคลนทักษะในเมืองจะได้รับประโยชน์จากนโยบายการกำหนดค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาทต่อวัน ที่เริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2555 แล้วก็ตาม แต่ก็ยังพบว่า มีโรงงานหลายๆ แห่งที่พยายามลดต้นทุนในการผลิตของตนเองโดยการว่าจ้างแรงงานนอกระบบ หรือการว่าจ้างแรงงานรายวันให้ทำหน้าที่ในกระบวนการผลิต โดยในปัจจุบัน

ยังคงมีแรงงานจำนวนมากที่ยังไม่สามารถเข้าถึงระบบการจ้างงานและสิทธิประโยชน์ของการจ้างงานของประเทศได้

ดังเช่นตัวอย่างที่นายยงยุทธ เม่นตะเภา เลขาธิการสมาพันธ์แรงงานเครื่องใช้ไฟฟ้า อิเลคทรอนิกส์ ยานยนต์ และโลหะแห่งประเทศไทย (ส.พ.ย.ท.) กล่าวถึงว่าแรงงานในชุมชนเมืองจำนวนมากมาจากภาคการเกษตร โดยในบางส่วนต้องเป็นแรงงานรายได้ต่ำ อาทิ แรงงานรับจ้างก่อสร้างรายวัน ผู้ซื้อมอเตอร์ไซด์รับจ้าง และผู้ค้าขายของริมทางเท้า หรือตามท้องถนนทั่วไป ตลอดจนแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมที่มีรายได้น้อย เนื่องจากระดับการศึกษาของบุคคลเหล่านี้มีไม่มากนัก ทำให้ส่วนใหญ่จะต้องเป็นแรงงานรับจ้างรายวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสิ่งทอ แรงงานรับจ้างรายวันเหล่านี้มิได้ประสบปัญหาเพียงแค่ความไม่เป็นธรรม ในด้านค่าจ้าง สวัสดิการ และเงื่อนไขผลประโยชน์ แต่ยังไม่สามารถเข้าถึงสินเชื่อในระบบได้อีกด้วย เนื่องจากระดับรายได้ของบุคคลเหล่านี้ค่อนข้างต่ำทำให้โดยส่วนใหญ่ต้องพึ่งสินเชื่อระบบ ซึ่งจะต้องเสียดอกเบี้ยต่อวันในอัตราที่สูงมาก ถึงแม้ว่าพนักงานลูกจ้างที่มีรายได้น้อยในโรงงานอุตสาหกรรมที่สามารถเข้าถึงบริการทางการเงินในระบบ แต่โดยส่วนใหญ่สามารถทำได้เพียงบัตรเครดิตเงินสดส่วนบุคคล อาทิ อีซีบาย (Easy Buy) และอีออน (AEON) ซึ่งมีเงื่อนไขเพียงแค่มิเงินเดือนขั้นต่ำที่ 5,000 บาทต่อเดือนเท่านั้นจากที่แรงงานเหล่านี้ขาดความรู้ ทักษะในการบริหารจัดการ และวินัยทางการเงินทำให้แรงงานรายได้ต่ำจำนวนมากต้องเป็นหนี้ในระบบ โดยในบางกรณี อัตราดอกเบี้ยสำหรับหนี้ระบบนี้สูงถึงร้อยละ 1-2 ต่อวัน โดยส่วนใหญ่เจ้าหนี้ก็คือ เจ้าหนี้ที่ฝ่ายบุคคล หัวหน้างาน หรือเพื่อนร่วมงานด้วยตนเอง ดังนั้น แรงงานรายได้ต่ำในโรงงานที่อยู่ในเขตเมืองจึงเป็นประชากรอีกกลุ่มหนึ่งที่ถูกหลงลืม หรือไม่ได้รับการใส่ใจในด้านของการให้บริการทางการเงินในประเทศไทย ซึ่งรัฐบาลจะต้องให้ความสำคัญกับนโยบายสำหรับคนกลุ่มนี้ด้วย

อย่างไรก็ตาม ผู้กำหนดนโยบายและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง อาทิเช่น ทั้งธนาคารแห่งประเทศไทย สมาคมธนาคารไทย และบริษัท ข้อมูลเครดิตแห่งชาติ จำกัด ก็ยืนยันจากสถิติข้อมูลว่า ประชาชนไทยโดยส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงแหล่งการเงินในระบบได้ เช่นเดียวกับ สำนักงานสถิติแห่งชาติรายงานว่ ในปี 2556 พบว่ามีลูกหนี้ชาวไทยเพียงร้อยละ 4.6 เท่านั้นที่ใช้บริการเงินกู้ในระบบ ซึ่งวัตถุประสงค์หลักในการใช้เงินกู้ในระบบเหล่านี้ก็เพื่อไปเพื่อการบริโภค (ร้อยละ 36.4) และเพื่อการประกอบธุรกิจ (ร้อยละ 26.4)

นายสุรพล โอภาสเสถียร ผู้จัดการใหญ่ บริษัท ข้อมูลเครดิตแห่งชาติ จำกัด ได้กล่าวว่า มีความเชื่อว่าประชาชนมีความยากลำบากในการเข้าถึงบริการทางการเงิน (ซึ่งไม่น่าจะเป็นความจริง) แต่ในขณะเดียวกันสถิติหนี้สินรายครัวเรือนที่ทะยานขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงปีที่ผ่านมาว่า ท่ามกลางปัญหาทางเศรษฐกิจและความไม่สงบของการเมืองภายในประเทศ ในช่วงที่ไม่น่าจะมีบรรยากาศในการบริโภค แต่จำนวนหนี้สินครัวเรือนของไทยก็ยังเพิ่มสูงขึ้นจาก 8.9 ล้านล้านบาท เป็น 9.8 ล้านล้านบาท

จะเห็นได้ชัดว่า แม้ว่าแรงงานที่มีรายได้น้อยที่มีหนี้สูง แม้จะมีรายได้เพิ่มขึ้นจากมีทักษะที่สูงขึ้น หากแต่มีเพียงบางคนเท่านั้นที่สามารถแก้ไขปัญหานี้สินของตนเองได้จากการบริหารค่าใช้จ่าย ซึ่งการศึกษาวิจัยในครั้งนี้พบว่า พฤติกรรมเลียนแบบจากสื่อโฆษณาที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการตัดสินใจของผู้บริโภค โดยนางสาวอัปสร กฤษณะสมิต ประธานสหพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจแห่งประเทศไทย (สพร.ท.) นายสว่าง ชื่นอารมย์ ประธานสภาเกษตรกรจังหวัดตราดและสมาชิกสภาเกษตรกรแห่งชาติ และนายไวทิต ศิริสุวรรณ ประธานเครือข่ายสหภาพแรงงานธนาคารและสถาบันการเงิน ได้ให้คำแนะนำว่า นอกจากการเสริมสร้างความรู้ด้านการเงิน และการฝึกอบรมด้านอาชีพให้กับกลุ่มแรงงานที่มีรายได้น้อยแล้ว สิ่งสำคัญอีกส่วนที่ควรมีการอบรมคือ การควบคุมเพดานหนี้สินส่วนบุคคล ซึ่งเป็นหนึ่งวิธีสำหรับการควบคุมหนี้สินครัวเรือนสำหรับกลุ่มบุคคลได้เป็นอย่างดี

(2) การคุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน (Financial Consumer Protection)

ธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นผู้ที่มีบทบาทหลักในการกำกับดูแลผลิตภัณฑ์ และบริการทางการเงิน โดยมีได้แต่สนับสนุนพฤติกรรมที่มีความรับผิดชอบในตลาดการเงิน และสร้างความเป็นธรรมเท่านั้น แต่ยังคงต้องการให้การคุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงินอีก โดยในเดือนมกราคม 2555 ได้จัดตั้งศูนย์คุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน (ศคง.) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมการคุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน มี 2 ส่วนงานหลักๆ คือ (1) ทำหน้าที่เป็นศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จสำหรับการดูแลเรื่องร้องเรียนของผู้ใช้บริการทางการเงินในส่วนของการบริการ

และผลิตภัณฑ์ทางการเงิน รวมทั้งให้ข้อมูล และคำแนะนำเกี่ยวกับธนบัตร พันธบัตรรัฐบาล ตราสารหนี้ ข้อปฏิบัติด้านการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศตามข้อกำหนด และบทบัญญัติของธนาคารแห่งประเทศไทย และ (2) ทำหน้าที่ส่งเสริมความรู้เพื่อยกระดับความตระหนักรู้เรื่องการเงินสู่สาธารณะและทำความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและความรับผิดชอบของผู้ใช้บริการทางการเงิน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดและตัดสินใจ ตลอดจนการคุ้มครองมิให้เกิดการฉ้อโกง โดยนอกจากนี้ยังมี สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) ที่ทำหน้าที่ดูแล และพัฒนาตลาดเงินทุนไทย เพื่อให้เกิดการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพ มีความเป็นธรรม มีความโปร่งใส และมีความมั่นคง นอกจากนี้ ก.ล.ต. ยังทำหน้าที่ติดตาม ควบคุมตลาดการเงิน อาทิ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (ตลท.) ตลาดซื้อขายสัญญาล่วงหน้า (Thailand Futures Exchange:TFEX) ตลาดตราสารหนี้ (Bond Electronic Exchange: BEX) บริษัทหลักทรัพย์ บริษัทบริหารสินทรัพย์ บริษัทควบคุมดูแลทางการเงิน ผู้สอบบัญชี ผู้ประเมิน และนักลงทุน ส่วนสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.) ก็เป็นอีกหน่วยงานควบคุมที่ทำหน้าที่ดูแลอุตสาหกรรมประกันในประเทศไทย สุดท้าย สำนักงานเศรษฐกิจการคลังในฐานะสำนักนโยบายการคลังจะทำหน้าที่เป็นหน่วยรับผิดชอบต่อนโยบายทางการเงิน การคลัง และเศรษฐกิจของประเทศ

การคุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงินถือเป็นเรื่องที่ค่อนข้างใหม่ในประเทศไทย แต่เป็นสัญญาณที่ดีสำหรับการพัฒนาความรู้ความสามารถทางการเงินของผู้ใช้บริการทางการเงินในประเทศไทย โดยมีตัวอย่างหนึ่งคือ ชมรมหนี้บัตรเครดิตและสินเชื่อส่วนบุคคล (Credit Card and Personal Loan Debtor's Club) ซึ่งมีสมาชิกลงทะเบียนในระบบออนไลน์มากกว่า 700,000 คน โดยสามารถเข้าใช้เว็บไซต์เป็นพื้นที่สำหรับการสอบถามหรือตั้งประเด็นคำถามเกี่ยวกับหนี้สิน ประเด็นหนึ่งที่พบคือ จำนวนข้อซักถามของผู้ใช้บริการทางการเงินนั้นค่อนข้างน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนประชาชนที่สามารถเข้าถึงการบริการทางการเงิน อาจสรุปได้ว่า มีประชาชนจำนวนมากที่ไม่ทราบถึงช่องทางการสนับสนุนทางการเงินเช่นนี้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องสนับสนุนเรื่องเหล่านี้ในพื้นที่สาธารณะมากยิ่งขึ้น

นางชนาธิป จริยาวิโรจน์ ผู้อำนวยการศูนย์คุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน (ศคง.) สายวางแผนและงบประมาณทางการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทย กล่าวว่า ระหว่างการดำเนินการ 2 ปีของ ศคง. ได้รับข้อซักถามและการร้องเรียนมากกว่า 100,000 กรณีในส่วนของที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ และบริการทางการเงิน โดยเรื่องร้องเรียน 91,415 กรณี หรือคิดเป็นร้อยละ 94 จากกรณีร้องเรียนทั้งหมดเป็นการแจ้งผ่านทางโทรศัพท์ ในขณะที่สัดส่วนที่เหลือเป็นการแจ้งรายงานผ่านทางเว็บไซต์ อีเมล จดหมาย การเข้ามาแจ้งด้วยตนเอง โทรสาร หรือข้อความผ่านทางเฟสบุ๊ค โดยมีผู้ใช้บริการทางการเงินมากกว่าร้อยละ 70 ที่มีข้อซักถามเกี่ยวกับพันธบัตรรัฐบาลและหุ้นกู้ของเอกชน โดยร้อยละ 11 ของคำร้องเป็นส่วนที่เกี่ยวกับการบริการทางการเงิน โดยเฉพาะทางด้านสินเชื่อ

ในส่วนของการคุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน ผู้ควบคุมจะต้องคุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงินไม่เพียงแต่การให้ข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิและบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้ใช้บริการทางการเงินเท่านั้น แต่ต้องสร้างกลไกที่ดีสำหรับประชาชนในการดำเนินการ หรือจัดทำข้อมูลทางการเงิน โดยผู้ควบคุมหลายๆ ท่านได้เสนอการสนับสนุนเสถียรภาพทางการเงินของประเทศไทย ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจทางการเงินของตนเอง พร้อมทั้งพัฒนาทักษะในการบริหารจัดการทางการเงิน แต่การส่งเสริมในประเด็นดังกล่าวอาจยังไม่เพียงพอ ผนวกกับลักษณะของสื่อ และการโฆษณาที่มีมากในปัจจุบัน ทำให้ประชาชนบางกลุ่มที่มีความรู้ และการศึกษาทางการเงินไม่สูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเด็กๆ มีโอกาสที่จะกลายเป็นเหยื่อมากกว่าในอดีต

เช่นเดียวกับประเด็นที่มีการถกเถียงในเวทีระดมสมองของโครงการ “คนไทยก้าวไกล ใส่ใจการเงิน” นางสาวสมสมร วงศ์จรจิต นักวิชาการศึกษาคำานาญการพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา(สกอ.) และ รศ. ดร.ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ ผู้เชี่ยวชาญด้านแรงงาน และอาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยร่วมแสดงความคิดเห็นต่อการใช้สื่อในปัจจุบัน โดยเฉพาะสื่อโทรทัศน์ว่า ได้มีอิทธิพลต่อเด็กมากกว่าผู้ปกครอง และเด็กถือเป็นกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญสำหรับนักโฆษณา และนักประชาสัมพันธ์ เนื่องจากเด็กจะมีการตอบสนองต่อการประชาสัมพันธ์ในเชิงการบริโภคมากกว่า นางสาวสมสมรเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับพนักงานกวาดถนนที่ตนได้พบที่ร้านขายโทรศัพท์แห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ ว่า สตรีท่านนั้นกำลังถือธนบัตรเก่าๆ จำนวนมาก และมีถุงใส่เศษเหรียญอีก 1 ถุง โดยสตรีท่านนั้นมาที่ร้านแห่งนี้เพื่อซื้อโทรศัพท์ราคาแพงให้กับบุตรชาย ทางผู้ดูแลร้านบอกกับนางสาวสมสมรว่า สตรีท่านนี้นำเงินเก็บทั้งหมดที่ตนเองมีมาซื้อโทรศัพท์ ซึ่งทางผู้ดูแลร้านเข้าใจถึงความยากลำบากของการเก็บเงินนี้ จนไม่อยากจะขายโทรศัพท์ดังกล่าวให้สตรีท่านนั้น นางสาวสมสมรกล่าวว่า นี่เป็นเพียงตัวอย่างเรื่องราวของบุคคลเพียงส่วนหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบของการโฆษณาที่มีต่อผู้บริโภค ขณะที่ในพื้นที่ชนบท สื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ก็มีอิทธิพลไม่แพ้กัน นายสว่าง ชื่นอารมย์ ประธานสภาเกษตรกรจังหวัดตราด และสมาชิกของสภาเกษตรกรแห่งชาติ เล่าถึงสื่อวิทยุกระจายเสียงที่กระตุ้นความต้องการบริโภคสินค้าหรือบริการที่ไม่จำเป็น โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งของการเพิ่มภาระหนี้สินของเกษตรกร อาทิเช่น ผลิตภัณฑ์กำจัดศัตรูพืช ที่สื่อชุมชนได้ทำโฆษณาส่งเสริมให้มีการซื้อ หากแต่เกษตรกรไม่ได้คำนึงถึง ผลกระทบด้านอื่นๆ เช่น การทำลายดิน

อีกประเด็นหนึ่งที่ค้นพบคือ บุคคลสามารถขอยืมเงินซื้อส่วนบุคคลจากหลายสถาบันการเงินพร้อมๆ กัน โดยเมื่อสถาบันการเงินต่างๆ พิจารณานุมัติวงเงินโดยไม่ได้มีการพิจารณาวงเงินสินเชื่อบุคคลอนุมัติรวม โดยในบางครั้งหากประชาชนขาดวินัยทางการเงินแล้ว จะใช้เงินเชื่อดังกล่าว ทำให้มียอดหนี้สะสมรวมกันสูงกว่าฐานเงินเดือนของตนเองประมาณ 2 ถึง 5 เท่า ดังนั้น ถ้าไม่มีการกำหนดเพดานหนี้สิน หรือข้อจำกัดในการขอใช้สินเชื่อจะทำให้บุคคลกู้ยืมเกินและใช้จ่ายเกินความสามารถที่จะชำระหนี้คืนหนี้ได้ ดังนั้นผู้ควบคุมจะต้องพิจารณานำการควบคุมเพดานหนี้มาใช้เป็นวิธีการในการคุ้มครองมิให้เกิดภาวะหนี้สินล้นพ้นตัว โดยตัวผู้แทนของผู้ใช้บริการทางการเงินจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มแรงงาน จะให้คำแนะนำถึงเพดานหนี้สินของบุคคลสำหรับกลุ่มแรงงานไทย เพื่อช่วยควบคุมแรงงานไทยจากสภาวะหนี้สินล้นพ้นตัว

ในเวทีเสวนา นางสาวอัปสร ฤทธิสมิตประธานสหพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจแห่งประเทศไทย (สพร.ท.) ได้ชี้ประเด็นว่า ในขณะที่มีปัญหามากมายรายล้อมการจ้างแรงงานที่ขาดทักษะในประเทศไทย รวมถึงปัญหาค่าจ้างราคาถูก แรงงานส่วนใหญ่ก็สร้างปัญหาให้กับตนเองโดยการก่อหนี้ยืมสิน ซึ่งบ่อยครั้งก็มาจากการขาดความรู้ทางการเงิน ทางด้านนายไวยทิต ศิริสุวรรณ ประธานเครือข่ายสหภาพแรงงานธนาคารและสถาบันการเงิน ยกตัวอย่างว่า ในปัจจุบัน มีแรงงานบางคนถือบัตรเครดิตมากกว่า 5 ใบ และโดยส่วนใหญ่จะชำระหนี้เพียงจำนวนขั้นต่ำที่ได้กำหนดไว้ เนื่องจากยังขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎระเบียบปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการเรียกเก็บดอกเบี้ยและค่าปรับซึ่งส่งผลให้หนี้สินส่วนบุคคลจะเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่า ภายในช่วง 1-2 ปี โดยที่ลูกหนี้ก็จะถูกบังคับให้จัดการภาระหนี้สินโดยการใช้เงินที่กู้ยืมล่วงหน้าจากบัตรเครดิต หรือการกู้

นอกระบบ ซึ่งทั้งนางสาวอัปสร และนายไวทิตเรียกร้องให้รัฐบาลจัดทำมาตรการควบคุมการอนุมัติสินเชื่อส่วนบุคคลในทุกสถาบันทางการเงิน

ในส่วนของกลไกการตรวจติดตามและดูแลจะต้องส่งเสริมทัศนคติที่ดีต่อการใช้เงินและบริหารเงินในกลุ่มผู้กู้ยืม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของยกระดับความตระหนักรู้ของประชาชนในประเทศ เนื่องจากคนรุ่นต่อไปกำลังจะมีปัญหาเกี่ยวกับความสามารถในการเก็บออมเงินมากยิ่งขึ้น ดังนั้น ผู้กู้ยืมจึงต้องตระหนักถึงระดับของภาระหนี้สิน และระลึกเสมอว่า การมีหนี้สินส่วนบุคคลในระดับสูงจะส่งผลกระทบต่อตนเองอย่างไร ตัวอย่างของทัศนคติที่ไม่เป็นผลดีต่อเงินจากการสำรวจในประเทศไทย เช่น การกู้ยืมเงินจากกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาของนักเรียนนักศึกษา โดยกองทุนดังกล่าวมีข้อเสนอในการกู้ยืมระยะยาวและมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาโดยคิดดอกเบี้ยต่ำ อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่ค้นพบในปัจจุบันคือนักเรียนจำนวนมากที่ไม่ชำระเงินคืนเงินกู้ยืมดังกล่าวภายในระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสภาพคล่องของกองทุนในอนาคต

จากเวทีเสวนาระดมสมอง นางสาวธนาภรณ์ ลีมิตรกุล เลขาธิการธนาคารแห่งประเทศไทย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี กล่าวถึงทัศนคติของประชาชนต่อเงินพร้อมทั้งยกตัวอย่างของนักเรียนระดับปริญญาตรีที่อยู่ในครอบครัวชนชั้นกลาง ที่เข้ารับการศึกษามหาวิทยาลัยที่มีกำลังทรัพย์เพียงพอต่อการชำระค่าเล่าเรียน และค่าครองชีพต่างๆ แต่ก็ยังขอกู้ยืมเงินทุนจากกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา นั่น โดยส่วนมากนำไปใช้จ่ายสินค้าที่ไม่จำเป็น หนึ่งในบางตัวอย่างจากประสบการณ์ของเธอคือการทำศัลยกรรมพลาสติก การซื้อรถยนต์ และสินค้าแบรนด์เนมที่มีราคาแพง ปัญหาทัศนคติในลักษณะเดียวกันนี้เกิดขึ้นกับโครงการกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งเป็นเงินกู้ยืมสำหรับชุมชน โดยลูกหนี้ของกองทุนหมู่บ้านนำเงินสินเชื่อดังกล่าวมาซื้อโทรศัพท์ รถยนต์ โทรทัศน์ และรถจักรยานยนต์ ซึ่งนายบุญโฮม อินทร์ทอง ผู้จัดการสถาบันการเงินชุมชนปากเกร็ดร่วมใจ 2 (กองทุนหมู่บ้าน) ซึ่งเป็นหนึ่งในผู้จัดการกองทุนหมู่บ้านที่ประสบความสำเร็จของประเทศไทยกล่าวว่า มีประชาชนจำนวนมากที่คิดว่าเงินกู้ยืมที่มาจากนโยบายประชานิยมนี้ จะเป็นเงินให้เปล่าแก่ประชาชน ส่งผลให้ในช่วงแรกหลายกองทุนหมู่บ้านจะล้มเหลว และต่อมาเมื่อหลายชุมชนได้รับการปรับเปลี่ยนทัศนคติและเสริมสร้างทักษะเพื่อแก้ไขจุดอ่อน ก็ส่งผลให้ ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมากองทุนหมู่บ้านต่างๆ เติบโตขึ้นและขยายตัวขึ้นเรื่อยๆ โดยในปัจจุบัน กองทุนหมู่บ้านมีมูลค่ารวมกันมากกว่า 70 พันล้านบาท นี่ถือเป็นบทเรียนที่ดีสำหรับการดำเนินการตามนโยบาย โดยนายบุญโฮมเสนอให้องค์กรของรัฐศึกษาข้อมูลต่างๆ อย่างครอบคลุมและเพียงพอ ก่อนที่จะเริ่มดำเนินโครงการต่างๆ เพื่อป้องกันผลกระทบที่จะเกิดขึ้น

โดยสรุปจากภาพรวมข้อมูลเชิงสถิติของระดับการศึกษาทางการเงิน สามารถสรุปได้ว่า ผู้ใช้บริการทางการเงินโดยส่วนใหญ่มีระดับความรู้ และทักษะการบริหารจัดการทางการเงินส่วนบุคคลที่ไม่มากพอ ซึ่งบ่อยครั้งนำไปสู่การตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินที่ขาดเหตุผล หรือไม่เหมาะสม ดังนั้นองค์กรกำกับดูแลที่เกี่ยวข้องจึงควรให้การสนับสนุนผู้ใช้บริการทางการเงินรวมถึงดำเนินโครงการภาคบังคับด้านการศึกษาคำความรู้

ทางการเงิน การควบคุมเพดานหนี้ส่วนบุคคล การให้ความรู้ในการจัดการกับการบริโภคเกินความจำเป็น การออมเงินเพื่อเกษียณอายุ และการทำประกันชีวิต

(3) การศึกษาทางการเงิน (Financial Education)

ปัจจุบัน มีโครงการด้านการศึกษาทางการเงินมากมายที่ดำเนินการโดยหน่วยงานต่างๆ ทั้งจากรัฐบาล และเอกชน อาทิเช่น ธนาคารออมสิน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) โดยมีโครงการสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้มีรายได้น้อย และอยู่ในชนบท อาทิ “หมอหนี่” “ธนาคารโรงเรียน” และ “โรงเรียนธนาคาร” ในขณะที่โครงการ K-Expert ของธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน) จะเน้นการทำกิจกรรมเกี่ยวกับการให้ความรู้ทางการเงินกับครอบครัวชนชั้นกลาง นอกจากนี้ยังมีอีกหลากหลายกิจกรรมเพื่อสังคมของธนาคารพาณิชย์ต่างๆ เช่น โครงการ “ผู้หญิงฉลาดออม ฉลาดใช้ (Citi At-Risk Women Financial Literacy)” ของธนาคารซีทีแบงก์ ภายใต้มูลนิธิซีที และโครงการ “ให้ความรู้พื้นฐานด้านการเงิน แก่เด็กนักเรียนชั้นประถมให้รู้จักการบริหารเงินอย่างชาญฉลาด (Junior Achievement)” ของธนาคารเอชเอสบีซี ประเทศไทย (HSBC) ส่วนโครงการขนาดเล็กอื่นๆ เช่น “โครงการการเงินแบบเรียบง่าย (Simple Finance Program)” ซึ่งดำเนินการโดยธนาคารทหารไทย (TMB) ธนาคารแสตนดาร์ดชาร์เตอร์ด และธนาคารกรุงศรีอยุธยา โดยการร่วมกับอาสาสมัครจากภาคส่วนสถาบันการเงินที่ทำหน้าที่เป็นผู้ฝึกอบรม และมีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา นอกจากนี้ทางตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (ตลท.) และสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) ได้จัดทำโครงการ “เงินทองของมีค่า” “เงินทองต้องวางแผน” และการแข่งขัน “เพชรยอดมงกุฎ” และเพื่อเป็นการเข้าถึงสาธารณชนในวงกว้าง ทางสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) ได้จัดทำรายการโทรทัศน์ความยาว 1 นาที ทำโครงการ “ปลูกความรู้คู่การลงทุน (Start-to-Invest)” พร้อมกับสร้างแอปพลิเคชัน “ปลูกความรู้คู่การลงทุน (Start-to-Invest)” แต่อย่างไรก็ตามยังคงต้องพัฒนาและจัดทำแผนการพัฒนาในเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อให้สามารถเข้าถึงกลุ่มประชาชนเป้าหมาย เนื่องจากยังมีประชาชนจำนวนมากที่ไม่มีความรู้และความเข้าใจเรื่องการเงินที่เพียงพอ

นางสาวนพเก้า ศิริพลไพบุลย์ (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย) กล่าวว่า ตั้งแต่ปี 2545 ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เริ่มต้นส่งเสริมโครงการความรู้เรื่องทางการเงินในประเทศไทย ซึ่งปัจจุบันมีการร่วมมือกับมหาวิทยาลัยต่างๆ จำนวน 21 แห่ง โดยในทุกๆ ปี จะมีวิทยากรผู้เชี่ยวชาญจาก ตลท. ไปฝึกอบรมให้ความรู้ทางการเงิน นอกจากนั้นยังมีการจัดทำหลักสูตรพื้นฐานที่เป็นวิชาบังคับในมหาวิทยาลัยต่างๆ อีก 8 แห่ง รวมทั้งโครงการความรู้เรื่องทางการเงินมากมายที่จัดในสถานศึกษา อาทิ “เงินทองของมีค่า” และการแข่งขันทางวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์ “เพชรยอดมงกุฏ”

ตั้งแต่วันที่ 25 พฤษภาคม 2555 ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการความรู้เรื่องทางการเงินขึ้นในประเทศไทย โดยมีบทบาทหลักในการเสนอแนะนโยบายและมาตรการแห่งชาติ ในด้านการศึกษาเกี่ยวกับการเงิน การกำหนดแผนการศึกษาทางการเงิน การติดตามและตรวจสอบการดำเนินการตามแผนความรู้เรื่องทางการเงิน การแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ ที่ปรึกษา และคณะกรรมการสนับสนุนแผนยุทธศาสตร์แห่งชาติ ตลอดจนจัดทำรายงานความคืบหน้าของนโยบายเสนอต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ปีละ 2 ครั้ง โดยในปี 2556 ประเทศไทยทำการสำรวจความรู้เรื่องทางการเงินในระดับประเทศ 2 ครั้ง ที่จัดทำโดยธนาคารแห่งประเทศไทย และกระทรวงการคลัง ตามลำดับ โดยการสำรวจครั้งแรกเป็นการปฏิบัติตามกรอบการปฏิบัติงานของ OECD ส่วนการสำรวจครั้งที่สองจะเป็นการศึกษาเชิงลึกในประชากรกลุ่มต่างๆ การสำรวจในทั้ง 2 ครั้งพบว่า ประชาชน

ไทยส่วนใหญ่มีความรู้ด้านการเงินค่อนข้างจำกัด ซึ่งเป็นเหตุผลหลักที่อยู่เบื้องหลังของปัญหาหนี้ครัวเรือนที่กำลังพุ่งสูงขึ้น

ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของโครงการความรู้เรื่องทางการเงินระหว่างประเทศ ซึ่งดำเนินการโดย OECD ประเทศไทยกำลังทำการออกแบบยุทธศาสตร์แห่งชาติในด้านความรู้เรื่องทางการเงิน โดยที่โครงการจะเป็นเวทีการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างประเทศ โดยมีหลายปัจจัยสำคัญเพื่อทำให้ความรู้ทางการเงินกลายเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์แห่งชาติของประเทศไทย ในปัจจุบันกระทรวงการคลังได้เป็นแกนนำที่ประสานความร่วมมือกับองค์กรภาคีมากกว่า 30 องค์กรเพื่อพัฒนาและจัดทำแผนแม่บท ในปี 2556 มูลนิธิสถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง (มูลนิธิ สวค.) ได้จัดทำแผนและสำรวจองค์ความรู้เรื่องการเงินที่ได้มีการจัดทำขึ้นในประเทศไทย พร้อมกับประเมินความต้องการของประชากร รวมทั้งลำดับความสำคัญในประเด็นเร่งด่วนของนโยบาย จากการวิจัยนี้ได้พิสูจน์ให้เห็นถึงความสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนายุทธศาสตร์ความรู้เรื่องทางการเงินของประเทศไทย

นายไกร ดำริพัฒนาโชติ (กระทรวงการคลัง)

นางสาวเสาวนีย์ สุวรรณรงค์ สำนักงานคณะกรรมการ
กำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.)

โดยหนึ่งในปัญหาหลักของยุทธศาสตร์แห่งชาติด้านความรู้เรื่องทางการเงินของประเทศไทย ก็คือ ยังไม่มีกลไกหลักใดๆ ที่ดูแลและผลักดันให้เกิดวาระแห่งชาตินี้ อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน มีสมาคมที่ทำหน้าที่ส่งเสริมความรู้เรื่องทางการเงินในประเทศไทยอยู่ 2 องค์กร ได้แก่ สมาคม “ความรู้เรื่องทางการเงิน: ถนนไปสู่ความมั่นคงและมั่งคั่งของชาติ” ซึ่งดำเนินการโดย กสท. และ คณะกรรมการ “ความรู้เรื่องทางการเงิน” ซึ่ง

ดำเนินการโดยกระทรวงการคลัง นอกจากนี้ ยังมีศูนย์คุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน (ศคง.) ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) ช่วยเสริมสร้างการศึกษาทางการเงินควบคู่ไปด้วย ทั้งนี้ภายใต้แผนการดำเนินการในปัจจุบัน กระทรวงการคลังเป็นผู้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ มาตรการที่เกี่ยวข้องกับความรู้เรื่องทางการเงิน และข้อมูลอื่นๆ ในขณะที่ ธปท. จะเป็นผู้กำกับดูแลการคุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงินเป็นหลัก และ กสท.จะส่งเสริมความรู้เรื่องทางการเงินต่อสาธารณชนทั่วไป โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ การส่งเสริมตลาดทุนในประเทศไทย

เพื่อให้เกิดการจัดทำยุทธศาสตร์แห่งชาติ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องกำหนดบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และหน่วยงานอื่นๆ นอกจากนั้น จำเป็นต้องมีการกำหนด หรือแต่งตั้งองค์กร หรือหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบต่อยุทธศาสตร์แห่งชาติด้านความรู้เรื่องทางการเงิน โดยอาจเป็นองค์กรหรือหน่วยงานที่ตั้งขึ้นใหม่ หรือใช้กลไกหรือโครงสร้างเดิมใดๆ ก็ตาม แต่หน่วยงานนี้มีบทบาทหลักในฐานะหน่วยงานกลางที่รับผิดชอบต่อยุทธศาสตร์แห่งชาติว่าด้วยความรู้เรื่องทางการเงินเป็นหลัก

ปัจจุบันมีบริษัทเอกชนจำนวนมาก อาทิ ธนาคารซีทีแบงก์ ธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน) ธนาคารออมสิน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ที่สนับสนุนความรู้เรื่องทางการเงินในประเทศไทย แต่โดยส่วนใหญ่จะเป็นการดำเนินการตามโครงการไม่ใช่การดำเนินการที่ครอบคลุมทั่วประเทศ ซึ่งเป็นผลให้การจัดการศึกษาด้านการเงินที่ดำเนินการอยู่ไม่สามารถทำให้ขยายไปในวงกว้างและยั่งยืนได้ ดังนั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความรู้งานทางการเงินหรือมีความรู้การเงิน ควรนำความรู้การเงินเหล่านั้นปรับให้เหมาะสมและนำเข้าสู่หลักสูตรการศึกษาหรือกิจกรรมที่มีอยู่แล้วสำหรับนักเรียน นิสิต และนักศึกษา รวมทั้งควรให้บริการทางการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่ โดยภาคเอกชน ควรส่งเสริมการให้ความรู้ และจัดทำโครงการฝึกอบรมด้วยเช่นกัน

นายศาสตรา มังกรอัสวกุล ผู้อำนวยการฝ่าย ผู้บริหารฝ่ายวางแผนและให้คำปรึกษาลูกค้าบุคคล สายงานธุรกิจลูกค้าบุคคลและเครือข่ายบริการ ธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน) (KBank) นำเสนอประสบการณ์ของธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน) ในการสนับสนุนการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคลว่า โดยทั่วไปประชาชนต้องการที่จะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายทางการเงินที่ปรารถนาโดยไม่วางแผน การเปลี่ยนแปลงสิ่งนี้จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงความคิดของประชาชน เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เนื่องจากความคิดของคนเป็นสิ่งสำคัญต่อการวางแผนทางการเงินของบุคคล องค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องจัดทำศูนย์กลางความรู้ที่เผยแพร่ความรู้เรื่องการเงินที่เป็นประโยชน์และเกี่ยวข้องให้กับสาธารณชนทั่วไป วิธีการหลักของการบริการของธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน) คือ การสร้างแรงจูงใจ การแก้ไขปัญหา ข้อมูลการสื่อสารสำหรับลูกค้า และการพัฒนาหรือสร้างภาวะความเป็นผู้นำ นอกจากนี้ ทางธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน) ยังได้ผลิตรายการโทรทัศน์ ชื่อ “ปรากฏการณ์ปลุกฝัน (Wake Up in Your Dreams)” เพื่อส่งเสริมให้เกิดการไขว่คว้าตามจินตนาการ การยกระดับความตระหนักรู้ของความรู้เรื่องทางการเงิน และเน้นย้ำให้เกิดความเข้าใจว่า “ในโลกแห่งความเป็นจริง ทุกความฝันเกี่ยวข้องกับเงิน ดังนั้นการวางแผนการเงินเป็นสิ่งที่จำเป็น”

เพื่อปรับปรุงและพัฒนาความรู้ความสามารถ ตลอดจนทักษะเกี่ยวกับความรู้เรื่องทางการเงินในประเทศไทย ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจำนวนมากและผู้แทนประชาชนกลุ่มต่างๆ เสนอให้มีการจัดการศึกษาทางการเงินอย่างเป็นทางการให้แก่ประชาชนทั่วไป โดยเริ่มต้นจากโรงเรียนในระดับต้นๆ ซึ่งผู้แทนนักเรียน นิสิต และนักศึกษาต่างเสนอให้มีการจัดการเรียนการสอนทั้งแบบเป็นทางการในชั้นเรียน และแบบไม่เป็นทางการนอกชั้นเรียน เช่น การทำชมรมความรู้เรื่องทางการเงิน การแข่งขันการณรงค์โฆษณาประชาสัมพันธ์ และการ

จัดทำค่ายผู้นำ ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมาก อีกกิจกรรมหนึ่งที่สำคัญที่จะช่วยสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของเงินตราให้กับเด็ก คือ การฝึกงาน หรือการทำงานพิเศษในโรงเรียน เนื่องจากในโครงสร้างปัจจุบัน ประเทศไทยมีเครือข่ายที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย ที่ประกอบด้วยตัวแทนอธิการบดีจากมหาวิทยาลัยรัฐบาล มหาวิทยาลัยเอกชน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล และมหาวิทยาลัยราชภัฏ รวมทั้งเครือข่ายโรงเรียนเอกชน และอาชีวศึกษาต่างๆ โดยสำหรับระดับมหาวิทยาลัยนั้น สามารถสร้างหลักสูตรความรู้เรื่องทางการเงินเข้าเป็นหนึ่งในวิชาทั่วไปได้ นอกจากนี้ ยังมีเครือข่ายนักเรียน นิสิต นักศึกษาที่สามารถสนับสนุนกิจกรรมนอกห้องเรียน และเครือข่ายครู-อาจารย์ที่สามารถสนับสนุนกิจกรรมในโรงเรียน อย่างไรก็ตาม สิ่งสำคัญคือ การออกแบบหลักสูตรความรู้เรื่องทางการเงินที่เหมาะสม โดยต้องมีเนื้อหาเชิงเทคนิคสนับสนุนทั้งด้านคำนวณทางคณิตศาสตร์ และทักษะและความรู้การเงินที่เป็นรูปธรรมและเกี่ยวข้องกับชีวิตจริง ซึ่งไม่ใช่ความรู้ที่เป็นนามธรรมของสังคมศาสตร์เท่านั้น

นางสาวหัสญา หาสิตะพันธุ์ ผู้อำนวยการอาวุโส ฝ่ายสื่อสารองค์กร ธนาคารซิตีแบงก์ พูดเกี่ยวกับโครงการ “ผู้หญิงฉลาดออม ฉลาดใช้ (Citi At-Risk Women Financial Literacy)” ซึ่งดำเนินการมาเป็นระยะเวลากว่า 7 ปีแล้ว โดยธนาคารซิตีแบงก์และมูลนิธิซิตี้ ในช่วงแรกของโครงการนี้ จะทำการค้นหา เรียนรู้ และทำความเข้าใจผู้ได้รับประโยชน์ในแต่ละกลุ่ม เพื่อปรับหลักสูตร ตลอดจนเทคนิคการสอนให้สอดคล้องเหมาะสม หลังจากนั้นได้สร้างศูนย์เรียนรู้ในชุมชน ที่มีวัตถุประสงค์ในการสร้างกลุ่มต้นแบบเพื่อเป็นแรงบันดาลใจให้กับกลุ่มผู้ได้รับประโยชน์กลุ่มอื่นๆ ท้ายสุดสิ่งสำคัญคือการสร้างระบบการติดตามประเมินผล เพื่อให้มั่นใจว่าผู้ได้รับประโยชน์จะยังคงปรับใช้ความรู้ทางการเงินที่อบรมนั้น จากผลการติดตามประเมินผลโครงการ พบว่า ผู้เข้าร่วมอบรมมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางการเงินได้อย่างแท้จริง

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก นายณัฐพล ปานรุ่งเรือง รองประธานสมาพันธ์นิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งประเทศไทย ได้ให้ข้อมูลว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ที่อยู่ในระบบการศึกษาในปัจจุบันไม่ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการทางการเงินส่วนบุคคล ทำให้เห็นว่า มีความจำเป็นที่นิสิตนักศึกษาต้องเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว โดยที่หลักสูตรจะต้องเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตประจำวันของพวกเขา และมีการนำเสนอเนื้อหาที่เรียบง่าย โดยการบริหารจัดการทางการเงินส่วนบุคคลอาจไม่จำเป็นต้องเปิดสอนเป็นภาควิชาใหม่ แต่สามารถนำมาผนวกรวมกับวิชาอื่นๆ ที่มีสอนอยู่แล้วในมหาวิทยาลัย นายณัฐพลยังเสนอให้นำ “แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาปรับใช้ในการอธิบายถึงการบริหารจัดการทางการเงินส่วนบุคคล และความสำคัญที่มีต่อนักเรียน นิสิต นักศึกษา โดยได้กล่าวปิดท้ายว่า “เพียงแค่คุณรู้สึกรู้สีกพอเพียงก็ช่วยสร้างพฤติกรรมการพอเพียงได้แล้ว”

ในส่วนของผู้ใหญ่ก็มีทักษะความรู้เรื่องทางการเงินค่อนข้างต่ำ และควรส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมภาคบังคับกับเครือข่ายต่างๆ ที่มีอยู่ เช่น ระบบประกันสังคม เครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน และเครือข่ายของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ระบบการออมภาคบังคับเป็นแนวทางหนึ่งที่สนับสนุนให้ประชาชนเตรียมความพร้อมทั้งชีวิตในวัยเกษียณ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับกลุ่มประชากรที่มีทักษะการบริหารจัดการทางการเงินที่ค่อนข้างต่ำ

นอกจากนี้ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ร่วมกับสภาธุรกิจตลาดทุนไทยสำหรับกิจกรรมความรู้เรื่องทางการเงินแก่กลุ่มแรงงานในโรงงาน นอกจากให้ความรู้ทางการเงินแล้วยังให้ความช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของพวกเขา นางรติรัตน์ วิโรจน์ชาติ ประธานสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจยาสูบได้นำเสนอตัวอย่างแนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สิน หลังจากที่แรงงานจำนวนมากได้มีประสบการณ์การเผชิญปัญหาหนี้สินส่วนบุคคลที่ค่อนข้างสูงในกรณีโรงงานยาสูบแห่งประเทศไทย คณะผู้บริหารและสหภาพแรงงานจึงมีข้อตกลงที่จะช่วยเหลือพนักงานเหล่านั้นในการปรับโครงสร้างหนี้ทั้งหมดที่มีอัตราดอกเบี้ยเงินกู้สูง โดยในทุกๆ เดือนทางองค์กรจะดำเนินการหักรายได้บางส่วนที่พนักงานเหล่านั้นโดยอัตโนมัติเพื่อนำมาชำระหนี้สิน และจะไม่อนุญาตให้ขอสินเชื่อใหม่ๆ นอกจากนี้ยังมีผู้เชี่ยวชาญจาก ตลท. จะมาทำหน้าที่ฝึกอบรมให้บุคคลเหล่านั้นมีทักษะการบริหารจัดการทรัพย์สิน การเงิน และหนี้สิน โดยหลักสูตรการฝึกอบรมเช่นนี้ทำให้เกิดระบบของพี่เลี้ยง ซึ่งส่วนหนึ่งก็เป็นเพื่อนๆ หรือรุ่นพี่ที่ผ่านกิจกรรมการฝึกอบรมมาก่อนหน้านี้แล้ว และจะมีการติดตามผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่ยังมีภาวะหนี้สิน เพื่อไม่ให้บุคคลเหล่านั้นกระทำการใดๆ ที่ทำให้เกิดหนี้สินขึ้นมาอีกครั้ง กระบวนการเช่นนี้ช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชนผ่านกระบวนการควบคุม และเป็นเงื่อนไขที่ดีสำหรับการคุ้มครองพนักงานเหล่านั้นจากการเป็นหนี้ และการจับจ่ายที่เกินตัว

ตัวแทนนักเรียนนักศึกษา และเจ้าหน้าที่ภาครัฐและภาคเอกชน รวมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในเวทีเสวนาระดมสมองของโครงการ “คนไทยก้าวไกล ใส่ใจการเงิน” ครั้งที่ 2 ที่จัดขึ้นที่กรุงเทพฯ ประเทศไทย

การสร้างความรู้ความตระหนักรู้ต่อสาธารณชนเกี่ยวกับความสำคัญของความรู้เรื่องทางการเงินควรเป็นเรื่องอันดับต้นๆ ที่ควรได้รับการใส่ใจ ข้อค้นจากการสำรวจในหลายๆ ครั้ง อาทิ สำรวจของ ตลท. ที่ค้นพบว่าประชาชนไทยส่วนใหญ่ล้มเหลวในการทำตามเป้าหมายในการวางแผนทางการเงินของตนเอง และโดยส่วนใหญ่ไม่มีการเตรียมความพร้อมทางการเงินสำหรับการเกษียณอายุ โดยเหตุผลหนึ่งของการไม่ประสบความสำเร็จ คือ การขาดความรู้ ความเข้าใจเรื่องการเงิน และขาดข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์การเงินต่างๆ ตลอดจนขาดการวางแผนบริหารการเงิน ไม่ใช่เฉพาะกับแรงงานที่มีการศึกษาในระดับไม่สูง หรือกลุ่มกรรมกรหาเช้ากินค่ำเท่านั้น แต่ยังรวมถึงกลุ่มพนักงาน ลูกจ้างที่ปฏิบัติงานในสำนักงานทั่วไป ก็ยังขาดความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับพื้นฐานความรู้เรื่องการเงิน เช่น อัตราสภาพคล่อง อัตราทรัพย์สินต่อหนี้สิน หรืออัตราส่วนทุนหมุนเวียน ดังนั้น ก่อนที่จะมีการจัดโครงการฝึกอบรมความรู้เรื่องทางการเงินให้กับประชาชนทั่วไป จึงจำเป็นต้องกระตุ้นการตระหนักรู้ถึงความสำคัญของความรู้ทางการเงินในการดำรงชีวิต โครงการรณรงค์ที่ดีอาจเน้นผลกระทบของไม่มีการวางแผนด้านการเงินของตนเอง

โดยสรุป ปัญหาหนี้ครัวเรือนของไทยนั้น สามารถจัดการได้หากประชาชนมีทักษะความรู้ทางการเงินที่ดีเพียงพอ และสิ่งนี้จะส่งผลต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน ในปัจจุบัน หลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันรณรงค์และผลักดันความรู้ทางการเงิน เพื่อร่วมกันในการแก้ไขปัญหาหนี้ครัวเรือนที่หลายๆ ครัวเรือนกำลังเผชิญอยู่ รวมทั้งการสร้างการตระหนักรู้ในความสำคัญเรื่องการเงินต่อสาธารณชน

6.2 มุมมองต่อความรู้ความสามารถทางการเงินของปัจเจกบุคคล (Financial Competence Model)

กรอบแนวคิดเรื่องความรู้ทางการเงินของปัจเจกบุคคล สามารถใช้วิเคราะห์เหตุผลที่อยู่เบื้องหลังปัญหาทางการเงิน และวิธีการที่นำไปสู่ความอยู่ดีมีสุขทางสถานะการเงิน โดยกรอบแนวคิดนี้ จะประกอบด้วย ความรู้หนังสือแบบเบ็ดเสร็จ(Functional Literacy) ความรู้และทักษะทางการเงิน (Financial Literacy) ทักษะติดต่อกเงิน (Attitude to Money) การเข้าถึงบริการทางการเงิน (Financial Inclusion) พฤติกรรมทางการเงินที่มีประสิทธิภาพ (Financial Competent Behavior) และความอยู่ดีมีสุขทางสถานะการเงิน (Financial Well-being)

กลุ่มนักเรียนนักศึกษา

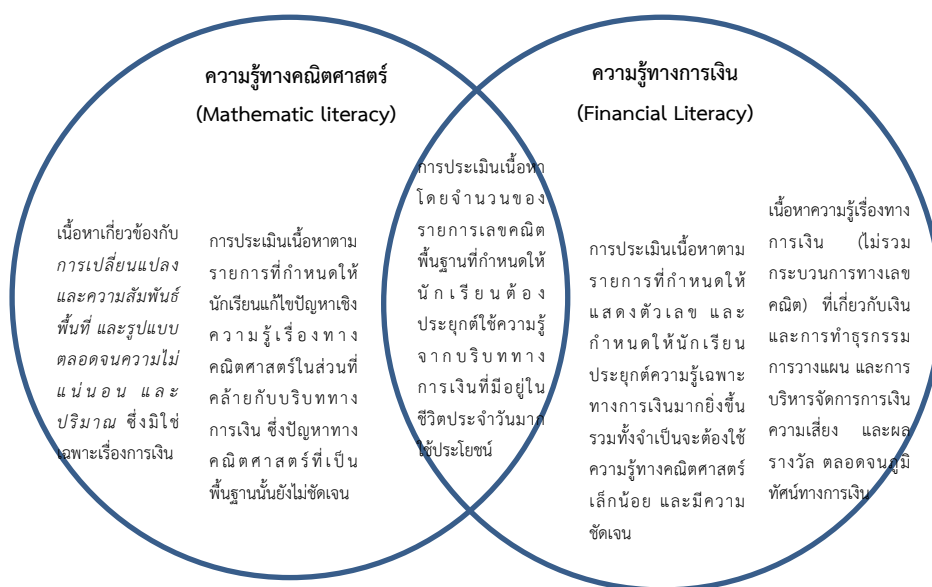
ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ ระบุว่า ประเทศไทยมีนักเรียนชั้นประถมศึกษา 4.9 ล้านคน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา 4.6 ล้านคน และนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา 2.4 ล้านคน ขณะที่การให้ความรู้ทางการเงินแก่เด็กไทยได้เริ่มต้นตั้งแต่ระดับประถมศึกษา แต่ทว่าปัญหาหลักที่นำไปสู่การมีระดับความสามารถทางการเงินของแต่ละบุคคลในกลุ่มนักเรียนและนักศึกษาไทยที่ต่ำนั้น มิใช่เป็นเพราะการมีเนื้อหาของหลักสูตรการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับความรู้เรื่องทางการเงินที่ไม่เพียงพอ แต่เป็นเพราะขาดแคลนผู้เชี่ยวชาญด้านความรู้ทางการเงินที่จะสามารถถ่ายทอดเนื้อหาเหล่านั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภายใต้ระบบการศึกษาของประเทศไทย กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) เป็นหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่ให้บริการด้านความรู้และกำกับดูแลงานด้านการศึกษา โดยมีหน่วยงานหลัก 3 หน่วยงาน ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) และสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) นอกจากนั้นยังมีสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) ทำหน้าที่ดูแลโรงเรียนเอกชนทั้งหมด และมีสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ซึ่งเป็นหน่วยงานรัฐที่ให้บริการการศึกษานอกระบบ นอกจากนี้ ยังมีเครือข่ายการศึกษาระดับอุดมศึกษาอื่นๆ ที่สำคัญ ซึ่งสามารถจัดทำหลักสูตรความรู้ทางการเงิน อาทิ ที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.) สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย (สสอท.) ที่ประชุมอธิการบดีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล และที่ประชุมอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏ อีกทั้งยังมีเครือข่ายสถาบันการศึกษาอื่นๆ อาทิ สมาคมวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย (สวอท.) และสมาคมโรงเรียนนานาชาติแห่งประเทศไทย ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาเช่นกัน

1.การอ่านออกเขียนได้ขั้นพื้นฐาน

โครงการประเมินผลนักเรียนนานาชาติ (Programme for International Student Assessment: PISA) ขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Co-

operation and Development: OECD) เป็นเครื่องมือที่นำมาใช้ทั่วโลกในการประเมินนักเรียนที่มีอายุ 15 ปี ว่ามีทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตที่เพียงพอหรือไม่ โดยการประเมินเน้นไปที่ทักษะการอ่าน คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และการแก้ไขปัญหา ซึ่งทางองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) กล่าวว่า โครงการประเมินผลนักเรียนนานาชาติ (PISA) ในปีพ.ศ. 2555 ถือเป็นงานศึกษาในระดับนานาชาติครั้งแรกที่วัดระดับความรู้ทางการเงินของเยาวชน โดยมีกรอบการประเมินผลที่ครอบคลุมทั้งความสามารถในการบ่งชี้หรือสืบค้นข้อมูลทางการเงิน การวิเคราะห์บริบททางการเงิน การประเมินประเด็นด้านการเงิน และการประยุกต์ใช้ความรู้ทางการเงินสำหรับชีวิตประจำวัน ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าวเป็นส่วนย่อยของความรู้เรื่องทางคณิตศาสตร์ (Mathematical Literacy) โดยทั้งหมดนี้ถูกกำหนดให้เป็นทักษะการอ่านออกเขียนได้ขั้นพื้นฐาน

ภาพที่ 2: ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy) และความรู้ทางคณิตศาสตร์ (Mathematic Literacy) ในโครงการประเมินผลนักเรียนนานาชาติขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD Programme for International Student Assessment: OECD PISA)
แหล่งข้อมูล: องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) (ปีพ.ศ. 2556b), หน้า 5

องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) กล่าวว่า ความรู้ความสามารถทางคณิตศาสตร์นั้นเป็นปัจจัยที่ใช้คาดการณ์ได้ถึงอนาคตทางการศึกษาและการหารายได้ของเด็กวัยเรียน โดยที่ข้อค้นพบเหล่านี้มาจากการสำรวจครั้งใหม่ขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) เรื่องทักษะของผู้ใหญ่ ซึ่งพบว่า ทักษะพื้นฐานในด้านคณิตศาสตร์มีอิทธิพลอย่างมากต่อการมีโอกาสดของแต่ละบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากมีทักษะทางคณิตศาสตร์น้อย ก็มักจะทำให้บุคคลนั้นๆ ไม่ได้ทำงานที่มีรายได้ดี และผลตอบแทนสูง ทั้งนี้ จากการสำรวจแห่งชาติในปี พ.ศ. 2555 เรื่องความเข้าใจด้านคณิตศาสตร์ของนักเรียนที่มีอายุ 15 ปีในประเทศไทย พบว่า ประเทศไทยอยู่ในลำดับที่ 50 จากทั้งหมด 65 ประเทศ ซึ่งอยู่ต่ำ

กว่าประเทศจีน สิงคโปร์ ฮองกง ไต้หวัน เกาหลีใต้ มาเก๊า ญี่ปุ่น และเวียดนาม แต่ก็อยู่ในอันดับที่สูงกว่าประเทศมาเลเซีย และอินโดนีเซีย ตัวชี้วัดนี้แสดงให้เห็นชัดเจนถึงภาวะวิกฤตของการศึกษาทางคณิตศาสตร์ในประเทศไทย และชี้ให้เห็นถึง ความอ่อนไหวทางสภาพเศรษฐกิจและการเงินของประเทศไทยในอนาคต

นางสาวจรรวดี บุขมาลี ผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาโครงการ มูลนิธิกองทุนการศึกษาเพื่อการพัฒนา ได้วิเคราะห์ระบบการศึกษาของประเทศไทยว่า โดยส่วนใหญ่จะเน้นไปที่การเรียนการสอนแบบท่องจำเพื่อใช้ในการสอบเท่านั้น ดังนั้น นักเรียนนักศึกษาไทยส่วนมากจึงอยู่ในเงื่อนไขที่จะต้องท่องจำ แต่มักจะไม่สามารถคิดวิเคราะห์ความรู้ใหม่ๆ และนำมาปรับประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันของพวกเขาได้ ขณะที่ ดร. โชคกัญญาวรานันท์ ที่ปรึกษาอาวุโสด้านการศึกษาของสถาบันคีนันแห่งเอเชียได้วิจารณ์สถานการณ์ปัจจุบันของการศึกษาไทยว่า มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับความรู้ที่ไม่ได้มีการบูรณาการกันเป็นจำนวนมาก ซึ่งไม่เป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และจากการศึกษาเชิงประจักษ์จำนวนมาก เขาพบว่า คู่มือการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นที่แนวคิด (มิใช่เนื้อหา) สามารถปรับปรุงคุณภาพทางการศึกษาให้ดีขึ้นได้ทั่วประเทศ นอกจากนี้ เวลาที่ใช้ในการเรียนการสอนจำเป็นต้องให้นักเรียนแยกแยะข้อมูลที่เป็นส่วนของเนื้อหาและแนวคิดนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญ เช่นเดียวกับบทบาทระหว่างครูและนักเรียน โดยวิธีการเรียนการสอนที่ดีจะต้องมีลำดับการเรียนการสอนที่เหมาะสมและมีการอธิบายถึงความสัมพันธ์ของแนวคิดต่างๆ ที่มีความแตกต่างกันได้ โดยเริ่มต้นจากขั้นพื้นฐานไปจนถึงขั้นสูงที่มีระดับความยากมากขึ้น ซึ่งจะเป็นการให้นักเรียนได้เข้าใจการเชื่อมโยงกันระหว่างความรู้ด้านอื่นๆ ที่แตกต่างกันได้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้ หนึ่งในวิธีการศึกษาที่ดีที่สุดก็คือ แนวทาง “การเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (Inquiry-based Learning)” ซึ่งจะกระตุ้นให้นักเรียนนักศึกษาถามคำถามที่ดีมากขึ้น และสร้างแรงบันดาลใจให้พวกเขาในการค้นคว้าหาความรู้ต่างๆ เพิ่มเติมด้วยตนเอง

2. ความรู้และทักษะทางการเงิน

องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ระบุว่า “ทั่วโลกตระหนักและรับรู้ว่าความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy) เป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญของเสถียรภาพทางการเงินและเศรษฐกิจและการพัฒนา” (ปีพ.ศ. 2556a, หน้า 5) ในประเทศไทย มูลนิธิสถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง (มูลนิธิ สวค.) ได้ทำการสำรวจทั่วประเทศในปีพ.ศ. 2555 และชี้ให้เห็นว่า ระดับความรู้และทักษะทางการเงินของกลุ่มเยาวชนไทยนั้นค่อนข้างต่ำ ซึ่งเป็นหนึ่งในเหตุผลสำคัญที่ทำให้พวกเขายังมีสถานะทางการเงินที่ต้องพึ่งพิงผู้อื่นอยู่ โดยส่วนสำคัญที่เป็นปัญหาสำคัญทางด้านความรู้ทางการเงินในกลุ่มเยาวชนไทยก็คือ การบริหารจัดการทางการเงินระยะสั้น ซึ่งถือเป็นทักษะที่มีความจำเป็นที่พวกเขาจะต้องเข้าใจ เมื่อพวกเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่

ทั้งนี้ ในส่วนของการวิเคราะห์ช่องว่างการดำเนินงานระหว่างช่วงการสำรวจความรู้เรื่องทางการเงินแห่งชาติของประเทศไทย พบว่า ทักษะทางการเงินที่นักเรียนระดับประถมศึกษาขาดก็คือ การวางแผนทางการเงิน การติดตามข้อมูลข่าวสารทางการเงิน และการเลือกผลิตภัณฑ์ทางการเงิน สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา มีช่องว่างที่สำคัญคือ วิธีการบริหารจัดการทางการเงิน การขอความช่วยเหลือด้านข้อมูลข่าวสาร

ทางการเงิน และการวางแผนทางการเงิน สำหรับนิสิตนักศึกษาในระดับปริญญาตรีมีช่องว่างคือ การขาดความรู้เกี่ยวกับวิธีการเลือกผลิตภัณฑ์ทางการเงิน วิธีการบริหารจัดการการเงินในระยะสั้น และวิธีการเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารทางการเงิน

ดร. สุธาวรรณ เครือพานิช นักวิชาการศึกษา สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) อธิบายว่า ระบบการศึกษาของประเทศไทยได้รวมความรู้ทางการเงินไว้ตั้งแต่การศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ไปจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยที่เริ่มให้มีการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายในระดับประถมศึกษาปีที่ 1 อย่างไรก็ตาม โดยปกติแล้ว เนื้อหาความรู้ทางการเงินจะถูกรวมเป็นส่วนหนึ่งของวิชาเศรษฐศาสตร์ ทั้งนี้ กระทรวงศึกษาธิการ โดย สพฐ. ได้ร่วมมือกับตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (ตลท.) จัดทำโครงการ “เงินทองของมีค่า” ขึ้นในปีพ.ศ. 2546 สำหรับนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 อย่างไรก็ตาม หลักสูตรการเงินนี้ถูกบรรจุให้เป็นวิชาเลือกเท่านั้น นอกจากนี้ ครูส่วนใหญ่ไม่ได้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาในสาขาเศรษฐศาสตร์ การเงิน หรือคณิตศาสตร์ ซึ่งทำให้กลายเป็นข้อจำกัดทางด้านความรู้ความสามารถของครูในการถ่ายทอดเนื้อหาวิชาดังกล่าวให้กับนักเรียน

เวทีเสวนาระดมสมองจากผู้กำหนดนโยบายการศึกษาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ในการประชุมผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องครั้งที่ 2 ของโครงการ “คนไทยก้าวไกล ใสใจการเงิน”

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลักทางด้านการศึกษา และการประชุมระดมสมองกับผู้แทนนักเรียนนักศึกษาจากทั่วประเทศ ชี้ให้เห็นว่า ณ ปัจจุบัน มีการให้ความรู้ทางการเงินแก่นักเรียนนักศึกษาเป็นจำนวนมาก โดยเริ่มต้นตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษา แต่การให้ความรู้ทางการเงินเหล่านี้ยังมีไม่เพียงพอ เนื่องจากครูมีความสามารถด้านความรู้ทางการเงินในระดับต่ำ การจัดการเรียนการสอนขาดนวัตกรรมทางการศึกษา และทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อความรู้ทางการเงินที่ยังไม่ดี โดยผู้แทนนักเรียนนักศึกษาหลายๆ คนได้สะท้อนว่า นักเรียนนักศึกษามีทัศนคติลบต่อประเด็นความรู้ทางการเงิน เนื่องจากไม่ตระหนักถึงความสำคัญของเรื่องดังกล่าว ดังนั้น จึงเสนอให้มีการเปลี่ยนแปลงแนวทางในการจัดการเรียนการสอน จากการบรรยายแบบง่าย ๆ ให้กลายเป็นการทำกิจกรรมนอกห้องเรียน อาทิ การประกวดแข่งขัน การแสดงนิทรรศการ งานเทศกาล การทำค่ายผู้นำ การทำธุรกิจจำลอง และการทำงานเสริมแบบไม่เต็มเวลา โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางด้านการศึกษาไม่จำเป็นต้องเพิ่มเนื้อหาความรู้ทางการเงินเข้าไปในหลักสูตรที่มีอยู่ หรือสร้างวิชาที่เกี่ยวกับความรู้เรื่องทางการเงินขึ้นมาใหม่แต่อย่างใด

ในทางกลับกัน ประเทศออสเตรเลีย The Australian Curriculum, Assessment, and Reporting Authority (ACARA) ได้พัฒนาหลักสูตรวิชาคณิตศาสตร์แห่งชาติชื่อว่า “เงินและคณิตศาสตร์การเงิน (Money and Financial Mathematics)” ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะทางด้านคณิตศาสตร์ให้กับนักเรียนที่อยู่ในช่วงอายุตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลไปจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 เพื่อสนับสนุนความรู้ความเข้าใจในการเป็นผู้บริโภคและความรู้ทางการเงิน นอกจากนี้ คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และการลงทุนออสเตรเลีย (Australian Securities and Investments Commission : ASIC) ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการหลักของยุทธศาสตร์ความรู้ทางการเงินแห่งชาติ ได้จัดทำเว็บไซต์ “MoneySmart Teaching” ซึ่งใช้เป็นแหล่งเรียนรู้อย่างมืออาชีพเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานของบรรดาเจ้าหน้าที่ด้านการศึกษาทั้งหมด โดยเว็บไซต์ดังกล่าวสนับสนุนบทบาทของภาครัฐในการออกแบบและนำหลักสูตรไปใช้ทั่วประเทศ

การดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จในการให้ความรู้ทางการเงินทั่วประเทศของประเทศออสเตรเลียมีพื้นฐานจากการมีหลักสูตรด้านการเงินที่บรรจุอยู่ในวิชาคณิตศาสตร์และวิชาบังคับอื่นๆ ที่มีอยู่แล้ว ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ที่ระบุถึงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทางคณิตศาสตร์และความรู้ทางการเงิน ดังนั้น เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพของประชากรไทยในรุ่นต่อไป จึงเป็นเรื่องจำเป็นที่หลักสูตรวิชาคณิตศาสตร์ควรต้องเพิ่มเนื้อหาที่เกี่ยวกับความรู้ทางการเงิน รวมถึงให้มีความเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน

นายณริศ แสงสีทอง (วิทยาลัยอาชีวศึกษาเสาวภา) กล่าวถึง วิธีการสอนที่ยังไม่ค่อยมีความเหมาะสมในวิชาทางด้านการเงิน โดยให้ความคิดเห็นว่า นักศึกษาเทคนิคในวิทยาลัยอาชีวศึกษาควรเรียนวิชาธุรกิจและการเงินกับครูที่ศึกษามาในสายพาณิชย์การ มิใช่สายเทคนิค เนื่องจากจะมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับธุรกิจและการเงินมากกว่า

3. ทักษะคิดต่อเงิน

ทักษะคิดต่อเงินถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมด้านการเงินของบุคคล โดยมีนักเรียนและผู้ใหญ่มากมายที่นำเสนอทัศนคติว่า สังคมมองเรื่องการบริโภคในปัจจุบันมีความสำคัญมากกว่าการออมเงินไว้สำหรับอนาคต หลายคนมีเงินออมไม่มากพอที่จะรับมือกับสถานการณ์ฉุกเฉินที่เป็นเรื่องพื้นฐาน การสำรวจและวิจัยที่ดำเนินการทั่วประเทศโดยมูลนิธิสถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลังในปี พ.ศ. 2556 ที่สอบถามทัศนคติของเยาวชนที่มีต่อเงินในหลายๆ พื้นที่ รวมถึงการจัดทำบัญชีการเงินส่วนบุคคล การบริหารจัดการรายรับ-รายจ่าย การวางแผนการเงินสำหรับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิด การเลือกผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่มีความเหมาะสม และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทางการเงิน โดยมากกว่าร้อยละ 85.0 ของนักเรียนนักศึกษาที่ทำแบบสำรวจมีความรู้ทางการเงินในระดับที่ต่ำที่สุด (L1) และระดับต่ำ (L2) หรืออยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ (M1) ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวหมายถึง นักเรียนนักศึกษาส่วนใหญ่มีความสนใจในการบันทึกรายรับและรายจ่าย แต่พวกเขาไม่ได้ลงมือปฏิบัติจริง นอกจากนั้น ร้อยละ 45.0 ของนักเรียนนักศึกษามีเงินออมไม่มากพอที่จะจัดการกับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิดมาก่อนได้ หรือในบางรายก็ไม่มีเงินออมเลย ในด้านของผลิตภัณฑ์ทางการเงิน นักเรียนนักศึกษาจำนวนมากมีบัญชีออมทรัพย์กับธนาคาร แต่ส่วนใหญ่ไม่มีการวางแผนทางการเงิน หรือไม่สามารถค้นหาข้อมูลข่าวสารทางการเงินได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้ ปัญหาหลักของความรู้ทางการเงินในกลุ่มเยาวชนดูเหมือนจะไม่ใช่เป็นเพราะขาดความสนใจ แต่ขาดการลงมือปฏิบัติ และขาดการศึกษา ซึ่งมี

ความหมายเป็นนัยว่า นักเรียนนักศึกษาไม่ตระหนักถึงความสำคัญของความรู้ทางการเงินและข้อมูลข่าวสารที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า มีนักเรียนนักศึกษาจำนวนมาก โดยเฉพาะที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับอาชีวศึกษาและมหาวิทยาลัยที่รู้สึกพึงพอใจกับระดับการบริโภคและการใช้จ่ายในปัจจุบันของพวกเขา ซึ่งในหลายๆ กรณี นักเรียนนักศึกษาตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์หรือการบริการตามกระแสสังคม เช่น นักเรียนนักศึกษาระดับอาชีวศึกษาเพศชายบางคนทำเพียงเพื่อต้องการมีเงินมากพอที่จะซื้อรถจักรยานยนต์ขนาดเล็ก หรือกรณีโทรศัพท์มือถือ “iPhone” ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าทางสังคม และนักเรียนนักศึกษาจะร้องขอให้ผู้ปกครองซื้อให้ สำหรับนักเรียนนักศึกษาเพศหญิงบางคนก็จะให้คุณค่ากับผลิตภัณฑ์เสริมความงามของประเทศเกาหลี รวมถึงการทำศัลยกรรมและการฉีดโบท็อกซ์เพื่อความงามโดยทั่วไป

จากการประชุมระดมสมองครั้งที่ 2 สำหรับกลุ่มนักเรียนนักศึกษา นางสาวธนภรณ์ ลิ่มตระกูล เลขาประธานเครือข่ายผู้นำนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นเครือข่ายที่รวมสถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐจำนวน 27 แห่ง ได้ยกตัวอย่างของเพื่อนนิสิตนักศึกษาที่มาจากครอบครัวชนชั้นกลาง ซึ่งมีการยื่นคำร้องต่อกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาและแหล่งทุนการศึกษาอื่นๆ โดยมีนิสิตนักศึกษาบางส่วนที่ใช้เงินกู้ยืมเหล่านี้ไปกับข้าวของเครื่องใช้หรูหราฟุ่มเฟือยที่ไม่จำเป็นหรือใช้ในการทำศัลยกรรมเสริมความงามแทนที่ใช้เพื่อการศึกษา นายณริศ แสงสีทอง นายกองค์การนักศึกษกรมศาสตร์ในอนาคตแห่งประเทศไทย เห็นด้วยว่าพฤติกรรมเลียนแบบส่งผลกระทบต่อนักเรียนนักศึกษาระดับอาชีวศึกษาเช่นกัน ขณะที่นายภาคภูมิ เจริญวิลาส ประธานสภานักเรียนโรงเรียนกัลยาณวัตร จังหวัดขอนแก่น กล่าวว่า พฤติกรรมการเลียนแบบไม่ค่อยพบเห็นมากนักในกลุ่มนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา โดยเฉพาะในส่วนที่อยู่ในชนบท เนื่องจากนักเรียนส่วนใหญ่ยังไม่สามารถหาเงินเพื่อซื้อผลิตภัณฑ์ดังกล่าวได้

นอกจากการนำเงินกู้ยืมเพื่อการศึกษามาใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็นแล้ว นักเรียนนักศึกษาก็มักจะเป็นหนี้ทางการศึกษาในส่วนอื่นๆ ด้วย กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) ได้สนับสนุนทุนการศึกษาให้กับนักเรียนนักศึกษาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2539 และ ณ ปีพ.ศ. 2557 กยศ. มีลูกหนี้จำนวนประมาณ 1.3 ล้านคนที่ยังคงมีหนี้ค้างชำระจำนวนกว่า 125.1 พันล้านบาท ซึ่งปัจจุบันถูกกำหนดให้เป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPLs) โดยผู้ให้สัมภาษณ์หลายคนกล่าวว่า ลักษณะที่ไม่มีหรือมีการกำหนดโทษที่ไม่รุนแรงสำหรับการไม่ชำระหนี้เป็นประเด็นหลักที่ทำให้เกิดปัญหาดังกล่าว ซึ่งทำให้ยอดเงินกู้ยืมเพื่อการศึกษาเรื่อยๆ ร้อยละ 70.0 กลายเป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPLs) การต่อสู้กับปัญหาในลักษณะนี้ หลายคนบอกว่า ควรนำเงินกู้ยืมเพื่อการศึกษามารวมไว้ในระบบโดยรวมของบริษัท ข้อมูลเครดิตแห่งชาติ จำกัด เพื่อสะท้อนพฤติกรรมของลูกหนี้ที่ไม่พึงประสงค์ และผลกระทบต่อการยื่นขอสินเชื่อใดๆ ในอนาคตของพวกเขา

เยาวชนจำนวนมากรับรู้ว่าการบริหารจัดการทางการเงินนั้นเป็นเรื่องที่ค่อนข้างสำคัญ ดังนั้น การสร้างทัศนคติที่ดีต่อเงินควรเป็นหนึ่งในเรื่องที่มีความสำคัญอันดับแรกๆ เมื่อมีการพัฒนาความรู้เรื่องทางการเงินในกลุ่มเยาวชน

4. การเข้าถึงบริการทางการเงิน

เมื่อมีการขอสินเชื่อ นักเรียนนักศึกษาส่วนมากไม่สามารถที่จะเข้าถึงสถาบันการเงินในระบบที่อยู่ นอกเหนือจากการกู้ยืมเงินเพื่อการศึกษาได้ เนื่องจากเยาวชนเหล่านี้ยังไม่มีบันทึกบัญชีเงินเดือน ใบรับรอง รายได้ หรือหนังสือรับรองการจดทะเบียนพาณิชย์

อย่างไรก็ตาม บางโรงเรียนมีโครงการในรูปแบบความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility) ซึ่งดำเนินการโดยธนาคารของรัฐ อาทิ โครงการธนาคารโรงเรียนของธนาคารออมสิน และ โครงการโรงเรียนธนาคารของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร โดยโครงการที่เกี่ยวข้องทาง การเงินเหล่านี้มิได้เพียงสนับสนุนให้นักเรียนนักศึกษาสามารถเข้าถึงสถาบันการเงินได้เท่านั้น แต่ยังเสริมสร้าง นิสัยการออมเงินและส่งเสริมให้เยาวชนรู้จักการลงทุนในตลาดหุ้นด้วย

นอกจากนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ยังให้การสนับสนุนในการนำเสนอและถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร ทางการเงินให้แก่แก่นักเรียนนักศึกษาด้วย เช่น ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (ตลท.) ได้จัดตั้งศูนย์ข้อมูล ข่าวสารทางการเงินในมหาวิทยาลัยต่างๆ เพื่อส่งเสริมความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับการเงิน และสำนักงาน คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) จัดโครงการฝึกอบรมให้กับนักเรียนนักศึกษาเพื่อ สร้างเสริมศักยภาพการเป็นนักลงทุนรายใหม่ในตลาดหุ้นไทย

5. พฤติกรรมทางการเงินที่มีประสิทธิภาพ

ข้อมูลจากการประชุมระดมสมองกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ และการสัมภาษณ์เชิงลึก ทำให้การ วิเคราะห์แบบองค์รวมเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นในการทำความเข้าใจพฤติกรรมทางการเงินของแต่ละบุคคล โดยครอบคลุมเป็นปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติและพฤติกรรมทางการเงินของเยาวชน ในส่วนดังกล่าวนี้ หนี้สินครัวเรือนของประเทศไทยมีการเติบโตขึ้นมากในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา จากสถิติของธนาคารแห่งประเทศไทยและสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระบุว่า หนี้สินครัวเรือนในช่วงครึ่งปี แรก ของปีพ.ศ. 2557 อยู่ที่ประมาณร้อยละ 83.0 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (หรือประมาณ 10 ล้านล้านบาท) ซึ่งขยับสูงขึ้นจากร้อยละ 55.6 ณ ปลายปีพ.ศ. 2551 (หรือเพิ่มขึ้นจำนวน 5 ล้านล้านบาท) โดย 1 ใน 3 ส่วนที่เพิ่มขึ้นนี้มาจากการบริโภคสินค้าโภคภัณฑ์

การเพิ่มขึ้นของการบริโภคสินค้าโภคภัณฑ์นั้นเป็นเรื่องที่พบในกลุ่มเยาวชนไทยด้วยเช่นกัน ซึ่งถือเป็น กลุ่มลูกค้าสำคัญของผลิตภัณฑ์และการบริการใหม่ๆ โดยบ่อยครั้งที่การตัดสินใจซื้อของกลุ่มเยาวชนเกิดจาก การที่มีประสบการณ์และความรู้น้อย รวมทั้งการมีเทคนิควิธีทางการตลาดของผลิตภัณฑ์นั้นๆ ที่น่าสนใจ ทั้งนี้ ข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิแสดงให้เห็นว่า เยาวชนไทยจำนวนมากมีวิจรรย์ญาณในการตัดสินใจซื้อสินค้าที่ยัง ไม่ดีและรอบคอบมากพอ เนื่องจากความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถทางการเงินที่มีจำกัด

6. ความอยู่ดีมีสุขทางสถานะการเงิน

เยาวชนไทยในวันนี้จะเป็นผู้ที่รับผิดชอบต่อการพัฒนาประเทศในอนาคต ซึ่งความอยู่ดีมีสุขทางสถานะการเงินก็เป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการกินดีอยู่ดีของครัวเรือนและเศรษฐกิจในระดับมหภาค แม้ว่าปัจจุบันเยาวชนไทยจำนวนมากยังไม่ต้องรับผิดชอบต่อการทางการเงินภายในครัวเรือนของพวกเขาเอง แต่ก็ยังเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับพวกเขาที่จะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับความอยู่ดีมีสุขทางสถานะการเงิน สำหรับการกินดีอยู่ดีของครัวเรือนและเศรษฐกิจระดับมหภาคในอนาคต หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ จะต้องร่วมมือกันในการให้ความรู้แก่เยาวชนเรื่องการมีวินัยทางการเงินและความรู้ที่จำเป็นสำหรับการบริหารจัดการการเงินส่วนบุคคลของตนเองต่อไป

กลุ่มแรงงานที่มีรายได้ต่ำ

ข้อมูลสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2557, หน้า 1) ระบุว่า ในเดือนกันยายน 2557 ประเทศไทยมีกำลังแรงงานทั้งสิ้น 38.5 ล้านคน โดยจำนวน 13.5 ล้านคน อยู่ในภาคการเกษตร และอีก 25.0 ล้านคนอยู่นอกภาคการเกษตร ในส่วนของแรงงานที่ไม่ใช่เกษตรกร 25.3 ล้านคน เป็นแรงงานที่อยู่ในระบบประกันสังคม 12.9 ล้านคน และ 1 ล้านคน อยู่ในกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ นอกจากนี้ อีกประมาณ 1 ล้านคน เป็นผู้ประกอบการที่ทำประจันกับเอกชน และการประจันในลักษณะอื่นๆ ดังนั้น มีแรงงานประมาณ 11-12 ล้านคน ที่ไม่ได้เป็นเกษตรกร อาทิ ผู้ซึ่งจักรยานยนต์รับจ้าง ผู้ขับรถโดยสารรับจ้าง (แท็กซี่) ผู้จำหน่ายอาหารตามท้องถนน และแรงงานรายวัน ที่ยังไม่สามารถเข้าถึงสวัสดิการทางสังคม

แม้นโยบายประกันค่าแรงขั้นต่ำวันละ 300 บาท ในปี 2555 เป็นการเพิ่มรายได้ให้กับประชาชน แต่ราคาสินค้าพื้นฐาน อาทิ อาหาร แก๊สหุงต้ม และน้ำมัน กลับเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ และมีแรงงานบางส่วนยังไม่ได้รับเงินค่าตอบแทนตามค่าแรงขั้นต่ำที่กฎหมายกำหนดไว้ ค่าล่วงเวลาเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้แรงงานประเมิณรายได้ที่แท้จริงผิดไป แรงงานในภาคอุตสาหกรรมส่วนมากมีรายได้เพิ่มขึ้นประมาณครึ่งหนึ่งของอัตราเงินเดือนจากการทำงานล่วงเวลา ดังนั้นในภาวะที่เศรษฐกิจหดตัวก็ทำให้จำนวนชั่วโมงของการทำงานนอกเวลาลดลง แรงงานจำนวนมากจึงไม่สามารถชำระหนี้สินของตนเองได้ ทั้งนี้ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ เดือนกันยายน 2557 แสดงให้เห็นว่า ประมาณร้อยละ 85.0 ของแรงงานนอกภาคการเกษตร จะทำงานมากกว่า 40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ร้อยละ 94.0 ของแรงงานในภาคการผลิต จะทำงานมากกว่า 40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

1. การอ่านออกเขียนได้ขั้นพื้นฐาน

อัตราการอ่านออกเขียนได้ของผู้ใหญ่ (Adult Literacy) ในประเทศไทย เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 70.8 ในปี 2503 เป็นร้อยละ 96.8 ในปี 2553 ถึงแม้ว่าอัตราการอ่านออกเขียนได้ของผู้ใหญ่ในประเทศไทยจะถึงร้อยละ 100 ในปี 2561 ตามที่วางแผนไว้ แต่มากกว่าร้อยละ 60 ของประชากรไทยที่เป็นแรงงานนอกระบบ

ได้รับการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษา หรือน้อยกว่านั้น⁴ ส่วนแรงงานที่อยู่ในระบบประกันสังคม ร้อยละ 35 จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 35 จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี และมีเพียงร้อยละ 28.0 จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา หรือน้อยกว่านั้น จากผลการสำรวจผลผลิตภาพแรงงานและบรรยากาศการลงทุน ในปี 2550 พบว่า ร้อยละ 60 ของผู้จัดการโรงงาน ไม่พึงพอใจกับทักษะทางคณิตศาสตร์ของแรงงาน แม้ว่าแรงงานเหล่านั้นจะสามารถอ่านออกเขียนได้ ความแตกต่างของทักษะการทำงานเป็นปัจจัยหลักของการพัฒนาพื้นฐานความรู้ทางการเงิน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานไทย

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก นายวิสุทธิ์ เรืองฤทธิ์ ประธานสหพันธ์แรงงานยานยนต์แห่งประเทศไทย (สยท.) ยกตัวอย่าง ธรรมชาติทางการเงินของแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม เมื่อต้องการขอยืมเงิน ถ้ามีอัตราดอกเบี้ยอยู่ 2 ตัวเลือก คือ อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 20 ต่อเดือน และอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 1-2 ต่อวัน แรงงานส่วนมากจะเลือกตัวเลือกที่ 2 ซึ่งคิดว่าจำนวนเงินชำระน้อยโดยไม่คำนึงถึงระยะเวลาในการชำระหนี้โดยรวม ซึ่งแรงงานจำนวนมากจะคำนึงถึงเพียงวิธีการที่จะได้รับเงินกู้ โดยไม่คำนึงถึงวิธีการในการชำระหนี้

2. ความรู้และทักษะทางการเงิน

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับทักษะความรู้ทางการเงินในประเทศไทย โดยมูลนิธิสถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง ในปี 2556 พบว่า แรงงานรายวันที่มีรายได้มีระดับความรู้เรื่องทางการเงินน้อยที่สุด รายได้ที่ไม่เพียงพอเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ขาดการวางแผนทางการเงิน การกู้เงินเป็นทางออกแรกในการแก้ไขปัญหาทางการเงิน โดยที่ไม่ลดรายจ่ายของตนเอง เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ จึงมีการฝึกอบรมอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ ตลอดจนการฝึกอบรมทางการเงินเพื่อลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น อาทิ บุหรี่ สุรา หวย ฉลากกินแบ่งรัฐบาล และการพนัน

จากการประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องครั้งที่ 3 นางสาวปาริชาติ แสงทอง ผู้ช่วยที่ปรึกษาสถาบันคีนันแห่งเอเชีย แบ่งปันประสบการณ์การฝึกอบรมความรู้ทางการเงินให้กับกลุ่มแรงงาน โดยพบว่า แรงงานที่มีรายได้น้อยส่วนใหญ่ไม่คำนึงถึงจำนวนเงินที่ใช้ในชีวิตประจำวัน อาทิ บุหรี่ เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และฉลากกินแบ่งหรือหวย หลังจากผ่านการฝึกอบรมเกี่ยวกับการบริหารจัดการรายจ่ายในครัวเรือน และพฤติกรรมบริโภคในชีวิตประจำวัน มีผู้อบรมจำนวนน้อยที่ตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารจัดการการเงิน ส่วนนางจันทนา เอกเอี่ยมฉิม ผู้ประสานงานมูลนิธิเพื่อการพัฒนาแรงงานและอาชีพ ชี้ให้เห็นว่า ในขณะที่มีองค์กรมากมายพยายามส่งเสริมความรู้ในเรื่องการวางแผนทางการเงินให้กับแรงงานที่มีรายได้น้อย แรงงานยังคงประสบปัญหาที่ไม่สามารถจัดการได้ คือ การมีรายได้น้อย และมีสถานะการจ้างงานแบบชั่วคราว ซึ่งไม่

⁴ คำจำกัดความของการอ่านออกเขียนได้ของผู้ใหญ่ (Adult Literacy) คือ “จำนวนร้อยละโดยรวมของประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ที่สามารถเข้าใจ อ่าน และเขียนข้อความที่สั้นๆ เกี่ยวกับเรื่องราว หรือกิจวัตรประจำวันของตนเองได้ ซึ่งโดยทั่วไปการอ่านออกเขียนได้ยังรวมถึงการคำนวณ และความสามารถในการคำนวณทางคณิตศาสตร์แบบง่ายๆ ซึ่งตัวชี้วัดนี้คำนวณมาจากการแบ่งจำนวนบุคคลที่สามารถอ่านออกเขียนได้ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ตามประชากรกลุ่มอายุ และคูณด้วยผลลัพธ์ คือ “100” (อัตราการอ่านออกเขียนได้โดยรวมของผู้ใหญ่ (Literacy Rate, Adult Total) ธนาคารโลก)

เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพ โดยมีแค่การให้ความรู้บริหารจัดการการเงินส่วนบุคคล แต่ต้องมีการจัดฝึกอบรมทางอาชีพให้กับแรงงานเหล่านี้เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาชีพและการเงินให้กับแรงงาน ซึ่งแรงงานจะสามารถจัดทำแผนด้านการเงินที่ดีและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ นายชาติ ลอยสูง ประธานคณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย (คสรท.) แนะนำว่า องค์กรจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับความรู้ทางการเงินให้แรงงานจำเป็นต้องสนับสนุนเงินเพื่อชดเชยรายได้ในช่วงที่แรงงานเข้ารับการฝึกอบรม

เช่นเดียวกัน นายชาติ ลอยสูง ชี้ประเด็นสถานการณ์ปัจจุบันของอุตสาหกรรมเสื้อผ้า สิ่งทอ ซึ่งเป็นการจ้างแรงงานข้ามชาติ และแรงงานที่รับงานไปทำที่บ้านจำนวนมาก เพราะค่าจ้างที่ถูกกว่า เนื่องจากนโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาทต่อวัน และการขาดแคลนแรงงาน ทำให้โรงงานอุตสาหกรรมเสื้อผ้า สิ่งทอจำนวนมากในประเทศไทยย้ายโรงงานไปตั้งในประเทศอื่นๆ อาทิ กัมพูชา ซึ่งมีค่าแรงที่ถูกกว่ามาก แรงงานชาวไทยในโรงงานเสื้อผ้าสิ่งทอเป็นแรงงานรายวันที่ไม่ได้รับสวัสดิการการจ้างงาน และไม่ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการบริหารจัดการการเงินส่วนบุคคล บางครั้งเจ้าของโรงงานสร้างแรงจูงใจทางการเงินให้กับแรงงาน อาทิ การออกเงินดาวน์รถจักรยานยนต์ให้กับแรงงานที่ไม่เคยขาดงาน หรือไม่เคยเข้าทำงานสาย โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อกระตุ้นให้แรงงานมีความใส่ใจในการทำงาน นายชาติเสนอให้โรงงานจัดหารถรับส่งแรงงานโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายเพื่อเป็นการลดค่าครองชีพของแรงงาน การลดค่าครองชีพเป็นวิธีที่ดีในการยกระดับความกินดีอยู่ดี โดยที่ไม่ต้องคำนึงถึงราคาสินค้าที่มักจะเพิ่มสูงขึ้นเมื่อมีการขึ้นค่าแรงขั้นต่ำ

แม้ว่าแรงงานที่อยู่ในระบบประกันสังคมไม่ได้เป็นกลุ่มแรงงานที่จำเป็นต้องเข้ารับการฝึกอบรมความรู้ทางการเงิน แต่ความรู้ในเชิงปฏิบัติของแรงงานเหล่านี้ต่ำกว่าที่คาดไว้ แรงงานบางคนได้รับการจ้างงานเป็นสัญญาช่วงสั้นๆ และได้รับการฝึกอบรมเฉพาะในส่วนของการเพิ่มศักยภาพในการผลิต ไม่ได้รับการพัฒนาการบริหารจัดการทางการเงินส่วนบุคคลแต่อย่างใด แรงงานเหล่านี้ยังขาดความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของความรู้ทางการเงินต่อการใช้ชีวิตของตนเอง

ไม่เพียงแต่เฉพาะแรงงานรายวันที่มีรายได้น้อยเท่านั้น แต่ยังมีแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมที่มีรายได้น้อย และมีทักษะการบริหารจัดการและความรู้ทางการเงินที่ค่อนข้างน้อย เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะความรู้ทางการเงิน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดจะต้องร่วมมือกันดำเนินการ แรงงานไทยเป็นผู้ขับเคลื่อนกิจกรรมทางเศรษฐกิจ จึงจำเป็นต้องพัฒนาทักษะในการใช้ชีวิตของแรงงานเพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็ง และพัฒนาความมั่นคงยั่งยืนของประเทศ

3. ทักษะต่อเงิน

แรงงานไทยที่มีรายได้น้อยและขอเงินกู้ส่วนใหญ่ไม่ทราบถึงศักยภาพของตนเองในการชำระหนี้สิน โดยแรงงานจำนวนมากไม่ได้วางแผนรองรับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิด และมักจะปฏิเสธกระบวนการทำเอกสารที่ยุ่งยากซับซ้อน ซึ่งจำเป็นในการขอเงินกู้จากสถาบันการเงินในระบบโดยส่วนใหญ่ จึงทำให้แรงงานหันไปขอเงินกู้นอกระบบจากญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง เพื่อนร่วมงาน และผู้ปล่อยเงินกู้นอกระบบ แรงงานเหล่านี้นิยมขอเงินกู้ในทุกๆ ครั้ง ที่มีความจำเป็นต้องใช้เงิน ซึ่งหลายๆ ครั้งไม่ได้คำนึงถึงดอกเบี้ยที่จะต้องเสีย ก่อนที่จะ

บริหารจัดการค่าใช้จ่ายของตนเอง นอกจากนั้นนโยบายต่างๆ อาทิ “การคืนภาษีสำหรับรถยนต์คันแรก” ยิ่งกระตุ้นให้เกิดการบริโภคมากยิ่งขึ้นในกลุ่มแรงงานที่ขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าว

งานศึกษาของไดแอซ (Diaz) และอชวานันท์กุล (Achavanuntakul) ปี 2556 (หน้า 23) ระบุว่า คนขับรถยนต์รับจ้าง (แท็กซี่) มักจะกู้เงินจากนอกระบบ เนื่องจากพวกเขาไม่มีเอกสารที่แสดงรายได้และยังขาดความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนข้อมูลข่าวสารทางการเงิน ซึ่งเป็นผลให้แหล่งเงินกู้นอกระบบกลายเป็นแหล่งให้สินเชื่อหลักที่นำมาใช้ในการแก้ไขปัญหา แต่แรงงานที่มีรายได้น้อยส่วนมากยังไม่สามารถประเมินระดับหนี้สินที่เหมาะสมในการขอกู้เงินจากแหล่งเงินกู้นอกระบบได้ โดยปกติแล้ว แรงงานรายได้น้อยเหล่านี้ไม่ตระหนักถึงสถานะทางการเงินของตนเองที่เปราะบาง และสถานการณ์หนี้สินที่มีอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อสภาพคล่องในกรณีที่มีเหตุการณ์ที่ไม่ได้คาดการณ์เอาไว้ อาทิ การเจ็บป่วย การดูแล/ซ่อมบำรุงรถยนต์ หรือการประสบอุบัติเหตุทางรถยนต์ ขณะที่นายงยุทธ เม่นตะเภา เลขาธิการสมาพันธ์แรงงานเครื่องใช้ไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์ ยานยนต์ และโลหะแห่งประเทศไทย (ส.พ.ย.ท.) กล่าวถึงแรงงานอุตสาหกรรมที่ซื้อรถยนต์เนื่องจากนโยบายคืนเงินภาษีของรัฐบาล โดยมีได้คำนึงถึงความสามารถในการชำระหนี้ แต่หลังจากนั้นไม่กี่เดือน แรงงานเหล่านี้ก็ต้องถูกยึดรถและชำระค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมที่ผิดนัดชำระหนี้

ทั้งนี้ นายสุพล โอภาสเสถียร ผู้จัดการใหญ่ บริษัทข้อมูลเครดิตแห่งชาติจำกัด (NCB) ได้ระบุกลุ่มผู้ให้สินเชื่อระบบหลักๆ 5 กลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มแรกเป็นผู้ให้สินเชื่อระบบรายใหญ่ ซึ่งทำสัญญาเงินกู้ด้วยอัตราดอกเบี้ยที่สูงกว่าระดับทั่วไป กลุ่มที่สองเป็นผู้ให้สินเชื่อขนาดกลาง ซึ่งมีความคุ้นเคยกับผู้ขอยืม อาจมีการทำสัญญาเงินกู้ หรือใช้การค้ำประกันของบุคคล กลุ่มที่สามเป็นผู้ให้สินเชื่อที่อยู่ในโรงงาน เน้นไปที่แรงงานที่มีรายได้ต่ำ โดยขอเรียกเก็บบัตรเครดิตเงินสดหรือบัตร ATM ที่มีการนำเงินเดือนเข้าบัญชี รวมถึงสมุดบัญชีเงินฝากของผู้กู้ กลุ่มที่สี่เป็นผู้ให้สินเชื่อที่อยู่ในชุมชน ซึ่งจะให้ผู้ขอยืมได้ประมาณ 10,000-30,000 บาทเท่านั้น และกลุ่มที่ห้าเป็นผู้ให้สินเชื่อแบบรายวัน ซึ่งจะให้ผู้ขอยืมในจำนวนเพียงหลักพันบาทเท่านั้น และจะเรียกเก็บดอกเบี้ยเป็นรายวัน

แม้ว่าแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมที่มีรายได้น้อยจะมีความมั่นคงหรือเสถียรภาพทางการเงินมากกว่าแรงงานรายวันที่มีรายได้น้อย เนื่องจากมีระบบประกันสังคมรองรับ แต่ก็ยังประสบปัญหาทางการเงินอันเนื่องมาจากมีความรู้และทักษะในการบริหารจัดการการเงินที่ต่ำ ซึ่งแรงงานเหล่านี้โดยส่วนใหญ่ไม่มีแผนทางการเงิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวกับการเกษียณอายุ และสนใจเพียงแค่การแก้ไขปัญหาทางการเงินในระยะสั้นๆ เท่านั้น อาทิ การทำงานล่วงเวลา หรือการขอสินเชื่อจากสหกรณ์หรือกลุ่มออมทรัพย์ ในอีกส่วนหนึ่ง แรงงานที่มีสถานะการจ้างงานแบบถาวรในโรงงานอุตสาหกรรมก็มีแนวโน้มที่จะกู้ยืมเงินจำนวนมากขึ้นเนื่องจากมีความรู้สึว่าตนเองมีความมั่นคงกับการมีรายได้ประจำ ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติของประเทศไทยระบุว่า ในปีพ.ศ. 2556 พนักงานประจำมีหนี้สินอยู่ในระดับที่สูงมาก ตัวอย่างเช่น แรงงานในภาคการผลิตที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนประมาณ 22,814 บาท ซึ่งสูงกว่าแรงงานทั่วไปที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ที่ 16,947 บาท แต่แรงงานในภาคการผลิตกลับมีระดับหนี้สินมากกว่าแรงงานทั่วไปถึง 2 เท่า คิดเป็นมูลค่าหนี้สินรวม 116,340 บาท เมื่อเปรียบเทียบกับหนี้สินของแรงงานทั่วไปที่ 58,761 บาท

ในการเสวนาระดมสมองของงานประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของกลุ่มแรงงาน รองศาสตราจารย์ ดร. ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ อาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้กล่าวว่า “การเป็นหนี้สินถือเป็นความทุกข์อันแสนสาหัสในโลกนี้” โดยดร.ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ ได้อธิบายว่า แรงงานไทยโดยส่วนใหญ่ไม่ได้คำนึงถึงการออมเงินเพื่ออนาคตหรือการเกษียณอายุ แต่เพียงกังวลเกี่ยวกับความสามารถในการชำระหนี้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน รศ. ดร. ณรงค์กล่าวเพิ่มเติมว่า ระบบห่วงโซ่อุปทานของโรงงานอุตสาหกรรม ณ ปัจจุบัน และการทำงานล่วงเวลาเป็นประจำทำให้วิถีชีวิตของแรงงานจำนวนมากเป็นเสมือนกับเครื่องจักรกล เรื่องดังกล่าวนี้มีได้เพียงกั้นขวางความสามารถในการพัฒนาตนเองของพวกเขา แต่ยังคงอยู่ๆ ทำลายสุขภาพของแรงงานเหล่านั้นด้วย แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมไทยโดยส่วนใหญ่เกษียณอายุประมาณ 60 ปี เนื่องจากมีปัญหาสุขภาพ รศ. ดร. ณรงค์ จึงแนะนำว่า การทำงานในระบบการผลิตควรถูกสร้างด้วยสูตรการบริหารจัดการเวลาอย่างมีประสิทธิภาพ คือ 8-8-8 โดยแรงงานควรแบ่งเวลาทั้งหมด 24 ชั่วโมงต่อวันออกเป็น 3 ช่วงๆ ละ 8 ชั่วโมง ซึ่งครอบคลุมถึงการนอนหลับ การศึกษา การใช้เวลาพักผ่อนหย่อนใจ ตลอดจนมีการส่งเสริมให้แรงงานพัฒนาความรู้ความสามารถ เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น

ในบริบทของวัฒนธรรมไทย ครอบครัวและชุมชนมีส่วนสำคัญ และมีอิทธิพลต่อการใช้ชีวิตของประชาชนโดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมชนบท กล่าวคือ รูปแบบการบริโภคโดยส่วนใหญ่เป็นการเลียนแบบมาจากพฤติกรรมของครอบครัว และชุมชน โดยนอกจากพฤติกรรมการเลียนแบบแล้ว การเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้โดยง่ายเป็นการกระตุ้นการบริโภคส่วนเกิน และทำให้เกิดภาวะหนี้สินของบุคคลเพิ่มสูงขึ้น

นายบัณฑิต ธนชัยเศรษฐวุฒิ ผู้อำนวยการและนักวิจัยสิทธิแรงงาน มูลนิธิอารมณ พงศ์พังน ได้ยกตัวอย่างเชิงประจักษ์ด้านหนี้สินในครัวเรือน โดยพบว่า แรงงานผู้มีรายได้ต่ำในโรงงานอุตสาหกรรมนิยมซื้อของขำขันด้วยระบบผ่อนชำระ เพื่อเป็นของฝากให้กับสมาชิกในครอบครัวเมื่อกลับไปเยี่ยมบ้านเกิด ในบางครั้งแรงงานที่มีรายได้ต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานสตรี ต้องดูแลภาระหนี้สินของบิดา-มารดา นอกเหนือจากการดูแลค่าใช้จ่ายในการยังชีพ ครอบครัวของแรงงานจากชนบทมักจะดูแลบุตรหลานของญาติพี่น้อง ขณะที่พวกเขาต้องทำงานหารายได้อยู่ในเมือง

4. การเข้าถึงบริการทางการเงิน

การที่ประเทศไทยมีระดับหนี้สินในครัวเรือนสูง ถึงร้อยละ 83.0 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ เมื่อปลายปี 2556 ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถของครัวเรือนในการเข้าถึงบริการทางการเงิน ซึ่งระดับหนี้สินในครัวเรือนนี้มีได้รวมถึงจำนวนหนี้ในระบบที่หลายครอบครัวแบกรับภาระอยู่ แรงงานที่มีรายได้ต่ำนิยมใช้บริการทางการเงินจากแหล่งทุนที่เป็นแบบกึ่งทางการ และไม่เป็นทางการ (เงินกู้ยืมในระบบ) อาทิ กลุ่มออมทรัพย์ สหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์แท็กซี่ บริษัทสินเชื่อ (ลีสซิ่ง) ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง หรือเพื่อนร่วมงาน ในขณะที่มีผลิตภัณฑ์และบริการทางการเงินที่นำเสนอสู่สาธารณะเป็นจำนวนมากกว่าในอดีต รวมถึง การกู้ยืม การฝากเงิน การโอนเงิน และการประกันต่างๆ โดยกองทุนแรงงานที่จัดตั้งขึ้นในปี 2538 ถือเป็นอีกแหล่งเงินทุนสำหรับแรงงานที่มีรายได้ต่ำในโรงงาน กองทุนนี้สนับสนุนเงินทุน

และให้สินเชื่อแก่สหกรณ์ออมทรัพย์ในโรงงาน เพื่อเพิ่มโอกาสให้กับแรงงานในการเข้าถึงแหล่งทุนในระบบ และส่งเสริมให้เกิดการออมมากยิ่งขึ้น กองทุนแรงงานจะสนับสนุนงบประมาณสินเชื่อด้วยดอกเบี้ยในอัตราต่ำมาก ตัวอย่างเช่น การกู้ยืมระยะสั้น ระยะเวลาสั้นกว่า 1 ปี คิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 2.7-2.8 ต่อปี และการกู้ยืมในระยะเวลา 1-5 ปี คิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 3.0 ต่อปี ทั้งนี้ ในปัจจุบันมีสหกรณ์ออมทรัพย์ทั้งสิ้น 218 องค์กรที่ขอใช้สินเชื่อจากกองทุนพื้นฐาน 1.6 พันล้านบาท เพื่อให้บริการกับสมาชิกทั้งหมด 196,211 คน แต่ทั้งนี้กองทุนแรงงานก็ไม่สามารถดูแลแรงงานผู้มีรายได้น้อยได้ทั้งหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงงานอุตสาหกรรม ขนาดย่อมที่ไม่มีสหกรณ์ ซึ่งจะใช้กองทุนหมู่บ้านเป็นแหล่งเงินทุนสำคัญ

นายบุญโฮม อินทอง (ผู้จัดการชุมชนบ้านปากเกร็ด ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกองทุนหมู่บ้าน)

กล่องข้อความที่ 22

นายบุญโฮม อินทอง ผู้จัดการชุมชนบ้านปากเกร็ด (กองทุนหมู่บ้าน) กล่าวว่า ในระยะแรกที่น่าระบบการออมภาคบังคับมาใช้ มีชาวบ้านบางส่วนที่ต่อต้าน ซึ่งขณะนี้คนกลุ่มนั้นได้มีความคุ้นเคยกับพฤติกรรมการเก็บออมแล้ว โดยเห็นว่า กิจกรรมที่เน้นสร้างแรงจูงใจเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อกระตุ้นให้ชาวบ้านเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการเงินได้ นอกจากนี้ นายบุญโฮม อินทอง ยังอธิบายถึงบทบาทของธนาคารหมู่บ้านที่ตนเองดูแลอยู่ว่า สมาชิกของชุมชนส่วนใหญ่เป็นแรงงานชั่วคราวที่มีรายได้น้อย และไม่ได้มีระดับการศึกษาสูงมากนัก ทำให้ไม่ค่อยสะดวกใจในการใช้บริการธนาคารพาณิชย์ จึงไม่มีการเก็บออมเงินเท่าที่ควร เพื่อแก้ไขปัญหานี้ ทางกองทุนหมู่บ้านจึงได้ส่งเจ้าหน้าที่ไปรับเงินออม หรือรับชำระหนี้จากแรงงานดังกล่าวโดยตรงเป็นประจำทุกวันผ่านทางร้านค้าในแหล่งชุมชน

ทางไดเอซ (Diaz) และอชวานันท์กุล (Achavanuntakul) พบว่า ผู้ขับขีจักรยานยนต์ และรถรับจ้าง (Taxi) มักจะขอสินเชื่อโดยนำยานพาหนะของตนไปจดจำนอง ซึ่งการอนุมัติเงินกู้ทำได้ง่ายและรวดเร็ว แต่อัตราดอกเบี้ยค่อนข้างสูง

สำหรับผลิตภัณฑ์ทางการเงินอื่นๆ แรงงานที่มีรายได้ต่ำส่วนใหญ่จะออมเงินในบัญชีธนาคารเท่านั้น เนื่องจากไม่มีความรู้ในการลงทุน หรือมีเงินไม่มากพอที่จะนำไปลงทุน ขณะที่ใช้ตู้เบิกถอนเงินอัตโนมัติ (ATM) เป็นหลักในการโอนเงินให้กับสมาชิกในครอบครัวที่อยู่ต่างจังหวัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้กับบิดามารดาที่เป็นผู้สูงอายุ ถึงแม้ว่าแรงงานเหล่านี้จะมีประกันชีวิต หรือประกันอุบัติเหตุส่วนบุคคล แต่การได้มามากเป็นการซื้อผ่านสาขาของธนาคารพาณิชย์

โดยสรุปแล้ว การเข้าถึงบริการทางการเงิน (Financial Inclusion) ของแรงงานที่มีรายได้ต่ำของประเทศไทยในปัจจุบันไม่ได้เป็นปัญหาเหมือนในอดีต เว้นแต่ในบางส่วนที่ยังคงมีปัญหการเข้าถึงบริการด้านสินเชื่อ อย่างไรก็ตาม การขาดความรู้ความเข้าใจทางการเงินและการบริหารจัดการเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาในกลุ่มแรงงานที่มีรายได้ต่ำ โดยในองค์ประกอบทั้งความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งเงินในระบบ และการขาดความรู้ทางการเงินเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้เกิดระดับหนี้สินที่สูงในประเทศไทย

5. พฤติกรรมด้านการเงินที่มีประสิทธิภาพ

ข้อมูลจากการศึกษาวิจัยทั้งในระดับปฐมภูมิและทุติยภูมิพบว่า แรงงานไทยทั้งที่เป็นแรงงานประจำและแรงงานชั่วคราวมีความรู้ความสามารถทางการเงินที่ค่อนข้างต่ำเหมือนกัน โดยที่คนกลุ่มนี้เป็นหลักในการหารายได้มาจุนเจือสมาชิกในครอบครัว และยังเป็นแบบอย่างให้แก่สมาชิกรุ่นเยาว์ในครอบครัวอีกด้วย และด้วยการมีทักษะทางการเงินที่ค่อนข้างต่ำ ทำให้มักจะตัดสินใจทางการเงินได้ไม่ค่อยดี ซึ่งเป็นผลให้เกิดหนี้สินขึ้น ทั้งนี้ยังไม่รวมถึงความรุนแรงและการทะเลาะในครอบครัว นอกจากนี้ปัญหานี้ยังทำให้เกิดปัญหาอาชญากรรม เช่น การกระทำอัตวินิบาตกรรม (ฆ่าตัวตาย) อีกด้วย และยิ่งไปกว่านั้น วงจรหนี้สินจะได้รับการสืบทอดไปยังบุคคลรุ่นหลังโดยขาดความรู้ความเข้าใจทางการเงินที่เหมาะสมด้วย

สภาธุรกิจตลาดทุนไทยซึ่งเป็นหนึ่งในองค์กรหลักในการสนับสนุนการให้ความรู้ทางการเงินผ่านโครงการต่างๆ โดยเฉพาะโครงการของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย แนะนำว่า เพื่อสนับสนุนการให้ความรู้ด้านการเงินให้แพร่หลาย การได้รับการยินยอมและสนับสนุนจากหน่วยงานภาคเอกชนต่างๆ เป็นหนึ่งในปัจจัยที่สำคัญ เพราะจะทำให้หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องสามารถเข้าให้ความรู้และความช่วยเหลือแก่แรงงานที่ประสบปัญหาเรื่องหนี้สินครัวเรือนได้

นอกจากนี้ แรงงานชั่วคราวที่มีรายได้ต่ำ ซึ่งไม่สามารถเข้าถึงบริการสินเชื่อในระบบได้ มักจะกู้ยืมหนี้สินจากนอกระบบเพื่อนำมาเพิ่มสภาพคล่อง แทนการควบคุมรายจ่าย เนื่องจากการขาดความรู้ความเข้าใจทางการเงิน ทำให้มักจะเลือกชำระหนี้แบบผ่อนชำระเป็นงวด ๆ มากกว่าการชำระคืนเต็มจำนวน

6. การมีสถานะทางการเงินที่ดี

ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ค้นพบจากการศึกษาวิจัยและสถิติแห่งชาติแสดงให้เห็นว่า แรงงานที่มีรายได้ต่ำ โดยส่วนใหญ่จะอยู่ในสถานะทางการเงินที่ยากลำบาก โดยข้อมูลการออมเงินและหนี้สินรายครัวเรือนเป็นตัวบ่งชี้หลักถึงสถานะการกินดีอยู่ดีทางการเงินของประชากรไทย ซึ่งข้อมูลจากสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง (สศค.) ระบุว่า การออมเงินของครัวเรือนในประเทศไทยลดลงจาก 653.0 พันล้านบาทในปี 2550 เป็น 447.0 พันล้านบาทในปี 2551 แม้ว่าจะมียอดการออมเงินที่สูงขึ้นเพียงเล็กน้อยในปี 2555 อยู่ที่ 612.0 พันล้านบาท แต่หากเทียบกับการออมเงินที่ผ่านมาในอดีตก็ยังเป็นค่าตัวเลขที่ค่อนข้างต่ำอยู่มาก ทั้งนี้ช่วงทศวรรษที่ผ่านมา การออมเงินของครัวเรือนในประเทศไทยเติบโตขึ้นประมาณร้อยละ 0.1-0.2 ต่อปี ซึ่งในทางกลับกัน สถิติของธนาคารแห่งประเทศไทยแสดงให้เห็นถึงการเติบโตของหนี้สินรายครัวเรือนจาก 4.7 พันล้านบาทในปี 2550 เป็น 5.1 พันล้านบาทในปี 2551 และ 8.8 พันล้านบาทในปี 2555 ซึ่งมีอัตราการเติบโตอยู่ที่ร้อยละ 13.2 ต่อปี ดังนั้นเพื่อเป็นการเพิ่มสถานะทางการเงินที่ดีในกลุ่มแรงงานที่มีรายได้น้อย ประเทศไทยจำเป็นต้องเพิ่มความตระหนักรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการหนี้ และส่งเสริมความรู้ทางการเงินให้กับแรงงานดังกล่าว

นายวิน พรหมแพทย์ (สำนักงานประกันสังคม) ดร. เฉลิมพล ดุลสัมพันธ์ (ประธานชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย)

กลุ่มเกษตรกร

ผลการสำรวจภาวะการทำงานของประชากรปี พ.ศ. 2556 พบว่า มีประชากรที่ทำงานในภาคเกษตร อยู่ประมาณ 15.4 ล้านคน⁵ ในขณะที่การสำรวจสำมะโนการเกษตรปีพ.ศ. 2556 ซึ่งดำเนินการโดยสำนักงาน สถิติแห่งชาติ รายงานว่า มีเกษตรกรจำนวน 5.9 ล้านคนที่ทำประโยชน์บนที่ดินที่ตนเองถือครองอยู่ โดยใน กลุ่มนี้ ประมาณร้อยละ 96.4 ที่ใช้ผืนดินสำหรับการเพาะปลูก และอีกร้อยละ 20.9 สำหรับการเลี้ยงปศุสัตว์ ซึ่งเกษตรกรที่ประกอบอาชีพด้านการเพาะปลูกนั้น กว่าร้อยละ 80.0 ปลูกพืชเชิงเดี่ยว และมีเพียงร้อยละ 20.0 ที่ใช้ที่ดินสำหรับเพาะปลูกพืชที่แตกต่างกัน 2 ชนิด ส่วนนี้เองที่สะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยนิยมการเกษตร แบบเชิงเดี่ยว ซึ่งขัดแย้งกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยพึ่งพาการปลูกพืชเชิงเดี่ยวมากเกินไป

นายเสน่ห์ วิชัยวงศ์ (สภาเกษตรกรแห่งชาติ) กล่าวถึง การพัฒนาอย่างรวดเร็วของระบบเศรษฐกิจและเทคโนโลยีในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ซึ่งสวนทางกับความรู้และทักษะของเกษตรกรไทยที่ไม่สามารถปรับตัวได้ทัน อันส่งผลทำให้เพิ่มความเสี่ยงต่อการเป็นหนี้จากการขาดทักษะในเรื่องการบริหารจัดการและความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจในสังคมไทย

ข้อมูลตามรายงานของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในปี 2557 พบว่า แรงงานภาคเกษตรมีแนวโน้มที่จะมีสภาพความเป็นอยู่ที่ยากจนมากกว่าแรงงานนอกภาคเกษตรถึง 2 เท่า ซึ่งมาจากข้อเท็จจริงที่ว่า รายได้เฉลี่ยของเกษตรกรนั้นต่ำกว่า นอกจากนั้นยังต้องเผชิญกับความผันผวนของราคาสินค้าโภคภัณฑ์และอุปสรรคทางธรรมชาติ อาทิ สภาพอากาศ ทั้งนี้ ประมาณร้อยละ 21.6 ของประชากรในภาคเกษตรถือว่าเป็นกลุ่มคนจน ขณะที่เพียงร้อยละ 10.7 ของประชากรนอกภาคเกษตรเท่านั้น

⁵ ภาคเกษตร หมายถึง ผู้ถือครองที่ดินทำการเกษตร (เจ้าของที่ดินและผู้เช่าที่ดิน) และผู้ที่มีอาชีพเกี่ยวข้องกับการทำประมง การป่าไม้ การเลี้ยงปศุสัตว์ การบริการทางการเกษตร และการเป็นแรงงานรับจ้างชั่วคราว

ที่เป็นกลุ่มคนจน ซึ่งเกษตรกรที่ยากจนมีโอกาสเพียงเล็กน้อยที่จะเป็นเจ้าของหรือถือครองที่ดินของตนเองเพื่อทำการเกษตร และแม้ว่าพวกเขาจะสามารถเป็นเจ้าของที่ดินได้ ก็จะได้แค่พื้นที่เล็กๆ เท่านั้น

นายศิริชัย จันทน์นาคน ผู้จัดการสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด ให้ภาพกว้างของสถานการณ์แรงงานในประเทศไทย ณ ปัจจุบัน ซึ่งแรงงานที่อยู่ในวัยกลางคนส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชนบทจะอพยพเข้ามาทำงานในเมืองและโรงงานต่างๆ โดยทิ้งบิดามารดาที่สูงอายุและบุตรหลานไว้ที่บ้าน ขณะที่นายเสน่ห์ วิชัยวงศ์ รองเลขาธิการสภาเกษตรกรแห่งชาติ ก็ให้ภาพการพัฒนาของสังคมเกษตรกรรมในประเทศไทยไว้ว่า ในระยะเวลาไม่กี่ปีที่ผ่านมาจากเกษตรกรรมตามวิถีเศรษฐกิจแบบพอเพียง ซึ่งเกษตรกรเพาะปลูกเพียงเพื่อใช้เป็นอาหารอย่างเพียงพอสำหรับการดูแลสมาชิกในครอบครัวเท่านั้น กลายมาเป็นเกษตรกรรมที่มีโครงสร้างตามการตลาด ที่เกษตรกรมีการนำผลผลิตทางการเกษตรในส่วนที่เกินออกจำหน่าย ซึ่ง ณ ปัจจุบัน เกษตรกรจะต้องจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรของพวกเขาตามราคาที่กำหนดโดยตลาดสินค้าโภคภัณฑ์ในตลาดโลก แม้ว่าพวกเขาจะต้องซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรต่างๆ อาทิ เมล็ดพันธุ์และปุ๋ย ในราคาตลาดท้องถิ่นที่ถูกควบคุมโดยพ่อค้าคนกลาง การที่เกษตรกรขาดความรู้เรื่องทางการเงินทำให้มักจะตกอยู่ในภาวะเสี่ยงเนื่องจากไม่เข้าใจสภาวะความผันผวนของราคาในช่วงขนาดใหญ่ ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อเกษตรกร

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เป็นหน่วยงานหลักที่ให้การสนับสนุนความรู้และทักษะทางการเงินแก่กลุ่มเกษตรกรไทย โดยหัวข้อการฝึกอบรมนั้นประกอบด้วย การทำบัญชีครัวเรือน การออมเงิน การบริหารจัดการหนี้สิน การบริหารจัดการค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิต และการฝึกอบรมอาชีพ ตัวอย่าง โครงการดังกล่าว ได้แก่ โครงการพัฒนาชุมชนต้นแบบ (Development Community Prototype) โครงการรูปแบบการดำรงชีวิตชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง (Livelihood Pattern of Sufficiency Economy Community Role Model) โครงการพัฒนาศักยภาพด้านการบัญชีวิสาหกิจชุมชน (Capacity Building of Micro Community Enterprise Accounting) โครงการฟื้นฟูและพัฒนาอาชีพเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. พักชำระหนี้ (Rehabilitation and Farmers' Occupation of Debt Moratorium Development) และโครงการกองทุนทวีสุข (Taweek Fund) ซึ่งส่งเสริมให้เกษตรกรออมเงินไว้สำหรับการใช้ชีวิตในช่วงเกษียณอายุ ทั้งนี้ ธ.ก.ส. มีการจัดสวัสดิการไว้สำหรับบรรดาลูกค้าที่เป็นสมาชิกของธนาคารภายใต้โครงการกองทุนทวีสุข ซึ่งครอบคลุมการคุ้มครองต่อการสูญเสียชีวิตอันเนื่องมาจากอุบัติเหตุหรือการพิการอย่างถาวร เงินชดเชยในกรณีเกิดอุบัติเหตุและค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ของโรงพยาบาล นอกจากนี้ ยังมีหน่วยงานอื่นๆ ที่ดำเนินโครงการคล้ายๆ กัน อาทิ กรมส่งเสริมสหกรณ์ (กสส.) ซึ่งให้ความรู้แก่เกษตรกรในเรื่องการทำบัญชีครัวเรือน ผ่านทางสหกรณ์การเกษตร และกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ (กตส.) ซึ่งให้การอบรมแก่เกษตรกรผ่านทางโครงการครูบัญชีเกษตรกรอาสา

1. การอ่านออกเขียนได้ขั้นพื้นฐาน

ข้อมูลจากการสำรวจสำมะโนการเกษตร ปี 2556 พบว่า สัดส่วนของแรงงานในภาคเกษตรที่สำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา หรือได้รับประกาศนียบัตรทางวิชาชีพ (ปวช.) ประกาศนียบัตรทางวิชาชีพชั้นสูง

(ปวส.)/อนุปริญญา หรือปริญญาตรี เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 12.1 ในปีพ.ศ. 2546 เป็นร้อยละ 22.0 ในปีพ.ศ. 2556 ในขณะเดียวกัน สัดส่วนของเกษตรกรที่จบการศึกษาสูงสุดในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่านั้นกลับลดลงจากร้อยละ 87.9 เป็นร้อยละ 78.0 แม้ว่าตัวเลขดังกล่าวจะแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาที่ดีขึ้น แต่ก็ยังเป็นตัวเลขที่ห่างไกลจากคุณสมบัติของแรงงานในภาคอุตสาหกรรมอื่นๆ เป็นอย่างมาก

การศึกษาของเกษตรกรและสมาชิกในครอบครัวของเกษตรกรถือเป็นหนึ่งในปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อภาวะหนี้สินครัวเรือนภาคเกษตร เนื่องจากระดับการศึกษาที่ต่ำและการขาดทักษะในการบริหารจัดการการเงินจะเป็นข้อจำกัดต่อความสามารถของเกษตรกรในการเพิ่มผลผลิตและการสร้างรายได้ ซึ่งบ่อยครั้งก็มักจะก่อให้เกิดวงจรหนี้สิน

การฝึกอบรมโดยรัฐบาลและหน่วยงานกึ่งรัฐบาล อาทิ ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ สภาเกษตรกรแห่งชาติ และชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด ที่พยายามเสริมสร้างความรู้ของเกษตรกร ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับเรื่องการผลิตทางการเกษตรและการเพิ่มศักยภาพการผลิต โดยมีโครงการฝึกอบรมไม่มากนักที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะชีวิตของเกษตรกร และมีเกษตรกรจำนวนน้อยที่ได้รับเชิญให้เข้าร่วมโครงการดังกล่าว

2. ความรู้และทักษะทางการเงิน

ข้อมูลจากการศึกษาวิจัยที่ดำเนินการโดยมูลนิธิสถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง ปี 2556 พบว่าเกษตรกรมีความรู้ทางการเงินในระดับที่ต่ำกว่าภาคส่วนอื่นๆ ในสังคม โดยการวิจัยพบว่า ความรู้ทางการเงินของกลุ่มเกษตรกรอยู่ในระดับต่ำกว่าที่คาดหวังไว้ใน 3 ด้าน กล่าวคือ (1) การวางแผนทางการเงิน เนื่องจากไม่มีเวลา ไม่มีเงินเพียงพอ และไม่มีความรู้ด้านการบริหารจัดการทางการเงิน (2) การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทางการเงิน เนื่องจากเกษตรกรมากกว่าครึ่งหนึ่งไม่มีการติดตามข้อมูลข่าวสารทางการเงิน และไม่ทราบหรือรู้จักผู้ให้บริการคำปรึกษาทางการเงิน และ (3) การบริหารจัดการการเงินในระยะสั้น เนื่องจากเกษตรกรมักจะประสบปัญหารายรับไม่เพียงพอ และไม่สามารถควบคุมค่าใช้จ่ายของตนเองได้

ข้อค้นพบเหล่านี้สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ รวมทั้งสภาเกษตรกรแห่งชาติ ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ซึ่งพบว่า เกษตรกรมีความเชี่ยวชาญในการเพาะปลูกพืช แต่ขาดความรู้ที่จำเป็นสำหรับการบริหารจัดการทางการเงินที่เหมาะสม การลดต้นทุน การควบคุมการผลิต และการบริหารจัดการธุรกิจ ตลอดจนการขยายธุรกิจ อีกทั้ง เกษตรกรมักจะตกเป็นเหยื่อของสื่อและการโฆษณา ซึ่งสามารถชักจูงและโน้มน้าวเกษตรกรให้มีพฤติกรรมบริโภคที่ไม่เหมาะสมได้ ในขณะที่นโยบายของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาหนี้สินและความยากจนของเกษตรกรก็มุ่งเน้นไปที่การเข้าถึงแหล่งเงินทุน แต่ไม่ได้มุ่งเน้นที่การเสริมสร้างความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการหนี้สินและการใช้จ่าย รัฐบาลได้พยายามที่จะใช้มาตรการสนับสนุน เช่น การพักชำระหนี้ชั่วคราว และการสนับสนุนทางการเงินอื่นๆ ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์ต่อการ

เพาะปลูกของเกษตรกร อย่างไรก็ตาม รัฐบาลจะต้องส่งเสริมความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการและปรับปรุงพฤติกรรมทางการเงินของเกษตรกรด้วย

ความท้าทายที่ใหญ่ที่สุดในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้คือ การที่เกษตรกรจำเป็นต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ในการเพาะปลูกพืชและดูแลผลผลิตทางการเกษตร นอกจากนั้น พวกเขายังจะมีมุมมองต่อการบริหารจัดการการเงิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำบัญชีครัวเรือนว่าเป็นเรื่องยุ่งยากและไม่เกี่ยวข้องกับชีวิตของพวกเขา ดังนั้นรูปแบบการให้ความรู้ทางการเงินที่เหมาะสมสำหรับเกษตรกรจะต้องพิจารณาถึงเรื่องพฤติกรรมและวิถีชีวิตของเกษตรกรด้วย ทั้งนี้ ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยได้เสนอให้มีการฝึกอบรมเกี่ยวกับความรู้เรื่องทางการเงินผ่านทางช่องทางทางสหกรณ์การเกษตร ซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กับเกษตรกรอยู่เป็นประจำและอยู่ในตำแหน่งที่สามารถเชิญชวนเกษตรกรรายใหม่ให้เข้าร่วมการฝึกอบรมได้ นอกจากนั้น ควรมีการพัฒนาการฝึกอบรมความรู้ทางการเงินเพื่อดึงดูดให้เกษตรกรสนใจและเข้าร่วมการอบรม ขณะที่ทางสภาเกษตรกรแห่งชาติได้เสนอให้มีการฝึกอบรมแกนนำเกษตรกรเพื่อสร้างวิทยากรผู้ฝึกอบรมต้นแบบในการถ่ายทอดความรู้ต่างๆ ให้แก่เกษตรกรรายอื่นๆ โดยสามารถสื่อสารกับเกษตรกรเหล่านั้นได้โดยตรง ซึ่งเป็นวิธีการที่ดีที่ได้รับการพิสูจน์แล้วว่ามีประสิทธิภาพมากกว่าการฝึกอบรมเพียงอย่างเดียว

ดร. วิณะโรจน์ ทรัพย์ส่งสุข อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กล่าวว่า กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ได้จัดทำโครงการต้นแบบที่ชื่อ “ครูบัญชีเกษตรกรอาสา” ซึ่งแกนนำเกษตรกรเป็นวิทยากรผู้ฝึกอบรมในท้องถิ่น โดยวิทยากรเหล่านี้จะทำหน้าที่ส่งเสริมเกษตรกรในชุมชนให้พัฒนาหรือปรับปรุงความรู้ทางการเงินของพวกเขา พร้อมทั้งการออมเงิน วิธีการเช่นนี้ค่อนข้างประสบความสำเร็จ เนื่องจากวิทยากรในท้องถิ่นเข้าใจวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของเกษตรกร ในทางกลับกันเกษตรกรไทยก็มีความไว้วางใจในตัววิทยากรในท้องถิ่นมากกว่าวิทยากรแกนนำที่มาจากภาคอื่นๆ นอกจากนี้ แนวทางนี้สามารถเพิ่มจำนวนเกษตรกรที่ได้รับการฝึกอบรมแบบทวีคูณได้ค่อนข้างรวดเร็ว

3. ทศนคติต่อเงิน

นายวิทยา เจียรพันธุ์ และคณะ (2551) ได้ทำการศึกษาหนี้สินครัวเรือนและระดับความยากจนในประเทศไทยของกลุ่มเกษตรกร และชี้ให้เห็นว่า การบริการจัดการการเงินเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่กำหนดระดับความยากจนของเกษตรกร โดยหากเกษตรกรมีทัศนคติเชิงบวกต่อการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อลดต้นทุนการผลิต และ/หรือเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต ควบคู่กับมีทักษะการบริหารจัดการด้านการเงินและการตลาดที่ชัดเจน พวกเขาจะสามารถพัฒนาตนเองและหลุดพ้นจากวงจรหนี้สินได้ ในอีกด้านหนึ่ง หากเกษตรกรมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตไปตามสื่อโฆษณาชวนเชื่อ และพึ่งพาโครงการของภาครัฐที่ได้รับสินเชื่อค่อนข้างง่าย พวกเขาก็มีโอกาสน้อยมากในการชำระหนี้คืน ข้อค้นพบเหล่านี้สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยที่ดำเนินโดยนางสาวอานันท์ชนก สกนธวัฒน์ (2555) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยที่มีความเชื่อมโยงมากที่สุดกับความยากจนเมื่อเทียบกับความอยู่ดีมีสุขทางสถานะการเงินในกลุ่มเกษตรกรคือ ค่านิยมของพวกเขา โดยค่านิยมในส่วนนี้หมายถึง ความสำคัญที่บุคคลนั้นๆ กำหนดหรือให้คุณค่ากับการอดออม การประหยัดมัธยัสถ์ และการขยันทำมาหากิน

นอกจากนี้ การศึกษาของอานันท์ชนก สกนธวัฒน์ (2555, หน้า 165-168) ได้ศึกษาภาวะความยากจนในกลุ่มเกษตรกรไทย โดยทำการสำรวจข้อมูลจากครัวเรือนทั้งหมด 85 ครัวเรือนที่อยู่ในภาคกลางและภาคตะวันออกของประเทศไทย เพื่อศึกษาถึงสาเหตุที่ทำให้พวกเขาสามารถหลุดพ้นจากภาวะความยากจนได้เป็นผลสำเร็จ พบว่า การอดออมและการประหยัดมัธยัสถ์เป็นปัจจัยสำคัญอันดับที่สาม รองจากปัจจัยการได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากครอบครัว และการประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรเพิ่มเติม ตามลำดับ ครัวเรือนส่วนใหญ่ที่ให้สัมภาษณ์ได้กำหนดกรอบความยากจนไว้ว่า มิใช่เป็นเพียงการขาดแคลนเงิน แต่ยังรวมถึงสภาวะจิตใจที่เต็มไปด้วยความโลภ ความไม่พอเพียง และความเกียจคร้านอีกด้วย

นอกจากนี้ ความสำคัญของทัศนคติต่อเงินของแต่ละบุคคลที่สะท้อนให้เห็นจากข้อค้นพบจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งชี้ให้เห็นว่า เมื่อใดก็ตามที่มีการให้ความรู้เรื่องทางการเงินแก่เกษตรกร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำบัญชีครัวเรือน ผู้ดำเนินการจะต้องเริ่มจากการให้ความสำคัญกับทัศนคติของพวกเขาต่อแนวทางการบริการจัดการการเงินก่อนเป็นอันดับแรก⁶ ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติจึงเป็นวิธีที่ดีที่สุดที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในแง่ของการบริการจัดการทางการเงินที่เหมาะสม

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้แทนกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กล่าวว่า เกษตรกรจำนวนมากมีทัศนคติว่าการทำบัญชีครัวเรือนเป็นเรื่องที่ยุ่งยากและต้องใช้เวลาานาน ซึ่งไม่คุ้มค่ากับเวลาของพวกเขา ขณะที่เกษตรกรหลายรายไม่มีนิสัยที่จะบันทึกรายการค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ซึ่งกลายเป็นข้อจำกัดที่สำคัญในการทำความเข้าใจสถานการณ์ทางการเงินของพวกเขาได้ อุปสรรคสำคัญในการทำบัญชีครัวเรือนก็คือ ทัศนคติของบุคคล ต่อการทำบัญชี ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญมากกว่ารูปแบบการทำบัญชีครัวเรือน ดังนั้น จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเกษตรกรโดยการสร้างความตระหนักรู้ให้เห็นถึงความสำคัญของการออมเงินมากยิ่งขึ้น

⁶ การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้แทนจากกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ และกรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

เพื่อเป็นการสร้างพฤติกรรมทางการเงินที่เหมาะสม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านความรู้เรื่องทางการเงินจะต้องร่วมมือกับองค์กรเกษตรกรต่างๆ ซึ่งมีบางโครงการที่ให้ความรู้เรื่องการทำบัญชีครัวเรือนอยู่แล้ว ในขณะที่บางหน่วยงานก็ยังขาดความรู้ทางการเงินและขาดเครื่องมือที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ ในการที่จะสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการเงินของเกษตรกรได้

ผู้แทนของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) อธิบายถึงภารกิจหลักของธนาคารว่า หนึ่งในนั้นคือการเป็นแหล่งเงินทุนให้กับเกษตรกร เมื่อมีการให้สินเชื่อแก่เกษตรกร ทาง ธ.ก.ส. ก็จะทำให้คำแนะนำต่างๆ กับเกษตรกรด้วย โดยมักจะให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรและการจัดทำบัญชีครัวเรือน

นอกจากนี้ ธ.ก.ส. ยังมีผลิตภัณฑ์ทางการเงินอื่นๆ อาทิ กองทุนทวีสุข ซึ่งมีเป้าหมายในการเก็บเงินจากเกษตรกรวันละ 1 บาท และนำเงินนั้นมารวมกันเพื่อจัดให้มีสวัสดิการและสิทธิประโยชน์อื่นๆ ให้แก่เกษตรกร ซึ่ง ณ ปัจจุบัน มีประชากรทั้งหมดราวๆ 1.1 ล้านคนที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกโครงการกองทุนทวีสุข นอกจากนั้นทาง ธ.ก.ส. ยังพยายามส่งเสริมเรื่องความรู้ทางการเงินและปลูกฝังนิสัยการออมเงินให้กับสมาชิก โดยนายสว่าง ชื่นอารมย์ ประธานสภาเกษตรกรจังหวัดตราดและสมาชิกของสภาเกษตรกรแห่งชาติ เสนอให้ทาง ธ.ก.ส. สนับสนุนเกษตรกรโดยการเป็นแหล่งเงินทุนในการให้สินเชื่อ และสร้างวินัยทางการเงินที่ดีให้กับเกษตรกรที่มาขอรับสินเชื่อนั้น

4. การเข้าถึงบริการทางการเงิน

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกของการศึกษาภายใต้โครงการ “คนไทยก้าวไกล ใส่ใจการเงิน” และงานวิจัยของไดแอส (Diaz) และอชวานันท์กุล (Achavanuntakul) (2556, หน้า 29) พบว่า ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) และกองทุนหมู่บ้าน แสดงให้เห็นถึงวิธีการต่างๆ ซึ่งเกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบได้ ในกรณีที่เกษตรกรมีความจำเป็นต้องใช้เงินจำนวนเล็กน้อย หรือมีความต้องการที่จะชำระหนี้สินคืนให้กับ ธ.ก.ส. เกษตรกรมักจะขยืมเงินจากญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน และผู้ปล่อยเงินกู้นอกระบบ⁷ ซึ่งการศึกษานี้มีความสอดคล้องกับการสำรวจสำมะโนการเกษตรในปีพ.ศ. 2556 ซึ่งพบว่า เกือบร้อยละ 70.9 ของครัวเรือนภาคเกษตรเป็นหนี้กับ ธ.ก.ส.

ธ.ก.ส. เป็นแหล่งเงินทุนสำคัญของเกษตรกร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้สินเชื่อการเกษตรและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรอื่นๆ ซึ่งในปีพ.ศ. 2550 พบว่า เกษตรกรประมาณร้อยละ 98.0 สามารถเข้าถึงบริการทางการเงินของ ธ.ก.ส. ได้ โดยผ่านสาขาของธนาคารที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ชนบทที่กระจายตัวอยู่ในจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ นอกจากนี้ สถาบันการเงินระดับฐานราก อาทิ กลุ่มออมทรัพย์หรือธนาคารหมู่บ้าน ก็เป็นอีกหนึ่งแหล่งเงินทุนสำคัญสำหรับเกษตรกร

⁷ โดยทั่วไปแล้ว เกษตรกรได้รับรายได้รวมเป็นรายปี หลังจากที่ยาผลผลิตทางการเกษตร แต่ก็ยังคงมีรายจ่ายรายเดือนอยู่

รายงานสภากรรมการธนาคารเงินระดับฐานรากในประเทศไทย (2010, หน้า 23) ได้ชี้ให้เห็นถึง กรณีตัวอย่างที่เป็นเรื่องราวของหน่อเอ๊ะ ซึ่งทำงานเป็นลูกจ้างขายแรงงานรายวันในไร่ของเกษตรกรชาวไทย มีปัญหาในการเข้าถึงบริการทางการเงินจากสถาบันการเงินในระบบ แต่หลังจากที่หน่อเอ๊ะได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกธนาคารหมู่บ้านในชุมชนที่เธอพักอาศัยอยู่ และเริ่มต้นออมเงินเดือนละ 50 บาท ก็ทำให้หน่อเอ๊ะมีสิทธิขอรับสินเชื่อเพื่อนำไปซื้อลูกวัวได้ ซึ่งเธอหวังว่าจะสามารถทำกำไรจากการขายวัวตัวนี้ในอนาคต อีกตัวอย่างคือ กรณีของยุชินทร์ ซึ่งมีอาชีพเป็นเกษตรกรผู้ปลูกข้าวและลำไย โดยปกติ ยุชินทร์จะซื้อเมล็ดพันธุ์ และปุ๋ยจากร้านค้าในชุมชนโดยขอใช้เครดิต ซึ่งทางร้านจะคิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 10.0 ต่อเดือน และยุชินทร์ยังต้องขายผลผลิตทั้งข้าวและลำไยให้กับร้านค้าแห่งนี้ แต่หลังจากที่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของธนาคารหมู่บ้านในชุมชน ทำให้เธอได้รับผลตอบแทนเป็นดอกเบี้ยเงินฝากอีก ร้อยละ 36.0 จากเงินออมของเธอในช่วงปีแรกอีกด้วย และหลังจากนั้นเธอก็สามารถยุติการซื้อสินค้าทางการเกษตรโดยใช้ระบบเครดิตได้ ซึ่งยุชินทร์เองก็ยังวางแผนจะเก็บออมเงินอย่างต่อเนื่องเพื่อจะได้มีสิทธิขอรับสินเชื่อก้อนใหญ่ขึ้นในอนาคต

ในระหว่างการประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องครั้งที่ 1 ก็มีการอภิปรายในหัวข้อการเข้าถึงแหล่งเงินทุน ซึ่งเกษตรกรมีโอกาสที่จะเข้าถึงแหล่งเงินทุนผ่านทาง ธ.ก.ส. ได้ แต่เกษตรกรส่วนใหญ่ยังมีความรู้เรื่องทางการเงินค่อนข้างน้อย ดังนั้น ธ.ก.ส. จึงควรเน้นถึงความสำคัญในการสร้างวินัยทางการเงินให้แก่กลุ่มเกษตรกรควบคู่ไปกับการพัฒนาความสามารถของเกษตรกรในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน

สถาบันสินเชื่อของรัฐต้องเตรียมความพร้อมให้แก่เกษตรกรและสมาชิกในครัวเรือนของเกษตรกรก่อนที่จะให้สินเชื่อประเภทต่างๆ กับพวกเขา โดยสินเชื่อเปรียบเสมือนดาบสองคม ซึ่งสามารถส่งเสริมให้เกิดการสร้างผลผลิตอย่างยั่งยืน หรือก่อให้เกิดวังวนของหนี้สินหากใช้ผิดวัตถุประสงค์ โดยสถาบันการเงินควรจัดสรรทรัพยากรเพื่อนำมาจัดการฝึกอบรมแบบปฏิบัติงานจริงให้แก่เกษตรกร เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมและความรู้ทางการเงินก่อนที่จะอนุมัติการให้สินเชื่อ

นายสว่าง ชื่นอารมย์ (สภาเกษตรกรจังหวัดตราด) ให้ข้อเสนอแนะว่า เมื่อธนาคารให้สินเชื่อกับประชาชนแล้ว ก็ควรให้ความรู้ทางการเงินกับบรรดาลูกหนี้ของตนเองด้วย

5. พฤติกรรมทางการเงินที่มีประสิทธิภาพ

พฤติกรรมด้านการเงินที่มีประสิทธิภาพของกลุ่มเกษตรกรสามารถสร้างให้เกิดขึ้นได้โดยการให้ความรู้แก่พวกเขาในเรื่องการบริหารจัดการการเงินที่เหมาะสม ทั้งนี้ นโยบายของรัฐบาล อาทิ การกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่ชนบทด้วยการอัดฉีดเงินเข้าสู่ระบบ ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้เกษตรกรใช้จ่ายเงินโดยไม่มีการพัฒนาความสามารถในการออมเงิน หรือหลุดพ้นจากภาระหนี้สินของพวกเขาได้ และเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินเหล่านี้ รัฐบาลควรพิจารณาทบทวนนโยบายการให้ความช่วยเหลือทางการเงิน โดยให้รวมการศึกษาในด้านการออมและการบริหารจัดการความเสี่ยง

นางสาวพริยา ชูฉวยากร และคณะ (2557) ศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการทำเกษตรกรรมและพบว่า เกษตรกรที่ประสบความสำเร็จจะขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการการเงินในการที่จะจัดสรรเงินเพื่อใช้จ่ายในครัวเรือนและใช้จ่ายในการเพาะปลูกพืชพันธุ์ นอกจากนี้ เกษตรกรที่ประสบความสำเร็จมีการวางแผนการผลิตในอนาคตโดยการลงทุนในด้านเทคโนโลยี

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเกษตรกรเพื่อช่วยให้พวกเขาเข้าใจการบริหารจัดการการเงินที่ดีจึงเป็นเรื่องสำคัญมากที่จะแก้ไขปัญหาทางการเงินของพวกเขาในภาพรวม โดยจะนำไปสู่การเติบโตอย่างยั่งยืนมากกว่าการสร้างโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน

ในการประชุมผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง นายสว่าง ชื่นอารมย์ ประธานสภาเกษตรกรจังหวัดตราด และสมาชิกของสภาเกษตรกรแห่งชาติ แบ่งปันประสบการณ์ส่วนบุคคลของตนเองในช่วงที่เกือบจะกลายเป็นบุคคลล้มละลาย เนื่องจากการวางแผนทางการเงินที่ไม่ดี หลังจากเหตุการณ์นั้น เขาก็ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการการเงินที่เหมาะสม และสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อให้มีความอยู่ดีมีสุขทางสถานะการเงิน ประสบการณ์ส่วนตัวของเขากลายเป็นแรงบันดาลใจให้เขาออกไปให้ความรู้แก่เกษตรกรคนอื่นๆ และชุมชนต่างๆ สำหรับส่วนนี้ เขายึดหลักการสำคัญอยู่ 4 เรื่อง คือ (1) การตั้งเป้าหมายทางการเงิน (2) การศึกษาหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งหมด (3) การจัดทำแผนการเงินโดยบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร และ (4) การลงมือปฏิบัติ ทั้งนี้ การให้ความรู้เรื่องการบริหารจัดการทางการเงินกับเกษตรกรถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาหนี้สิน เช่นเดียวกับนายยวง เขียวนิล ครูบัญชีเกษตรกรอาสาจากสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์นันทบุรี ซึ่งกลายเป็นเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ โดยการพัฒนาและปรับปรุงการบริหารจัดการการเงินส่วนบุคคลของเขา

6. ความอยู่ดีมีสุขทางสถานะการเงิน

เพื่อบรรลุผลสำเร็จในการมีความอยู่ดีมีสุขทางสถานะการเงิน เกษตรกรจะต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมด มิใช่เพียงแค่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรเท่านั้น การให้ความรู้และการเพิ่มช่องทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น ในการช่วย

แก้ไขปัญหานี้สินของเกษตรกรนั้น รัฐบาลควรสนับสนุนการแทรกแซงด้านนโยบายในกระบวนการทางการเกษตร อาทิ การวางแผนการผลิต การตลาด และการปรับปรุงความสามารถในการผลิต ตลอดจนการปรับปรุงความสามารถในการบริหารจัดการทางการเงินของเกษตรกร

นายวง เขียวนิล (สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์นนทบุรี) กล่าวว่า ความตั้งใจ การลงมือทำอย่างต่อเนื่อง และความมุ่งมั่นล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการเงินได้

7. บทสรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย สำหรับการพัฒนาความรู้เรื่องทางการเงินของประเทศไทย

“ปัญหาอันดับหนึ่งของคนในยุคปัจจุบันและเศรษฐกิจ ณ วันนี้ คือ การขาดความรู้เรื่องทางการเงิน (The number one problem in today’s generation and economy is the lack of financial literacy)”

อลัน กรีนสแปน (Alan Greenspan)

ประธานธนาคารกลางสหรัฐ

(Chairman of the Federal Reserve of the United States) ระหว่างปีพ.ศ. 2530-2549

7.1 บทสรุป

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องต่างๆ และการศึกษาวิจัยเชิงลึก รวมถึงการสัมภาษณ์เชิงลึกกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกว่า 50 หน่วยงาน ทำให้เราได้พัฒนาข้อเสนอแนะต่างๆ เพื่อใช้ในการปรับปรุงความรู้เรื่องทางการเงินสำหรับ 3 กลุ่มเป้าหมายหลักของการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มนักเรียนนักศึกษา กลุ่มแรงงานที่มีรายได้น้อย และกลุ่มเกษตรกร ซึ่งในการศึกษาวิจัยนี้ได้นำข้อมูลทั้งหมดที่รวบรวมมาจากทั้งส่วนของอุปสงค์ (Demand) และอุปทาน (Supply) รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจากทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษาองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร และผู้แทนเครือข่ายของกลุ่มที่เป็นเป้าหมายในการศึกษา

ในระดับบุคคลนั้น มีอุปสรรคต่อความรู้ทางการเงินอยู่ 3 ประเภท กล่าวคือ (1) ทักษะและการรับรู้ (Perception) (2) ทักษะ (Skills) ความรู้ (Knowledge) และข้อมูล (Information) และ (3) การฝึกอบรม (Training) โดยในส่วนของทักษะและการรับรู้ ประชาชนไทยส่วนใหญ่ยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญของความรู้เรื่องทางการเงิน ถึงแม้ว่าพวกเขาจะมีทักษะและการรับรู้ที่ดีต่อเรื่องเงิน และการออมเงิน แต่พฤติกรรมของพวกเขาก็มีต่อการกักตุนเงินและการเป็นหนี้กลับมีแนวโน้มที่ค่อนข้างเสี่ยงอยู่มาก ทักษะและการรับรู้เกี่ยวกับหนี้สินนี้เป็นอิทธิพลมาจากการบริโภคนิยมและพฤติกรรมการเลียนแบบ ซึ่งได้รับแรงผลักดันมาจากแผนการตลาดและนโยบายที่พยายามกระตุ้นเศรษฐกิจผ่านการบริโภค นอกจากนี้ ประชาชนไทยโดยส่วนใหญ่ก็มีทักษะ ความรู้ และข้อมูลทางการเงินค่อนข้างน้อย จากการสำรวจข้อมูลทั่วประเทศ แม้แต่ประชาชนที่มีการศึกษาจำนวนมากกลับมีความรู้และทักษะในการบริหารจัดการทางการเงินต่ำกว่าที่คาดหวังเอาไว้ ในส่วนที่เกี่ยวกับการฝึกอบรมเรื่องความรู้ทางการเงิน ก็มีเพียงไม่กี่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในด้านนี้ แม้ว่าการฝึกอบรมจะมุ่งเน้นไปที่มาตรฐานความรู้ทางการเงินและการประเมินผล พวกเขา仍需พยายามที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านการเงินโดยรวมของประชาชนด้วย ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลทำให้ระดับหนี้สินครัวเรือนของประเทศไทยเพิ่มสูงขึ้นมากกว่าร้อยละ 83.0 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ และทำให้หนี้ที่มีมูลค่า

ชำระเกิน 1 เดือน แต่ไม่เกิน 3 เดือน จำนวนมากกลายเป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (Non-Performing Loans: NPLs)

ในระดับประเทศ มีอุปสรรคต่อความรู้เรื่องทางการเงินอยู่ 2 ประเภท กล่าวคือ: (1) ปัญหาเชิงโครงสร้าง (Institutional Problems) (2) นโยบาย (Policies) ณ ปัจจุบัน ประเทศไทยมีคณะกรรมการการให้ความรู้ทางการเงิน ซึ่งแต่งตั้งโดยกระทรวงการคลังในปีพ.ศ. 2552 ซึ่งมีหน้าที่ในการดำเนินการพัฒนาทักษะและความรู้ด้านการเงินให้แก่ประชาชน แต่ทว่าคณะกรรมการดังกล่าวก็มิได้อำนาจส่วนกลางในการเปลี่ยนแปลงนโยบายใดๆ นอกจากนี้ ยังมีหน่วยงานด้านนโยบายอื่นๆ ที่มีหน้าที่รับผิดชอบต่อ ความรู้เรื่องทางการเงิน อาทิ ธนาคารแห่งประเทศไทย ศูนย์คุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน (ศคง.) และสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) ซึ่งมีหน่วยเฉพาะที่ทำหน้าที่ส่งเสริมความรู้ทางการเงิน รวมทั้ง มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอีกจำนวนมากที่ให้ความร่วมมือในการเสริมสร้างความรู้และทักษะทางการเงินให้แก่ประชาชนไทย อาทิ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (ตลท.) บริษัท ข้อมูลเครดิตแห่งชาติ จำกัด สภาธุรกิจตลาดทุนไทย และสมาคมนักวางแผนการเงินไทย ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดนโยบายอย่างชัดเจนในการวางแผนทางเพื่อการพัฒนาความรู้เรื่องทางการเงินและมีความร่วมมือที่ดีระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ในทางกลับกัน บางนโยบาย อาทิเช่น “นโยบายคืนเงินภาษีจากรถยนต์คันแรก (First-Car Tax Rebate)” ไม่ได้ส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมด้านการเงินที่เหมาะสมแก่ประชาชนในวงกว้าง

การศึกษาวิจัยนี้ได้มีการประเมินความรู้เรื่องทางการเงินที่มีอยู่ ณ ปัจจุบัน ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเทศไทย ตามที่แสดงไว้ในตารางด้านล่างนี้

ตารางที่ 8: การให้บริการทางการเงินโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา	การอ่านออกเขียนได้ขั้นพื้นฐาน	ความรู้และทักษะทางการเงิน	ทัศนคติต่อเงิน	การเข้าถึงบริการทางการเงิน
1. นักเรียนนักศึกษา	สพฐ., สอศ., สกอ., สช.	ตลท., ศคง., ก.ล.ต., GSB, ธ.ก.ส., คปภ.	GSB, ธ.ก.ส.	กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.)
2. แรงงาน				
2.1 แรงงานประจำที่มีรายได้น้อย	สปส., ตลท.	คปภ., กฝร., FETCO, TFPA, ตลท.	NCB, KBank, ตลท.	กองทุนหมู่บ้าน (กทบ.), กสร.
2.2 แรงงานรายวันที่มีรายได้น้อย	สปส., ตลท.	กตส., คปภ., ตลท.	NCB, ตลท.	กทบ.

กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา	การอ่านออกเขียนได้ขั้นพื้นฐาน	ความรู้และทักษะทางการเงิน	ทัศนคติต่อเงิน	การเข้าถึงบริการทางการเงิน
3. เกษตรกร	กสส.	กสส., กตส.	กตส.	GSB, ธ.ก.ส., สหกรณ์การเกษตร, กทบ.

แม้ว่าจะมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมากมายที่ให้บริการความรู้ทางการเงินแก่กลุ่มที่ต้องการความช่วยเหลือเหล่านี้ แต่จำนวนผู้ได้รับประโยชน์เป็นเพียงตัวแทนส่วนเล็กๆ ของประชากรทั้งหมด นอกจากนั้น การฝึกอบรมและกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ก็ยังไม่สามารถตอบสนองกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้ทั้งหมด หรือยังไม่ได้มีการเผยแพร่ต่อสาธารณชนในวงกว้างแต่อย่างใด

โดยเหตุผลข้อหนึ่งในส่วนนี้ก็คือ รูปแบบการบริหารจัดการที่หลากหลายของผู้กำหนดนโยบายที่แตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นผู้กำหนดนโยบายหลักและเป็นหน่วยงานกำกับดูแลที่รับผิดชอบระบบการศึกษาของประเทศไทย ในขณะที่กระทรวงการคลัง ธนาคารแห่งประเทศไทย และสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ เป็นผู้กำหนดนโยบายหลักสำหรับการพัฒนาความรู้เรื่องทางการเงินของประเทศไทย หน่วยงานที่แตกต่างกันเหล่านี้มักจะไม่ค่อยประสานความร่วมมือกัน แม้ว่าหนึ่งในวิธีการที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดในการเผยแพร่ความรู้เรื่องทางการเงินออกไปในวงกว้างคือ การผนวกรวมเข้ากับระบบการศึกษาโดยบรรจุลงไปหลักสูตรให้เป็นวิชาบังคับ

สำหรับกลุ่มแรงงานที่มีรายได้น้อย ปัญหาที่ยากที่สุดคือ การโน้มน้าวหรือชักจูงใจพวกเขาให้ใช้เวลาในการเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องความรู้ทางการเงินและการบริหารจัดการทางการเงินตั้งแต่เริ่มแรกได้ เนื่องจากแรงงานรายได้น้อยเหล่านี้ใช้เวลาของพวกเราโดยส่วนใหญ่อยู่ในโรงงาน โดยไม่มีโอกาสมากนักในการเข้าร่วมฝึกอบรม ทั้งนี้ มีแนวทางอื่นๆ อาทิ สำนักงานประกันสังคมและกระทรวงแรงงานซึ่งเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งในการที่จะค้นหาและติดต่อแรงงานเหล่านี้ หากแต่ทั้งสองหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับแรงงานนี้ไม่ได้มีการดำเนินการฝึกอบรมการให้ความรู้ทางการเงินแต่อย่างใด อีกทั้งการเข้าไปยังพื้นที่โรงงานหลายๆ ครั้งก็ไม่สามารถทำได้ง่ายๆ นอกจากนี้ บุคลากรเจ้าหน้าที่รัฐที่ทำหน้าที่เป็นวิทยากรฝึกอบรมก็ยังมีจำนวนไม่เพียงพอ ปัญหานี้สามารถแก้ไขได้โดยใช้แนวทางการสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนที่มีอยู่กับธนาคารพาณิชย์ต่างๆ อาทิ ธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน) ธนาคารซีทีแบงก์ ธนาคารออมสิน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ซึ่งมีนักวางแผนทางการเงินที่สามารถให้ความรู้กับประชาชนเรื่องความรู้ทางการเงินและการบริหารจัดการทางการเงินได้ ในส่วนนี้จะต้องอาศัยหน่วยงานภาครัฐที่เป็นหลักในการจัดทำกรอบการพัฒนาความรู้เรื่องทางการเงินแห่งชาติ โดยครอบคลุมถึงกลุ่มเป้าหมายต่างๆ และกรอบการปฏิบัติงานสำหรับการให้ข้อมูลด้านการเงิน

กลุ่มเกษตรกรก็สามารถเข้าถึงหน่วยงานภาครัฐและกึ่งภาครัฐเพื่อที่จะสนับสนุนพวกเขาด้วยโครงการด้านการเงินต่างๆ โดยนโยบายที่เหมาะสมนั้นควรพยายามที่จะเพิ่มขีดความสามารถของเกษตรกร มิใช่เป็นเพียงการช่วยเหลือพวกเขาจากปัญหาด้านการเงิน ซึ่งถือเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น ในขณะที่พบว่าการเปิดตัวโครงการสนับสนุนมากมายเพื่อกระตุ้นการบริโภคของเกษตรกร แต่ทว่ากลับมีโครงการฝึกอบรมเกษตรกรเกี่ยวกับความรู้เรื่องทางการเงินค่อนข้างน้อย โครงการของธนาคารรัฐโดยส่วนใหญ่มักมุ่งเน้นเรื่องการเข้าถึงบริการทางการเงิน อาทิ การเจรจาขอพักชำระหนี้ชั่วคราว และการสนับสนุนทางการเงิน แต่ไม่ใช้การบริหารจัดการสหกรณ์ ในการแก้ไขปัญหาลุกลามเหล่านี้ รัฐบาลจะต้องกำหนดหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับผิดชอบเรื่องจัดการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความรู้ความสามารถของวิทยากรฝึกอบรมท้องถิ่น และสร้างความร่วมมือเพื่อยกระดับความตระหนักรู้เกี่ยวกับความรู้เรื่องทางการเงินในชุมชน

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนาความรู้เรื่องทางการเงินของประเทศไทย

เพื่อเป็นการเสริมสร้างความรู้เรื่องทางการเงินของประเทศไทย อันดับแรกประเทศไทยจะต้องสร้างความตระหนักรู้และกระตุ้นให้สาธารณชนมีความสนใจในเรื่องความรู้ทางการเงิน โดยในช่วงแรกของการพัฒนาความรู้เรื่องทางการเงินควรมีโครงการภาคบังคับในเรื่องการออมเงินและการควบคุมหนี้สิน ในการให้ความรู้ทางการเงินควรดำเนินการโดยวิทยากรฝึกอบรมท้องถิ่น อาทิ ผู้นำชุมชน ครู และองค์กรภาคประชาสังคม สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ และนักเรียน นอกจากนี้ ควรมีการใช้สื่อกระแสหลัก ซึ่งรวมถึงโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ และสื่อออนไลน์ทางสังคม ในการสนับสนุนการพัฒนาความรู้เรื่องทางการเงิน โดยบรรดาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมดควรเข้าร่วมแผนการพัฒนาแห่งชาตินี้ ซึ่งจะอยู่ภายใต้หน่วยงานกลางที่มีอำนาจหน้าที่เพียงหน่วยงานเดียว สำหรับกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้ กล่าวคือ กลุ่มนักเรียนนักศึกษา กลุ่มแรงงานที่มีรายได้ต่ำ และกลุ่มเกษตรกร การแทรกแซงโดยการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนจึงเป็นเรื่องจำเป็นที่ต้องพิจารณาถึงความต้องการหลักของกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว

- สำหรับกลุ่มเยาวชนไทย เป็นสิ่งสำคัญที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความรู้แก่เยาวชน ณ วันนี้ให้มีวินัยทางการเงินและมีความรู้ที่จำเป็นในการบริหารจัดการการเงินส่วนบุคคลของตนเองในปัจจุบัน และที่จะเกิดขึ้นในอนาคต
- เพื่อเป็นการยกระดับความอยู่ดีมีสุขทางสถานะการเงินของกลุ่มแรงงานที่มีรายได้ต่ำ ประเทศไทยจะต้องเพิ่มการสร้างความรู้ความตระหนักรู้ของพวกเขาเกี่ยวกับการบริหารจัดการหนี้สิน และเสริมสร้างความสามารถเรื่องความรู้ทางการเงินโดยทั่วไปให้กับพวกเขา
- เพื่อเป็นการช่วยแก้ปัญหาหนี้สินของเกษตรกร รัฐบาลควรสนับสนุนการแทรกแซงด้านนโยบายในกระบวนการทางการเงินเกษตร อาทิ การวางแผนการผลิต การตลาด และการปรับปรุงความสามารถในการผลิต ตลอดจนการปรับปรุงความสามารถในการบริหารจัดการทางการเงินของเกษตรกร

นอกจากนั้น เรามีข้อเสนอแนะทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปดำเนินการเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาต่างๆ อันเป็นแนวทางที่ครอบคลุมและปฏิบัติได้จริงในการพัฒนาและดำเนินแผนยุทธศาสตร์ความรู้เรื่องทางการเงินอย่างมีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนการดำเนินงานในระยะสั้น (ระยะเวลา 1-3 ปี)

1. การสร้างความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้แน่ใจว่าทุกภาคส่วนมีการดำเนินงานเพื่อขับเคลื่อนความรู้เรื่องทางการเงินไปในทิศทางเดียวกัน และส่งเสริมให้เกิดความรู้ลึกของการเป็นเจ้าของร่วมกัน

ผู้กำหนดนโยบายหลักเกี่ยวกับความรู้เรื่องทางการเงินควรส่งเสริมองค์กรภาคประชาสังคมอื่นๆ หน่วยงานภาครัฐ บริษัทเอกชน และเครือข่ายต่างๆ ให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาและส่งเสริมความรู้เรื่องทางการเงินในลักษณะที่เป็นวาระแห่งชาติ โดยหน่วยงานหลักควรวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาและแผนการดำเนินงานเพื่อสร้างโครงการการให้ความรู้ทางการเงินที่เหมาะสมสำหรับประชาชนแต่ละกลุ่ม พร้อมกับดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความรู้เรื่องทางการเงินให้กับกลุ่มดังกล่าวด้วย

2. การจัดตั้งเครือข่ายของการเรียนรู้เรื่องความรู้ทางการเงินสำหรับประชาชนแต่ละกลุ่ม

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรอิสระ และผู้แทนเครือข่ายภาคประชาชนใน 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักเรียนนักศึกษา แรงงานที่มีรายได้ต่ำ และเกษตรกร ควรเข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องนี้

3. การทำความเข้าใจประชาชนแต่ละกลุ่มเพื่อออกแบบแนวทางและรูปแบบการฝึกอบรมความรู้เรื่องทางการเงินที่เหมาะสม

เนื่องจากลักษณะของประชาชนแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกัน ทั้งในเรื่องบุคลิกภาพและประสบการณ์ความเป็นมา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรสร้างโครงการและกิจกรรมที่มีการออกแบบมาโดยเฉพาะ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ของประชาชนในแต่ละกลุ่ม

4. การศึกษาและพัฒนาเทคนิคการให้ความรู้ทางการเงิน เครื่องมือการเรียนรู้ รูปแบบการให้ความรู้ทางการเงิน และแผนการดำเนินกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับประชาชนแต่ละกลุ่ม

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมดควรแบ่งปันและแลกเปลี่ยนจุดแข็งด้านการให้ความรู้ทางการเงินและรูปแบบการให้ความรู้ทางการเงินที่เหมาะสม เพื่อเป็นการพัฒนาชุดเครื่องมือที่เหมาะสมสำหรับการสร้างแผนการพัฒนาความรู้เรื่องทางการเงินในระยะสั้นและระยะยาวสำหรับประชาชนแต่ละกลุ่ม ทั้งนี้ รูปแบบที่เหมาะสมที่สุดจึงเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จในการพัฒนาความรู้เรื่องทางการเงิน

5. การส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของความรู้เรื่องทางการเงินต่อการดำรงชีวิตประจำวัน

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมดจะต้องร่วมมือกันในการส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักรู้ถึงความสำคัญของทักษะการบริหารการเงินส่วนบุคคล อีกทั้ง ควรใช้ช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสมในการส่งเสริมและสร้างการตระหนักรู้สู่สาธารณะ

ขั้นตอนการดำเนินงานในระยะยาว

1. การกำหนดวาระแห่งชาติและแผนยุทธศาสตร์แห่งชาติ รวมทั้งแผนการดำเนินงานในการพัฒนาความรู้เรื่องทางการเงิน

เพื่อการพัฒนาความรู้เรื่องทางการเงินของประเทศไทย จะต้องมีการกำหนดวาระแห่งชาติและแผนยุทธศาสตร์แห่งชาติที่ชัดเจน โดยเป็นการตกลงร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมด

2. การจัดตั้งศูนย์ให้บริการความรู้เรื่องทางการเงินแบบเบ็ดเสร็จในประเทศไทย

หน่วยงานกลางที่มีอำนาจหน้าที่เป็นสิ่งสำคัญในการผลักดันความรู้เรื่องทางการเงินไปทั่วประเทศ และศูนย์ให้บริการนี้จะทำหน้าที่ตรวจสอบการพัฒนาความรู้เรื่องทางการเงินในแง่ของนโยบาย แผนยุทธศาสตร์ และการดำเนินการเพื่อลดความสับสนและซ้ำซ้อน

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลักจำเป็นต้องดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์แห่งชาติร่วมกัน

เพื่อเป็นการพัฒนาความรู้เรื่องทางการเงินไปทั่วประเทศ บรรดาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมดจะต้องทำงานร่วมกันเพื่อดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์แห่งชาติ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลักควรแบ่งความรับผิดชอบในการดูแลประชาชนในแต่ละกลุ่ม

4. การจัดทำโครงการ(กิจ)ภาคบังคับเกี่ยวกับการให้ความรู้เรื่องทางการเงินและการออมเงิน

จากทักษะการอ่านออกเขียนได้ขั้นพื้นฐานที่อยู่ในระดับต่ำของประชาชนหลายกลุ่ม รวมทั้งการมีทัศนคติต่อเงินที่ไม่เหมาะสมนั้น การปฏิบัติซ้ำหลายๆ ครั้งอาจจะเป็นแนวทางในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้มีความเหมาะสมได้ เนื่องจากความเคยชินเป็นรูปแบบที่ง่ายที่สุดของการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

5. การควบคุมเพดานหนี้สินส่วนบุคคล

แม้ว่าการเข้าถึงบริการทางการเงินจะเป็นทางออกที่ดีในการแก้ไขปัญหาความยากจน แต่ภายใต้สถานการณ์ที่ประชาชนมีความรู้เรื่องทางการเงินน้อยและการคุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงินที่ไม่สมบูรณ์ การควบคุมเพดานหนี้ส่วนบุคคลจึงเป็นวิธีการที่จะป้องกันไม่ให้เกิดพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินตัวและการขอสินเชื่อส่วนบุคคลที่มากเกินไป

6. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

พฤติกรรมของประชาชนแต่ละกลุ่มที่ได้ทำการศึกษาจะต้องมีการเปลี่ยนแปลง เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความรู้ความสามารถทางการเงินที่เป็นเลิศ ซึ่งถือเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาความรู้เรื่องทางการเงินของประเทศ

7. การปรับทัศนคติต่อเงินของประชาชนใหม่

จากการบริโภคนิยมที่เป็นค่านิยมทางสังคมอันนำไปสู่การเพิ่มสูงขึ้นของหนี้สินครัวเรือนในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา รวมถึงการมีทักษะและความรู้ทางการเงินน้อย ประชาชนไทยจึงจำเป็นต้องตระหนักรู้ถึงความสำคัญของความรู้เรื่องทางการเงิน และนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติอย่างจริงจังในชีวิตประจำวัน ไม่ใช่เป็นการพูดถึงแค่แนวคิดเพียงอย่างเดียว9494

บรรณานุกรม

- Alliance for Financial Inclusion (2011), “G20 Principles for Innovative Financial Inclusion.”
<http://www.afi-global.org/sites/default/files/afi%20g20%20principles.pdf>
- Atkinson, Adeleand Flore-Anne Messy (2012), “Measuring Financial Literacy: Results of the OECD / International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study,” OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, No. 15, OECD Publishing.
- Bank of Thailand (2013), “Household Financial Inclusion Survey 2013 (in Thai),” Bangkok: Bank of Thailand.
- Chuwutthayakorn, Peeraya, et.al. (2014), “Success Factors in Agriculture of Smart Farmer in Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives (BAAC),” Bangkok.
- Cole, Shawn, Sampson, Thomas, and Zia, Bilal (2009), “Valuing Financial Literacy Training,” presented at the Conference on Measurement, Promotion, and Impact of Access to Financial Services.
<http://siteresources.worldbank.org/INTFR/Resources/Ziaetl030309.ptf>
- Coombs Declaration Working Party (2009), “Building Financial Capability in the Pacific: Status Report,” Pacific Islands Forum Secretariat. 18 August 2014,
<http://www.forumsec.org.fj/resources/uploads/attachments/documents/FEMM%2009%20Update%20on%20Financial%20Sector%20Deve%20-%20Report.pdf>.
- Fiscal Policy Research Institute Foundation (2013), “2013 Financial Literacy Survey in Thailand” (in Thai). A research project funded by the Fiscal Policy Office, Bangkok, Ministry of Finance.
- Foundation for Development Cooperation and Banking with the Poor Network (2010), “Microfinance Industry Report: Thailand,” Bangkok: The Foundation for Development Cooperation and the Banking with the Poor Network.
[http://www.bwtp.org/BWTP%20Network%20Thailand%20Microfinance%20Industry%20Report%20\(English\).pdf](http://www.bwtp.org/BWTP%20Network%20Thailand%20Microfinance%20Industry%20Report%20(English).pdf)

- Grifoni, Andrea and Messy, Flore-Anne. (2012), “Current Status of National Strategies for Financial Education: A Comparative Analysis and Relevant Practices,” OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, No. 16, OECD Publishing.
- Hall, Keith (2008), “The Importance of Financial Literacy,” address to the conference on “Deepening Financial Capacity in the Pacific Region,” Sydney, 25 August 2008.
- Hilgert, Marianne A., Hogarth, Jeanne M. and Sondra G. Beverly (2003), “Household financial management: the connection between knowledge and behavior,” Federal Reserve Bulletin. <http://www.federalreserve.gov/pubs/bulletin/2003/0703lead.pdf>
- Jiaraphan, Wittaya, et.al. (2008), “Household Debt of Thai Rural Farmer in Thailand,” (in Thai), a research report, Bangkok: Thailand Research Fund.
- Lagarde, Christine (2014), “Empowerment through financial inclusion” address to the international forum for financial inclusion.
<https://www.imf.org/external/np/speeches/2014/062614a.htm>
- “Literacy Rate, Adult Total (% of people ages 15 and above).” The World Bank. Web. 10 Sept. 2014. <http://data.worldbank.org/indicator/SE.ADT.LITR.ZS>
- Saardchom, Narumon (2006), “Poverty trap: a case study of Thai farmers,” a research report, Bangkok: Thai Research Fund and the Commission on Higher Education.
- National Statistical Office (2012), “The Informal Employment Survey 2012,” NSO: Bangkok.
- National Statistical Office (2013), “Executive summary: Household Socio - Economic Survey 2013,” <http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/themes/files/socioSum56-6.pdf>
- National Statistical Office (2014a), “The Poverty Situation and Inequality in Thailand Analysis Report 2012,” PowerPoint presentation.
<http://popcensus.nso.go.th/web/kaset/file/news-26-09-2556.pdf>
- National Statistical Office (2014b), “Labor Force Survey (September 2014)” (in Thai).
<http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/themes/files/lfs57/reportSep.pdf>

Office of National Economic and Social Development Board (2013), “Population projections for Thailand 2010-2040.” <http://social.nesdb.go.th/social/Portals/0/Documents/การคาดประมาณ%20e-book.pdf>

Office of National Economic and Social Development Board (2014), “The Poverty Situation and Inequality in Thailand Analysis Report 2012,” NESDB: Bangkok.
http://www.nesdb.go.th/Portals/0/news/research/14/data_0236190914.pdf

Organisation for Economic Cooperation and Development (2000), “Literacy in the Information Age: Final Report of the International Adult Literacy Survey.”
<http://www.oecd.org/edu/skills-beyond-school/41529765.pdf>

Organisation for Economic Cooperation and Development (2005a), “Recommendation on principles and good practices for financial education and awareness.”
<http://www.oecd.org/finance/financial-education/35108560.pdf>

Organisation for Economic Cooperation and Development (2005b), “Improving Financial Literacy: Analysis of Issues and Policies,” OECD Publishing.
doi:10.1787/9789264012578-en.

Organisation for Economic Cooperation and Development (2009), “Framework for the Development of Financial Literacy Baseline Surveys: A First International Comparative Analysis,” OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, No. 1, OECD Publishing. doi: 10.1787/5kmdpz7m9zq-en.

Organisation for Economic Cooperation and Development (2011), “National Strategies for Financial Education: Preliminary International Guidance,” PowerPoint presentation.
<http://www.oecd.org/finance/financial-education/48212634.pdf>

Organisation for Economic Cooperation and Development (2012a), “OECD/INFE High-Level Principles on National Strategies for Financial Education,” OECD Publishing.

Organisation for Economic Cooperation and Development (2012b), “Role of Financial Education for Pension: Relevance of Workplace Delivery,” PowerPoint presentation.
http://www.kwsp.gov.my/portal/documents/10180/1104940/02__How_Financial_Educ

[ation_in_the_Workplace_could_Help_Employees_to_Secure_Better_Retirement_Income.pdf](#)

Organisation for Economic Cooperation and Development (2012c), “Global Instruments on Financial Consumer Protection and Education: OECD Contribution,” PowerPoint presentation. <http://www.oecd.org/finance/financial-markets/49701746.pdf>

Organisation for Economic Cooperation and Development (2013a), “Advancing national strategies for financial education,” a joint publication by Russia’s G20 president and the OECD.

http://www.oecd.org/finance/financialeducation/G20_OECD_NSFinancialEducation.pdf

Organisation for Economic Cooperation and Development (2013b), “Financial Literacy Framework,” in PISA 2012 Assessment and Analytical Framework: Mathematics, Reading, Science, Problem Solving and Financial Literacy, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264190511-7-en>

Organisation for Economic Cooperation and Development (2013c), “PISA 2012 Results in Focus: What 15-year-olds know and what they can do with what they know.” www.oecd.org/pisa

Organisation for Economic Cooperation and Development (2013d), “Financial Literacy Framework,” PISA 2012 Assessment and Analytical Framework: Mathematics, Reading, Science, Problem Solving and Financial Literacy, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264190511-7-en>

Pongrapeeporn, Abhakorn, et.al. (2011), “The Roles of Microfinance in Promoting Financial Access,” Bangkok: Fiscal Policy Office, Thailand’s Ministry of Finance.

Sakolthawat, Ananchanok (2012), “Dynamics of Poverty: A Case Study of Rural Farmer inNortheast and middle regions of Thailand (in Thai).” http://www.trf.or.th/index.php?option=com_attachments&task=download&id=53

Secretariat of Thailand’s Financial Literacy Committee (2014), “(Draft) A plan of financial literacy provision,” (in Thai) Bangkok: Fiscal Policy Office, Thailand’s Ministry of Finance.

Shomos, Anthony (2010), “Links Between Literacy and Numeracy Skills and Labor Market Outcomes,” Productivity Commission Staff Working Paper, Melbourne.

Sibley, Jonathan (2006), “Financial Competence as a Tool for Poverty Reduction: Financial Literacy and Rural Banking in the Pacific,” presented at the Addressing Poverty Conference: Pro-poor Growth and Financial Inclusion in Asia Pacific, Canberra.

Sibley, Jonathan (2010), “Financial Capability, Financial Competence and Wellbeing in Rural Fijian Households,” United Nations Development Programme Pacific Centre, Fiji.

“The 2013 Agricultural Census Survey.” The National Statistics Office. Web. 7 Sept. 2014.
<http://popcensus.nso.go.th/web/kaset/file/news-26-09-2556.pdf>

Worthington, Andrew C. (2013), “Financial Literacy and Financial Literacy Programs in Australia, ” discussion paper, Griffith Business School, Australia.

ภาคผนวก 1 – รายชื่อหน่วยงานที่ให้สัมภาษณ์

กลุ่มที่ 1: หน่วยงานภาครัฐ

ลำดับ	หน่วยงาน	ผู้ให้สัมภาษณ์	ตำแหน่ง
1	ศูนย์คุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน (ศคง.) ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.)	ชนาธิป จริยาวิโรจน์ ชญาสินี พนมยงค์ คุณพีรจิต ปัทมสุต จินห์ธนา เลนุกุล จุฬาลักษณ์ พิบูลชล	ผู้อำนวยการ ศูนย์คุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน สายวางแผนและงบประมาณ ผู้บริหารทีม (ทีมกลยุทธ์) ศูนย์คุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน สายวางแผนและงบประมาณ ผู้บริหารส่วน ศูนย์คุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน ผู้วิเคราะห์อาวุโส ศูนย์คุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน สายวางแผนและงบประมาณ ผู้บริหารทีม (ทีมส่งเสริมการให้ความรู้ทางการเงิน) ศูนย์คุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน สายวางแผนและงบประมาณ
2	สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง (สศค.) กระทรวงการคลัง	เวทพงศ์ พ่วงทรัพย์ ไกร ดำริพัฒนาโชติ ลัดดาวัลย์ ธรรมวงศ์	ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านคุณภาพการออมและการลงทุน ผู้อำนวยการส่วนนโยบายเคลื่อนย้ายเงินทุน เศรษฐกร
3	สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.)	เสาวนีย์ สุวรรณรงค์ วรชญา ศรีมาจันทร์ รัฐยา คชรักษ์ วิภาดา ศิริเจริญ	ผู้อำนวยการ ฝ่ายส่งเสริมความรู้ด้านการเงิน ผู้ช่วยเลขาธิการ เจ้าหน้าที่บริหารอาวุโส ฝ่ายส่งเสริมความรู้ด้านการเงิน ผู้ช่วยผู้อำนวยการอาวุโส ฝ่ายส่งเสริมความรู้ด้านการเงิน
4	ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (ตลท.)	ปิยาภรณ์ ครองจันทร์ นพเก้า ศิริพลไพบุลย์	ผู้อำนวยการ ฝ่ายพัฒนาความรู้ผู้ลงทุน รองผู้อำนวยการ ส่วนพัฒนาเนื้อหาความรู้ผู้ลงทุน ฝ่ายพัฒนาความรู้ผู้ลงทุน
5	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ	ไพรวลัย พิทักษ์สาธิต (ศษ.ด.) ดร. สุตาวรรณ เครือพานิช	ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา นักวิชาการศึกษา สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
6	สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) กระทรวงศึกษาธิการ	ดร.บุญส่ง จำปาโพธิ์ วิดา วัฒนเมธี สุกัญญา แจ่มมิน สาธิตา ศุภกิตติโรจน์	ที่ปรึกษาด้านมาตรฐานอาชีวศึกษาธุรกิจและบริการ ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ นักวิชาการศึกษาชำนาญการ นักวิชาการศึกษาชำนาญการ

ลำดับ	หน่วยงาน	ผู้ให้สัมภาษณ์	ตำแหน่ง
7	สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) กระทรวงศึกษาธิการ	ดร.สุนีย์ จุไรสินธุ์	ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพนักศึกษา
8	สำนักงานประกันสังคม (สปส.) กระทรวงแรงงาน	วิน พรหมแพทย์	หัวหน้าส่วนการลงทุน
9	กรมการพัฒนาชุมชน (พช.) กระทรวงมหาดไทย	เส่ง สิงห์โตทอง	ผู้ตรวจราชการกรมการพัฒนาชุมชน สำนักตรวจราชการกรมการพัฒนาชุมชน
10	สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (สทบ.)	รศ. นที ขลิบทอง	ผู้อำนวยการ
11	กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (กบข.)	ดร. ศรีกัญญา ยาทิพย์	รองเลขาธิการ กลุ่มงานสมาชิกสัมพันธ์
12	สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.)	ประเวช งามอาจสิทธิกุล	เลขาธิการ
13	สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) กระทรวงศึกษาธิการ	ดร.บัณฑิตย์ ศรีพุทธานกูร	เลขาธิการ
14	กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงาน	เจริญ ยิ่งล้ำ	ผู้อำนวยการ สำนักพัฒนาผู้ฝึกและเทคโนโลยีการฝึก
15	กรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	วินัย กสิรักษ์	รองอธิบดี
16	กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	ดร. วิณะโรจน์ ทรัพย์ส่งสุข	อธิบดี
17	กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน	กาญจนา เทวะสีลชัยกุล	รองอธิบดี

กลุ่มที่ 2: ธนาคาร/หน่วยงานภาคเอกชน

ลำดับ	หน่วยงาน	ผู้ให้สัมภาษณ์	ตำแหน่ง
18	ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.)	สมศักดิ์ กังธีระวัฒน์ นุชนาถ ปรีชาชนะชัย	รองผู้จัดการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายเงินฝาก
19	ธนาคารออมสิน	ปภากร รัตนเศรษฐ์	ผู้ตรวจการธนาคารออมสิน กลุ่มลงทุนและบริหารเงิน
20	สมาคมธนาคารไทย	ดร. ธวัชชัย ยงกิตติกุล	เลขาธิการ
21	สภาธุรกิจตลาดทุนไทย	ดร. คณศ วังสไพจิตร	ผู้อำนวยการ

ลำดับ	หน่วยงาน	ผู้ให้สัมภาษณ์	ตำแหน่ง
22	สมาคมนักวางแผนการเงินไทย	ธีระ ภูตระกูล	นายกสมาคม
23	บริษัท มิราเคิลครีเอชั่น จำกัด	รัชพล เหล่าวานิช	กรรมการผู้จัดการ
24	บริษัท ข้อมูลเครดิตแห่งชาติ จำกัด	สุรพล โอภาสเสถียร	ผู้จัดการใหญ่
25	ธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน)	ศาสตรา มังกรอัสวกุล วีระพล บดีรัฐ	ผู้อำนวยการฝ่าย ผู้บริหารฝ่ายวางแผนและให้คำปรึกษาลูกค้าบุคคล สายงานธุรกิจลูกค้าบุคคล และเครือข่ายบริการ ผู้บริหารงานให้คำปรึกษาลูกค้าบุคคล ฝ่ายวางแผนและให้คำปรึกษาลูกค้าบุคคล

กลุ่มที่ 3: องค์กรมหาชน/องค์กรที่ไม่แสวงผลกำไร

ลำดับ	หน่วยงาน	ผู้ให้สัมภาษณ์	ตำแหน่ง
26	สมาพันธ์แรงงานอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (ส.ร.อ.ท.)	ธีระวิทย์ วงศ์เพชร	เลขาธิการ
27	สภาองค์กรลูกจ้างแรงงานแห่งประเทศไทย	พนัส ไทยล้วน	ประธาน
28	สภาองค์กรลูกจ้างพัฒนาแรงงานแห่งประเทศไทย	มนัส โกศล	ประธาน
29	ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด (ชสอ.)	ดร. เฉลิมพล ดุลสัมพันธ์	ประธานกรรมการ
30	สถาบันการเงินชุมชนปากเกร็ดร่วมใจ 2	บุญโฮม อินทร์ทอง	ผู้จัดการ
31	มูลนิธิกองทุนการศึกษาเพื่อการพัฒนา	จารุวัฒน์ บุขมาลี	ผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาโครงการ
32	สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์สมาชิกชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ครูไทย (สสอศ.)	เอนก เนียมเทศ	นายกสมาคม
33	ชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด	มานะ สุดสงวน	ประธานกรรมการดำเนินการ
34	สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (พอช.)	อังคณา ธารธารทอง	ผู้เชี่ยวชาญประจำสำนักผู้อำนวยการ
35	สภาเกษตรกรแห่งชาติ	ประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์	ประธาน

ลำดับ	หน่วยงาน	ผู้ให้สัมภาษณ์	ตำแหน่ง
36	ผู้แทนนิสิตจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	พวงพรรณ ภู่อำ	นายกสโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี 2556 (คณะรัฐศาสตร์)
37	ผู้แทนนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	กษิตติ์ อนันทนาธร	นักศึกษาคณะนิติศาสตร์
38	เครือข่ายผู้นำนิสิตนักศึกษาที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย	ศักรินทร์ ไกรสิทธิ์ ศิริพงษ์ สุธะ	นายกองค์กรนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปี 2557 ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการบัณฑิตไทย ไม่ไกลเครือข่ายผู้นำนิสิตนักศึกษา
39	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี	รศ. ดร. ประเสริฐ ปิ่นปฐมรัฐ	อธิการบดี
40	สมาคมวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย (สวอท.)	รศ. ดร. จอมพงศ์ มงคลวนิช	นายกสมาคม
41	สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย (สสอท.)	ดร.พรชัย มงคลวนิช	นายกสมาคม
42	ที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.)	รองศาสตราจารย์ดร. ประดิษฐ์ วรรณรัตน์	รองประธาน
43	สภาองค์กรลูกจ้างสภาแรงงานอิสระแห่งประเทศไทย	ชัยพร จันทนา	ประธาน
44	สหพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจแห่งประเทศไทย (สพท.)	อัปสร ฤกษ์ณะสมิต	ประธาน
45	คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	รศ. ดร. ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ	ศาสตราจารย์
46	คณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย (คสรท.)	ชาลี ลอยสูง	ประธาน
47	มูลนิธิอารมณ์ พงศ์พงัน	บัณฑิตย์ ธนชัยเศรษฐวุฒิ	ผู้อำนวยการและนักวิจัยสิทธิแรงงาน
48	สหพันธ์แรงงานเครื่องใช้ไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์ ยานยนต์ และโลหะแห่งประเทศไทย (ส.ฟ.ย.ท.)	ยงยุทธ เม่นตะเภา	เลขาธิการ
49	สหพันธ์แรงงานยานยนต์แห่งประเทศไทย (สยท.)	วิสุทธิ์ เรืองฤทธิ์	ประธาน
50	ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด (ชสห.)	ศิริชัย ออสุวรรณ	ประธานกรรมการ

ภาคผนวก 2 – รายชื่อหน่วยงานและผู้เข้าร่วมการประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

การประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องครั้งที่ 1 - คนไทยก้าวไกล ใส่ใจการเงิน: ทิศทางการพัฒนาความรู้เรื่องการเงินของประเทศ
ไทย วันพุธที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2557 เวลา 08.30 – 17.00 น. ณ โรงแรมเชรატัน แกรนด์ สุขุมวิท ห้องสุขุมวิท

กลุ่มที่ 1: หน่วยงานภาครัฐ

ลำดับ	หน่วยงาน	ชื่อผู้เข้าร่วมประชุม	ตำแหน่ง
1	สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง	ไกร ดำริพัฒนาโชติ กุลวีร์ สภาวสุ ลัดดาวัลย์ ธรรมวงศ์ พิมพ์ใจ วรรณพงษ์ บวรรัตน์ ดิจังวิภาต ปฐมพงษ์ เอกวนิชชาญ ปณิธาน สุขสำราญ	ผู้อำนวยการส่วนนโยบายเคลื่อนย้ายเงินทุน เศรษฐกิจชำนาญการ เศรษฐกร นักศึกษาฝึกงาน นักศึกษาฝึกงาน เศรษฐกรปฏิบัติการ เศรษฐกิจชำนาญการ
2	ศูนย์คุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน (ศคง.) ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.)	ชนาธิป จริยาวิโรจน์ ชยวานิน พนมยงค์	ผู้อำนวยการ ศูนย์คุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน สาย วางแผนและงบประมาณ ผู้บริหารทีม (ทีมกลยุทธ์) ศูนย์คุ้มครองผู้ใช้บริการ ทางการเงิน สายวางแผนและงบประมาณ
3	สำนักงานคณะกรรมการกำกับ หลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.)	เสาวนีย์ สุวรรณรงค์ เบญจา คัจฉพันธ์	ผู้อำนวยการ ฝ่ายส่งเสริมความรู้ด้านการเงิน เจ้าหน้าที่บริหาร
4	ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (ตลท.)	นพเก้า ศิริพลไพบูลย์ กฤติยา สุทธิชื่น	รองผู้อำนวยการ ส่วนพัฒนาเนื้อหาความรู้ผู้ลงทุน ฝ่าย พัฒนาความรู้ผู้ลงทุน หัวหน้างาน ส่วนพัฒนาเนื้อหาความรู้ผู้ลงทุน ฝ่ายพัฒนา ความรู้ผู้ลงทุน
5	กองทุนบำเหน็จบำนาญ ข้าราชการ (กบข.)	พิศุทธิ์ สัมปทานกุล พิชานัน กุลศิริ	ผู้อำนวยการ ฝ่ายกลยุทธ์องค์กรและพัฒนาธุรกิจ เจ้าหน้าที่อาวุโส ฝ่ายกลยุทธ์องค์กรและพัฒนาธุรกิจ
6	สำนักงานคณะกรรมการกำกับ และส่งเสริมการประกอบธุรกิจ ประกันภัย (คปภ.)	เลียบลาวรรณ สมรัตน์ จินตมาณี ตั้งคุณสมบัติ	พัฒนาการส่งเสริม ผู้อำนวยการ ฝ่ายวางแผนการส่งเสริมการประกันภัย
7	กรมการพัฒนาชุมชน (พช.) กระทรวงมหาดไทย	สมศักดิ์ ชื่นประเสริฐสุข	หัวหน้ากลุ่มงานสวัสดิการ สำนักงานเลขานุการกรม

ลำดับ	หน่วยงาน	ชื่อผู้เข้าร่วมประชุม	ตำแหน่ง
8	สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ	ศุภมิตร ชลประเสริฐ	ผู้อำนวยการฝ่ายจัดการความรู้และสารสนเทศ

กลุ่มที่ 2: ธนาคาร/หน่วยงานภาคเอกชน

ลำดับ	หน่วยงาน	ชื่อผู้เข้าร่วมประชุม	ตำแหน่ง
1	ธนาคารซีทีแบงก์	ดาเรน บัคลีย์ ต่อพันธุ์ ตูจินดา หัสญา หาสิตะพันธุ์	กรรมการผู้จัดการใหญ่ ผู้ช่วยกรรมการผู้จัดการใหญ่ ฝ่ายสื่อสารองค์กร ผู้อำนวยการอาวุโส ฝ่ายสื่อสารองค์กร
2	ธนาคารออมสิน	กิตติพงศ์ บุญยิ่ง ภุมมรัตน์ ภูมิ อานภาพ แจ้ยุบล	ผู้อำนวยการฝ่ายสินเชื่อองค์กรชุมชน ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายสินเชื่อองค์กรชุมชน ผู้เชี่ยวชาญอาวุโส สายงานสินเชื่อชุมชน
3	ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.)	สมศักดิ์ กังธีระวัฒน์ สมชาย อารยชาติสกุล นุชนาถ ปรีชาชนะชัย	รองผู้จัดการ รองผู้อำนวยการฝ่ายเงินฝาก ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายเงินฝาก
4	ธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน)	วีระพล บดีรัฐ	ผู้บริหารงานให้คำปรึกษาลูกค้าบุคคล ฝ่ายวางแผนและให้คำปรึกษาลูกค้าบุคคล
5	บริษัท ข้อมูลเครดิตแห่งชาติ จำกัด	สุรพล โอภาสเสถียร อรภัทร รังชิงค์	ผู้จัดการใหญ่ ผู้อำนวยการอาวุโส ฝ่ายพัฒนาธุรกิจและสื่อสารองค์กร
6	สมาคมนี้วางแผนการเงินไทย	ธีระ ภูตระกูล มนต์ชัย เปี่ยมพงศ์สุข ณัฐพงษ์ อภินันท์กุล	นายกสมาคม ผู้อำนวยการ กรรมการสมาคม
7	บริษัท มิราเคิลครีเอชั่น จำกัด	รัชพล เหล่าวานิช	กรรมการผู้จัดการ
8	บริษัท บิ๊กโมบี จำกัด	อนรรฆ พิทักษ์ธานิน	รองกรรมการผู้จัดการ
9	บริษัท วรศักดิ์	ดำรงค์ จุรินกุลรวนิช	ผู้ช่วยผู้จัดการ

กลุ่มที่ 3: องค์กรมหาชน

ลำดับ	หน่วยงาน	ชื่อผู้เข้าร่วมประชุม	ตำแหน่ง
1	สถาบันการเงินชุมชนปากเกร็ด ร่วมใจ 2	บุญโฮม อินทร์ทอง	ผู้จัดการ

ลำดับ	หน่วยงาน	ชื่อผู้เข้าร่วมประชุม	ตำแหน่ง
2	สภาองค์กรลูกจ้างพัฒนาแรงงานแห่งประเทศไทย	มนัส โกศล ประกาย วิเศษวิสัย	ประธาน รองประธาน
3	สภาเกษตรกรแห่งชาติ	สว่าง ชื่นอารมย์	ประธานสภาเกษตรกรจังหวัดตราด
4	สมาพันธ์แรงงานอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (ส.ร.อ.ท.)	ธีระวิทย์ วงศ์เพชร	เลขาธิการ
5	ชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด	มานะ สุดสงวน พรชัย ไกรนรา พัชรพร เครือษา	ประธานกรรมการดำเนินการ เลขานุการ หัวหน้าเลขานุการ
6	ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด (ชสอ.)	ดร. เฉลิมพล ดุลสัมพันธ์ อนันต์ ชาตรุประชีวิน	ประธานกรรมการ ผู้จัดการใหญ่
7	สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (พอช.)	ธนิช นฤพรพงษ์	ผู้จัดการสำนักบริหารกองทุน
8	เครือข่ายผู้นำนิสิตนักศึกษาที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย	ศิริพงศ์ สุธะ	ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการบัณฑิตไทยไม่โกง เครือข่ายผู้นำนิสิตนักศึกษา
9	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	ประยูรพงษ์ เล้าอรุณ พีรพัฒน์ เขานวิรัตน์	ผู้แทนนิสิต ผู้แทนนิสิต
10	โรงเรียนหนองจอกพิทยาสรรณ์มัธยม	สนั่น มูฮำหมัด สมใจ บริสุทธิ์ ศกุนตลา หวังปู่	รองผู้อำนวยการ อาจารย์ที่ปรึกษาโรงเรียนธนาคาร พนักงานบัญชีโรงเรียนธนาคาร
11	UN Women	สิริพร เหลาแสง	Regional Coordinator, Knowledge Gateway for Women's Economic Empowerment
12	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	นรพัชร นิยมศรีสกุล	นักศึกษาปริญญาโท คณะ International MBA
13	มหาวิทยาลัยศิลปากร	สุภาภรณ์ อัสวไชยชาญ	อาจารย์ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์

การประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องครั้งที่ 2 - คนไทยก้าวไกล ใส่ใจการเงิน: การพัฒนาทักษะชีวิตเรื่องความรู้ในการบริหาร
การเงินส่วนบุคคล สำหรับกลุ่มนักเรียนนักศึกษา วันจันทร์ที่ 28 กรกฎาคม 2557 เวลา 08.30 – 16.30 น. ณ โรงแรมวิน
เซอร์ สวีทส์ ห้องประชุมเพชร (ชั้น11)

กลุ่มที่ 1: หน่วยงานภาครัฐ

ลำดับ	หน่วยงาน	ชื่อผู้เข้าร่วมประชุม	ตำแหน่ง
1	สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ	ดร. สุธาวรรณ เครือพานิช	นักวิชาการศึกษา สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
2	สำนักงานคณะกรรมการการ อาชีวศึกษา (สอ ศ.) กระทรวงศึกษาธิการ	ดร.บุญส่ง จำปาโพธิ์	ที่ปรึกษาด้านมาตรฐานอาชีวศึกษารัฐกิจและบริการ
3	สำนักงานคณะกรรมการการ อุดมศึกษา (สกอ.) กระทรวงศึกษาธิการ	สมสมร วงศ์จิต	นักวิชาการศึกษานานาชาติพิเศษ
4	ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (ตลท.)	นพเก้า ศิริพลไพบุลย์	รองผู้อำนวยการ ส่วนพัฒนาเนื้อหาความรู้ผู้ลงทุน ฝ่าย พัฒนาความรู้ผู้ลงทุน
5	สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง (สศค.) กระทรวงการคลัง	ไกร ดำริพัฒนาโชติ กุลวีร์ สภาวสุ	ผู้อำนวยการส่วนนโยบายเคลื่อนย้ายเงินทุน เศรษฐกิจนานาชาติ
6	ศูนย์คุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน (ศคง.) ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.)	จุฬาลักษณ์ พิบุลชล เอกอร คชวัตร	ผู้บริหารทีม ทีมส่งเสริมการให้ความรู้ทางการเงิน ผู้วิเคราะห์อาวุโส
7	สำนักงานคณะกรรมการกำกับ หลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.)	วิภาดา ศิริเจริญ เบญจา คัจฉพันธ์	ผู้ช่วยผู้อำนวยการอาวุโส ฝ่ายส่งเสริมความรู้ด้าน การเงิน เจ้าหน้าที่บริหาร ฝ่ายส่งเสริมความรู้ด้านการเงิน

กลุ่มที่ 2: ธนาคาร/หน่วยงานภาคเอกชน

ลำดับ	หน่วยงาน	ชื่อผู้เข้าร่วมประชุม	ตำแหน่ง
1	ธนาคารออมสิน	ธีรพล งามสุด	N/A
2	ธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน)	วีระพล บดีรัฐ พิเชฐ ด่านไธยนา	ผู้บริหารงานให้คำปรึกษาลูกค้าบุคคล ฝ่ายวางแผนและ ให้คำปรึกษาลูกค้าบุคคล ผู้เชี่ยวชาญการวางแผนและให้คำปรึกษาลูกค้าบุคคล อาวุโส

ลำดับ	หน่วยงาน	ชื่อผู้เข้าร่วมประชุม	ตำแหน่ง
3	ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.)	สมชาย อารยชาติสกุล	รองผู้อำนวยการฝ่ายเงินฝาก
4	บริษัท มิราเคิลครีเอชั่น จำกัด	รัชพล เหล่าวานิช	กรรมการผู้จัดการ
5	สมาคมนักวางแผนการเงินไทย	ธีระ ภูตระกูล วิวรรณ ธาราหิรัญโชติ ณัฐพงษ์ อภินันท์กุล	นายกสมาคม กรรมการและที่ปรึกษา กรรมการสมาคม/นักวางแผนการเงิน
6	บริษัท บิ๊กโมบี จำกัด	อนรรฆ พิทักษ์ธานิน	รองกรรมการผู้จัดการ
7	www.aommoney.com	ปจรรย์ ปานขาว	นักเขียน / ผู้เชี่ยวชาญการจัดการการเงิน
8	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี	วิทวัส สิ้นส่งสุข	นักศึกษาปริญญาโท / นักศึกษาผู้ประกอบการ หน่วยบ่มเพาะธุรกิจ

กลุ่มที่ 3: ผู้แทนนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา

ลำดับ	หน่วยงาน	ชื่อผู้เข้าร่วมประชุม	ตำแหน่ง
1	โรงเรียนเบญจมราชาลัยในพระราชนิพนธ์	ปณณุช รักสุวรรณนิมิต นีนนิมมาน ยอดเมือง ปิยะดา หวดขุนทด	นักเรียน เลขานุการคณะกรรมการนักเรียน ครู
2	โรงเรียนปรางโมชวิทยารามอินทรา	ภัทรพล เจนพรมราช ลักขณา สังฆมาศ	กรรมการนักเรียน ครู
3	โรงเรียนลาซาล	สุดารัตน์ อุติศนันท์ สพรัฐ ยังรักษโรจน์กุล พรณี ฉายศิริ	ประธานสถานนักเรียน นักเรียน ครูหัวหน้ากลุ่มสาระสังคมศึกษา
4	โรงเรียนวัดสุทธวิหาราราม	จิรายุ ไทยสวัสดิ์ ศุภากร ใจแก้ว	กรรมการนักเรียน กรรมการนักเรียน ฝ่ายประสานนอก
5	โรงเรียนกัลยาณวัตร	ภาคภูมิ เจริญวิลาส ระพีพงษ์ ศรศักดิ์ อุบล เจริญศิริ	ประธานสถานนักเรียน นักเรียน ครูชำนาญการพิเศษ

กลุ่มที่ 4: ผู้แทนนักเรียนนักศึกษาระดับอาชีวศึกษา

ลำดับ	หน่วยงาน	ชื่อผู้เข้าร่วมประชุม	ตำแหน่ง
1	วิทยาลัยพณิชยการอินทราชัย	ศุภากร นบนวล จิรเดช ทันทเสถียรวงศ์	นายกองค์การนักวิชาชีพในอนาคตแห่งประเทศไทย หน่วยและระดับภาค / ประชาสัมพันธ์ระดับชาติ คุณครู
2	วิทยาลัยพณิชยการเชตุพน	นุกรม ขาวขม้น มัลลิกา โสภณลักคณา	นายกองค์การนักธุรกิจในอนาคตแห่งประเทศไทย รองผู้อำนวยการ
3	วิทยาลัยอาชีวศึกษาเอี่ยมละออ	กมลวรรณ ปัดถาวะโร	นายกองค์การนักธุรกิจในอนาคตแห่งประเทศไทย
4	วิทยาลัยอาชีวศึกษาเสาวภา	นริศ แสงสีทอง	นายกองค์การนักศึกษาศาสตร์ในอนาคตแห่งประเทศไทย หน่วยวิทยาลัยอาชีวศึกษาเสาวภา
5	วิทยาลัยบริหารธุรกิจและการท่องเที่ยวกรุงเทพ	ลักษณะสุดา มหาคนก	นายกองค์การนักธุรกิจในอนาคตแห่งประเทศไทย
6	วิทยาลัยพณิชยการธนบุรี	สิทธิกร มั่นกิจ	นายกองค์การนักวิชาชีพในอนาคตแห่งประเทศไทย ปี 2557
7	วิทยาลัยเทคนิคฉะเชิงเทรา	นพกร นาคศรีทอง วินัย นาคเจือทอง	นายกองค์การช่างเทคนิคในอนาคตแห่งประเทศไทย ครู
8	วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา	ยุทธพิชัย หงอเทียด จารุวรรณ เทวกุล ณ อยู่ธยา	รองนายกองค์การนักวิชาชีพในอนาคตแห่งประเทศไทย หน่วยวิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา ครู

กลุ่มที่ 5: ผู้แทนนิสิตนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัย

ลำดับ	หน่วยงาน	ชื่อผู้เข้าร่วมประชุม	ตำแหน่ง
1	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์	ณัฐพล ปานรุ่งเรือง	รองประธานสหพันธ์นิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ แห่งประเทศไทย
2	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี	วิศรุต โสมนัส ชาลินี เพิ่มพูล	ประธานนักศึกษา เลขาประธานนักศึกษา
3	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี	กิตติกุล ศรเดช วิทวัส คำของ จิตอารีย์ นนทฤทธิ์	รองประธานฝ่ายกีฬา องค์การนักศึกษารามงคลธัญบุรี ผู้ตรวจสอบการเงิน สภานักศึกษาฯ ผู้ช่วยฝ่ายตรวจสอบการเงิน สภานักศึกษาฯ
4	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ	พงษ์ธร กิจนิตย์ชีว์	ประธานสภานักศึกษา

ลำดับ	หน่วยงาน	ชื่อผู้เข้าร่วมประชุม	ตำแหน่ง
5	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	ศิวกร สัตตะระโส วงศ์พันธ์ อมรินทร์เทวา	ผู้ช่วยประธานฝ่ายวิชาการ ประธานฝ่ายวิชาการองค์การบริหารสโมสรนิสิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
6	มหาวิทยาลัยสยาม	จักรกริช เขยขึ้นจิตร	นายกสโมสรนักศึกษา
7	มหาวิทยาลัยกรุงเทพ	วรรัตน์ บุญรัตนกุล	นายกสโมสรนักศึกษา
8	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอม เกล้าธนบุรี	ธนภรณ์ ลิ้มตระกูล ณัฐวุฒิ แสงวัง พงศกร จงชีวีวัฒน์	เลขาประธานเครือข่ายผู้นำนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย เลขาประธานเครือข่ายผู้นำนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ไทย / นายกองค์การนักศึกษาบางมด เลขาองค์การนักศึกษาบางมด

การประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องครั้งที่ 3 - คนไทยก้าวไกล ใส่ใจการเงิน: การพัฒนาความรู้เรื่องทางการเงินเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานไทย วันพฤหัสบดีที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2557 เวลา 08.30 – 17.00 น. ณ โรงแรมไทปัน (ซอยสุขุมวิท 23) ห้องประชุม 1

กลุ่มที่ 1: หน่วยงานภาครัฐ

ลำดับ	หน่วยงาน	ชื่อผู้เข้าร่วมประชุม	ตำแหน่ง
1	บริษัท ข้อมูลเครดิตแห่งชาติ จำกัด	สุรพล โอภาสเสถียร อรรถพร รังษิงค์ กษมน นวลกล้า	ผู้จัดการใหญ่ ผู้อำนวยการอาวุโส ฝ่ายพัฒนาธุรกิจและสื่อสารองค์กร เจ้าหน้าที่ ฝ่ายพัฒนาธุรกิจและสื่อสารองค์กร
2	กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน	นิตยา โพธิ์สุข ณัฐพร พิทยภิญโญ กุลวลี ธนพล	ผู้อำนวยการกลุ่มงานยุทธศาสตร์สวัสดิการแรงงาน นักวิชาการแรงงานชำนาญการ นักวิชาการแรงงานชำนาญการ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการตลาด
3	สำนักงานประกันสังคม (สปส.) กระทรวงแรงงาน	วิน พรหมแพทย์	หัวหน้าส่วนการลงทุน
4	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	รศ.ดร. ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ	ศาสตราจารย์ คณะเศรษฐศาสตร์
5	ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด (ชสอ.)	ดร. เฉลิมพล ดุลสัมพันธ์	ประธานกรรมการ
6	ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย	นพเก้า ศิริพลไพบูลย์ กฤติยา สุทธิชื่น	รองผู้อำนวยการ ส่วนพัฒนาเนื้อหาความรู้ผู้ลงทุน ฝ่ายพัฒนาความรู้ผู้ลงทุน หัวหน้างาน ฝ่ายพัฒนาความรู้ผู้ลงทุน
7	ศูนย์คุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน (ศคง.) ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.)	พีรจิต ปัทมสุด จิณห์นิภา เลนุกุล เอกกร คชวัตร	ผู้บริหารส่วน ส่วนกลยุทธ์และวิเคราะห์ ผู้วิเคราะห์อาวุโส สายวางแผนและงบประมาณ ผู้วิเคราะห์อาวุโส
8	สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.)	เศรษฐพงษ์ ติเลิศพงษ์	เจ้าหน้าที่บริหารอาวุโส ฝ่ายส่งเสริมความรู้ด้านการเงิน
9	สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง	ไกร ดำริพัฒนาโชติ สุธีรา ศรีทอง	ผู้อำนวยการส่วนนโยบายเคลื่อนย้ายเงินทุน เศรษฐกรชำนาญการ
10	สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.)	จินตมณี ตั้งคุณสมบัติ เลียบลาวรรณ สมรัตน์	ผู้อำนวยการฝ่ายวางแผนการส่งเสริมการประกันภัย พัฒนาการส่งเสริม

กลุ่มที่ 2: ธนาคาร/หน่วยงานภาคเอกชน

ลำดับ	หน่วยงาน	ชื่อผู้เข้าร่วมประชุม	ตำแหน่ง
1	ธนาคารออมสิน	ภุมมรัตน์ ภูมิร	ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายสินเชื่อองค์กรชุมชน
		อุสุมา ปิงมอย	รองผู้อำนวยการฝ่ายสินเชื่อองค์กรชุมชน
2	www.aommoney.com	ปาจริย์ ปานขาว	นักเขียน / ผู้เชี่ยวชาญการจัดการการเงิน
		ต่อทอง ทองหล่อ	นักเขียนอิสระ

กลุ่มที่ 3: องค์กรมหาชน

ลำดับ	หน่วยงาน	ชื่อผู้เข้าร่วมประชุม	ตำแหน่ง
1	สำนักงานคณะกรรมการการปฏิรูปกฎหมาย	สมหญิง แดงโสภ	เลขานุการกรรมการ
2	มูลนิธิอารมณ พงศ์พจน์	บัณฑิตย ธนชัยเศรษฐวุฒิ	ผู้อำนวยการและนักวิจัยสิทธิแรงงาน

กลุ่มที่ 4: ผู้แทนแรงงาน

ลำดับ	หน่วยงาน	ชื่อผู้เข้าร่วมประชุม	ตำแหน่ง
1	คณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย (คสรท.)	ชาลี ลอยสูง	ประธาน
2	สมาคมส่งเสริมสิทธิชุมชนเพื่อการพัฒนา	อรุณี ศรีโต	นายก
3	มูลนิธิเพื่อการพัฒนาแรงงานและอาชีพ	จันทนา เอกเอี่ยมณี	ผู้ประสานงาน
4	สถาบันการเงินชุมชนปากเกร็ดร่วมใจ 2	บุญโฮม อินทร์ทอง	ผู้จัดการ
5	สหพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจแห่งประเทศไทย (สพร.ท.)	อัปสร ฤกษ์สมิต	ประธาน
6	สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจยาสูบ	รติรัตน์ วิโรจน์ชาติ	ประธาน
7	สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการทำเรือแห่งประเทศไทย	ราชน หรั่งมะเร็ง คมสันต์ กลั่นทรัพย์	ประธาน N/A
8	สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจธนาคารกรุงไทย	วุฒิชัย ชุ่มมawangค์	กรรมการและที่ปรึกษา
		สงวนศักดิ์ จงลักขณา	ประธาน
9	สภาองค์กรลูกจ้างพัฒนาแรงงานแห่งประเทศไทย	มนัส โกศล	ประธาน

ลำดับ	หน่วยงาน	ชื่อผู้เข้าร่วมประชุม	ตำแหน่ง
10	สหภาพแรงงานไฟฟ้าฟิลิปส์แห่งประเทศไทย	ธีรภัทร ดวงจิตต์	ประธาน
11	สภาองค์การลูกจ้างแรงงานยานยนต์แห่งประเทศไทย	มานิตย์ พรหมการีย์กุล พนม เพ็ญสุข	ประธาน รองเลขาธิการ
12	สหพันธ์แรงงานอุตสาหกรรมคนงานก่อสร้างและคนงานทำไม้แห่งประเทศไทย	ประยูร ยะธา	เลขาธิการ
13	กลุ่มผู้ใช้แรงงานสระบุรีและใกล้เคียง	บุญสม ทาวิจิตร	ประธาน
14	สหภาพแรงงานรอยัล ออคิด	อภิรัตน์ นุตะมาน	ประธาน
15	บมจ. โรงแรมรอยัล ออคิด (ประเทศไทย)	วิรัช อำพลผล	ประธานกรรมการลูกจ้าง
16	เครือข่ายสหภาพแรงงานธนาคารและสถาบันการเงิน BFUN	ไวทิต ศิริสุวรรณ	ประธาน
17	สมาพันธ์แรงงานอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (ส.ร.อ.ท.)	ประสิทธิ์ ประสพสุข	กรรมการ
18	สหพันธ์แรงงานยานยนต์แห่งประเทศไทย (สยท.)	ธีระวุฒิ เบญจมาตย์	รองประธาน
19	สหพันธ์แรงงานเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์แห่งประเทศไทย	แสนนุคม ยัคลา	ประธาน
20	สหพันธ์แรงงานปิโตรเลียมและเคมีภัณฑ์แห่งประเทศไทย	ชัยยุทธ ชูสกุล สพรั่ง มีประดิษฐ์	ประธาน ที่ปรึกษา
21	สหภาพแรงงานผู้ผลิตยางรถยนต์แห่งประเทศไทย	กานต์มณี มาสะท่า	กรรมการ
22	สหพันธ์แรงงานอุตสาหกรรมสิ่งทอ การตัดเย็บเสื้อผ้าและผลิตภัณฑ์หนังแห่งประเทศไทย	วันชัย แรมทองกลาง	เลขาธิการ
23	สหภาพแรงงานอาหารและบริการแห่งประเทศไทย	สมหมาย สมานมิตร	รองประธาน

การประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องครั้งที่ 4 - คนไทยก้าวไกล ใส่ใจการเงิน: ความรู้ทางการเงินเพื่อการพัฒนาศักยภาพเกษตรกร
ไทยอย่างยั่งยืน วันอังคารที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2557 เวลา 08.30 – 16.00 น. ณ โรงแรมโฟร์วิงส์ กรุงเทพฯ ห้องกัญญ
ลักษณ์ BC ชั้น 3

กลุ่มที่ 1: หน่วยงานภาครัฐ

ลำดับ	หน่วยงาน	ชื่อผู้เข้าร่วมประชุม	ตำแหน่ง
1	กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	ดร. วิณะโรจน์ ทรัพย์ส่งสุข สุภัคจิรา ปิ่นจอม ศุภาพิชญ์ อูปชานานนท์ ฉัตรอรุณ ปานประสิทธิ์ ปัทมากร ดะริสุ	อธิบดี ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมพัฒนาการบัญชีครัวเรือน สำนักส่งเสริมพัฒนาการบัญชีและถ่ายทอดเทคโนโลยี นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ N/A นักวิชาการ
2	กรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	ราตรี ภูมิฐานนท์ บุญชัย สาริมา พงศธร ศรีชัย	ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนากลุ่มเกษตรกร สำนักส่งเสริมสหกรณ์ ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาระบบการแก้ไขปัญหาหนี้ นักวิชาการสหกรณ์ชำนาญการ
3	ศูนย์คุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน (ศคง.) ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.)	จากรุวรรณ เสาวรส นารีรัตน์ สายหยุด	ผู้วิเคราะห์อาวุโส ทีมส่งเสริมการให้ความรู้ทางการเงิน ผู้วิเคราะห์อาวุโส
4	ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (ตลท.)	นพเก้า ศิริพลไพบูลย์	รองผู้อำนวยการ ส่วนพัฒนาเนื้อหาความรู้ผู้ลงทุน ฝ่ายพัฒนาความรู้ผู้ลงทุน
5	บริษัท ข้อมูลเครดิตแห่งชาติ จำกัด	ธฤต ศรีอรุณทัย อรภัทร รังชิงค์ ณัฐปภัสร เทียงมณี	ผู้ช่วยผู้จัดการใหญ่ สายงานกฎหมายและกำกับกร ปฏิบัติงาน ผู้อำนวยการอาวุโส ฝ่ายพัฒนารัฐกิจและสื่อสารองค์กร N/A
6	สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง	ไกร ดำริพัฒนาโชติ สุธีรา ศรีทอง ลัดดาวัลย์ ธรรมวงศ์	ผู้อำนวยการส่วนนโยบายเคลื่อนย้ายเงินทุน เศรษฐกรชำนาญการ เศรษฐกร
7	สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจ ประกันภัย (คปภ.)	จินตามณี ตั้งคุณสมบัติ	ผู้อำนวยการฝ่ายวางแผนการส่งเสริมการประกันภัย

กลุ่มที่ 2: ธนาคาร/หน่วยงานภาคเอกชน

ลำดับ	หน่วยงาน	ชื่อผู้เข้าร่วมประชุม	ตำแหน่ง
1	ธนาคารเพื่อการเกษตรและ สหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.)	สมศักดิ์ กังธีระวัฒน์ นุชนาถ ปรีชาชนะชัย	รองผู้จัดการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายเงินฝาก
2	ธนาคารออมสิน	อุสุมา ปิงมอย	รองผู้อำนวยการฝ่ายสินเชื่อองค์กรชุมชน

กลุ่มที่ 3: องค์กรมหาชน

ลำดับ	หน่วยงาน	ชื่อผู้เข้าร่วมประชุม	ตำแหน่ง
1	สภาเกษตรกรแห่งชาติ	เสน่ห์ วิชัยวงศ์	รองเลขาธิการ
2	ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด (ชสห.)	ชนัยกานต์ ปุระณะ	รักษาการผู้จัดการฝ่ายบัญชีและการเงิน

กลุ่มที่ 4: ผู้แทนเกษตรกร

ลำดับ	หน่วยงาน	ชื่อผู้เข้าร่วมประชุม	ตำแหน่ง
1	สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ กรุงเทพมหานคร	สมชาย สมานตระกูล ปฐมพงศ์ พงษ์ประสิทธิ์	ครูบัญชีดีเด่นระดับภาค สดท. 10 ปี 2556 กทม. เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโครงการ
2	สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ นครปฐม	สุธรรม จันทร์อ่อน เบญจรัตน์ สิริพุดมพรกุล	ครูบัญชีดีเด่นระดับประเทศ นักวิชาการตรวจสอบบัญชีชำนาญการ
3	สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ นนทบุรี	ยวง เขียวนิล ณัฐภาพรรณ กำปินันท์	ครูบัญชี นักวิชาการตรวจสอบบัญชีชำนาญการ
4	สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ ราชบุรี	จันทร์ เรืองเรรา ปวีณา หงส์ศุภางค์พันธ์	ครูบัญชีดีเด่นระดับประเทศ ปี 2557 นักวิชาการตรวจสอบบัญชีชำนาญการ
5	สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ สมุทรปราการ	สุรัชย์ แซ่จิว สาวภา พร้อมมูล	ครูบัญชีดีเด่นระดับภาค สดท. 2 จ. สมุทรปราการ นักวิชาการตรวจสอบบัญชีชำนาญการ
6	สหกรณ์การเกษตรไทรน้อย จำกัด	ไพโรพนา ฉ่ำเย็นอุรา	ผู้ช่วยผู้จัดการ
7	สหกรณ์การเกษตรปากเกร็ด จำกัด	ยุพิน รุ่งน้อม	ผู้จัดการ
8	สหกรณ์การเกษตรบางพลี จำกัด	สายบัว กันภัย	กรรมการ
		ศิริวรรณ เอี่ยมอาวรณ์	กรรมการ
9	ชุมนุมสหกรณ์พระนครศรีอยุธยา	เอก ดวงแก้ว	ประธาน
10	คณะกรรมการกลางกลุ่ม เกษตรกร	ปองพล กิจบำรุง	ประธานกรรมการกลางกลุ่มเกษตรกร จังหวัด พระนครศรีอยุธยา

ลำดับ	หน่วยงาน	ชื่อผู้เข้าร่วมประชุม	ตำแหน่ง
11	กลุ่มเกษตรกรเลี้ยงสัตว์ปิ้งชำอ้อ	ประยูร แสงเทศ	ประธานกรรมการ
12	สหกรณ์การเกษตรภาษีเจริญ จำกัด	ไวพจน์ นิตทิม ฉัตรชัย ชินบุตรานนท์	ประธาน กรรมการ
13	สหกรณ์การเกษตรบางใหญ่ จำกัด	เสงี่ยม เหมือนด้วง อาภาภรณ์ แวด้วง	ผู้ตรวจสอบกิจการสหกรณ์ ประธานกลุ่ม
14	สหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด	ศิริชัย จันทร์นาค	ผู้จัดการ
15	สหกรณ์การเกษตรเขาย้อย จำกัด	ณัฐยานันท์ สุกใส	ผู้จัดการ
16	สหกรณ์การเกษตรหนองแขมบาง ขุนเทียน จำกัด	จรัญ เกิดสินธุ์ สมศักดิ์ อยู่สุข	รองประธานกรรมการ เหรัญญิก
17	สหกรณ์การเกษตรบ้านหมอ จำกัด	สุเทพ จิตต์จำเภาะ ชูชื่น ชื่นตระกูล	ประธานกรรมการ กรรมการ
18	สำนักงานสหกรณ์จังหวัด ปทุมธานี	สุมล ประสงค์สุข	นักวิชาการสหกรณ์ชำนาญการ
19		วัฒนา เอี่ยมรักษา	ปราชญ์เกษตร